

MLADE ŽENE-AGENTICE POZITIVNIH PROMJENA

Istraživanje: Zastupljenost rodne ravnopravnosti
u akcionim planovima za mlade

(Bosna i Hercegovina, Republika Srbija, Republika Hrvatska)

Naslov: Istraživanje: Zastupljenost rodne ravnopravnosti u akcionim planovima za mlade (Bosna i Hercegovina, Republika Srbija, Republika Hrvatska)

Autorice:

Bosna i Hercegovina: Mirna Dabić, Lamija Kosović

Republika Srbija: Nataša Jovanović, Jelena Keserović i Aleksandra Nestorov

Republika Hrvatska: Nataša Bijelić i Maja Gergorić

Istraživački tim: Nataša Bijelić, Maja Gergorić, Tajana Broz

Naslovnica: Lea Jager Kralj

Prevod : Marija Vuletić

Štampa: CPU

Za izdavača: Fondacija CURE

Organizacije koje su učestvovale u izradi izvještaja istraživanja:



Sarajevo, 2013

Sadržaj

| | |
|--|----|
| Uvod..... | 4 |
| Bosna i Hercegovina-rezultati istraživanja..... | 6 |
| Republika Srbija- rezultati istraživanja..... | 35 |
| Republika Hrvatska -rezultati istraživanja | 72 |
| Zaključak i preporuke..... | 91 |

UVOD

Analiza nacionalnih i lokalnih strateških dokumenata za mlade je nastala u okviru regionalnog projekta "Mlade žene - agentice pozitivnih promjena", koji realizuju **3 partnerske organizacije iz regiona: Fondacija CURE** iz Sarajeva, Bosna i Hercegovina; **CESI -Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje** iz Zagreba, Republika Hrvatska i **Autonomni ženski centar** iz Beograda, Srbija, a finansijski podržava **UN Women**¹.

Istraživanje se sastoji od dvije komponente. Prvi dio je sažeti pregled analiziranih dokumenata koji se odnose na mlade (zakon i nacionalna politika za mlade, kao i lokalni planovi za mlade) sa fokusom na rodnu ravnopravnost i aktivno učešće mladih u društvu, dok se drugi dio analize odnosi na mišljenja i stavove o rodnoj ravnopravnosti i učešću mladih žena u društvu i procesima odlučivanja.

Da bi bolje razumjeli svrhu ove analize i izvještaja, bitno je da se upoznamo sa opštim i specifičnim ciljevima projekta.

Opšti cilj projekta

Glavni cilj projekta je osnaživanje mladih žena, uključujući i one žene koje dolaze iz manje razvijenih sredina i pripadnice marginalizovanih skupina, da aktivno učestvuju u procesu donošenja odluka na lokalnom, nacionalnom i regionalnom nivou, kao i da postanu prepoznatljive zagovornice na polju ravnopravnosti spolova. Projekat će doprinijeti inkluziji mladih žena koje zajedno učestvuju i utiču na pozitivne društvene promjene i promjene politika na lokalnom i nacionalnom nivou kroz sopstveno osnaživanje, te povećano znanje za nezavisno djelovanje i kooperaciju sa svojim vršnjakinjama iz Bosne i Hercegovine, Srbije i Hrvatske.

Specifični ciljevi projekta

- povećanje broja mladih žena aktivistkinja iz ciljanih zemalja koje su stekle znanje i vještine da utiču na kreiranje javnih politika na polju ženskih ljudskih prava.
- kreiranje prve regionalne mreže mladih aktivistkinja na polju ženskih ljudskih prava iz Bosne i Hercegovine, Srbije i Hrvatske.
- kreiranje najmanje tri izvještaja iz BiH, Srbije i Hrvatske sa preporukama za poboljšanje politika za mlade na polju ravnopravnosti spolova.

1 the United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women

INTRODUCTION

The analysis of national and local strategic documents for the youth is created within the regional project “ Young women - agent of positive change ,” which is implemented by **three partner organizations in the region : CURE Foundation from Sarajevo , Bosnia and Herzegovina ; CESI - Center for Education , Counseling and Research from Zagreb , Croatia, and the Autonomous Women’s Centre from Belgrade , Serbia . The project is financially supported by UN Women.**

The study consists of two components. The first part is a summary of the available documents relating to the youth (law and national youth policies and local plans for the youth) with a focus on gender equality and the active participation of young people in the society , while the second part of the analysis relates to the opinions and attitudes related to gender equality and the participation of young women in the society and in decision-making processes .

To better understand the purpose of this analysis and report , it is important to get acquainted with the general and specific objectives of the project.

The general objective of the project

The main objective of the project is to empower young women , including those women who come from lesser developed backgrounds and who are members of marginalized groups, to actively participate in the decision making process at the local, national and regional levels , as well as to become recognized advocates in the field of gender equality. The project will contribute to the inclusion of young women who participate together and affect positive social and policy change at the local and national level through their own empowerment and increased knowledge in order to independently work and cooperate with their peers from Bosnia and Herzegovina, Serbia and Croatia.

Specific objectives of the project

- Increase of the number of young women activists from the targeted countries that have acquired the knowledge and skills to influence public policy in the field of women’s human rights.

- Creation of the first regional network of young activists in the field of women's human rights in Bosnia and Herzegovina, Serbia and Croatia.
- Creation of at least three reports from Bosnia, Serbia and Croatia with recommendations for the improvement of youth policies in the field of gender equality.

BOSNA I HERCEGOVINA- REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Metodološki pristup

Prvobitni zadatak je bio da se analiziraju Nacionalna/državna strategije za mlade i Akcioni planovi za mlade sa fokusom na aktivno učešće mladih u društvu, a posebno na aktivno učešće mladih žena. Međutim, s obzirom na činjenicu da Bosna i Hercegovina (BiH) još uvijek nema državnu Strategiju za mlade, te da postoji Omladinska politika na nivou samo jednog entiteta (Omladinska politika Republike Srpske (RS), odlučeno je da se uradi analiza 7 lokalnih akcionih planova za mlade iz opština u kojima su urađene fokus grupe za ovo istraživanje (3 iz FBiH, 3 iz RS i jedna sa područja grada Sarajeva). Pomenute opštine su: Bosansko Grahovo, Banja Luka, Tuzla, Bratunac, Bijeljina, Gornji Vakuf-Uskoplje, Novi Grad Sarajevo. Od navedenih opština, 2 opštine iz FBiH trenutno nemaju donesene strategije za mlade, a to su Bosansko Grahovo i Gornji Vakuf-Uskoplje. Umjesto njih su analizirane postojeće Strategije za mlade iz geografski najbližih opština, tako da je analizirana Strategija za mlade Glamoč (umjesto Bosanskog Grahova) i Omladinska politika Općine Travnik (umjesto Gornjeg Vakufa-Uskoplja). S obzirom da i Tuzla trenutno nema donesenu svoju strategiju za mlade, ali postoji Strategija za mlade Tuzlanskog kantona, analiziran je taj dokument. Takođe, bitno je napomenuti da nisu svi od 7 analiziranih dokumenata aktuelni kada je riječ o vremenskom trajanju strategije za mlade, jer su u opštinama Bratunac i Novi Grad Sarajevo istekle omladinske politike 2012. godine,

a novi dokumenti u ovim opštinama, još uvijek ne postoje. Za grad Banja Luka, analiziran je novi dokument, odnosno nacrt/Prijedlog Omladinske politike 2013-2017 koji još nije zvanično usvojen. U momentu analiziranja pomenutog dokumenta, radna verzija dokumenta je bila na javnom uvidu pri čemu je postojala mogućnost da svi relevantni akteri dostave svoje prijedloge, mišljenja i sugestije u odnosu na nacrt dokumenta.

U ovom dijelu je bitno napomenuti kako aktuelni Zakoni koji se odnose na pitanja mladih u BiH, terminološki različito tretiraju oblast strategije za mlade. Prema Zakonu o omladinskom organizovanju RS koristi se termin "omladinska politika" koja predstavlja strategiju koju društvena zajednica preduzima u cilju poboljšanja statusa mladih u Republici Srpskoj, kao i rješavanje problema omladine. To je dokument sa utvrđenim ciljevima, strategijom i posebnim programima iz pojedinih oblasti (član 2). Isti zakon preporučuje "Omladinska politika se definiše na nivou Republike, grada i opštine za kratkoročni (godišnji) i srednjoročni (petogodišnji) period" (član 13). U Zakonu o mladima FBiH termin koji se upotrebljava za lokalni nivo brige o mladima, u vidu dokumenta, je strategije za mlade pri čemu se navodi da "strategija prema mladima jeste dokument institucija vlasti sa programskim pristupom djelovanja prema mladima što uključuje definirane probleme i potrebe mladih, strateške pravce djelovanja te ciljene strategije i mjere za realizaciju ciljeva strategije" (član 4). Iako su termini različiti, slično je razumjevanje svrhe takvog dokumenta, tako da se može primjetiti i zaključiti u analiziranim dokumentima, da svi imaju istu svrhu bez obzira da li su nazvani "omladinska politika" ili "strategija za mlade".

Za analizu sedam dokumenata vodiči su nam bili **istraživačka pitanja**:

- Da li dokument sadrži mjeru/aktivnost vezanu uz aktivno sudjelovanje mladih u društvu? Ako da, onda se usmjeriti na slijedeće:
- Da li dokument spominje aktivno sudjelovanja žena u društvu i rodnu ravnopravnost/ravnopravnost spolova/ravnopravnost muškaraca i žena (npr. mjere vezane uz unaprjeđenje položaja žena)?
- Na koji način je u dokumentu definirano pitanje aktivnog sudjelovanja mladih žena u društvu i rodne ravnopravnosti?
- Koje su mjere/intervencije vezane uz aktivno sudjelovanje mladih žena u društvu i rodnu ravnopravnost?

- Koja tijela/institucije su zadužene za provedbu mjera vezanih uz aktivno sudjelovanje mladih žena u društvu i rodnu ravnopravnost?
- Da li dokument spominje sudjelovanje mladih osoba s invaliditetom, pripadnika/ca nacionalnih manjina u društvu i ostalih marginalizovanih grupa?
- Kako se institucionalno prati provedba dokumenta/strategije?

Mjere/aktivnosti koji se odnose na aktivno učešće mladih u društvu i aktivno učešće mladih žena u društvu

U ovom poglavlju je pregled odgovora na prva četiri istraživačka pitanja, odnosno: da li dokumenti sadrže mjeru/aktivnost vezanu uz aktivno sudjelovanje mladih u društvu; da li dokument spominje aktivno sudjelovanje žena u društvu i rodnu ravnopravnost/ravnopravnost spolova/ravnopravnost muškaraca i žena bez obzira na rasu, boju kože, spol, vjeru, nacionalnosti, imovinu, rođenje, društveni položaj, invalidnost, seksualno orijentaciju i dob; na koji način je u dokumentu definirano pitanje aktivnog sudjelovanja mladih žena u društvu i rodne ravnopravnosti te koje su mjere/intervencije vezane uz aktivno sudjelovanje mladih žena u društvu i rodnu ravnopravnost.

Aktivno učešće mladih u društvu

Svih 7 analiziranih dokumenata sadrže oblasti u kojima imaju mjere/aktivnosti/projekte koji su vezani uz aktivno učešće mladih u društvu, s tim što aktivno učešće mladih u nekim dokumentima nije obrađeno kao posebna oblast, nego je pridruženo još nekim oblastima kao što su:

- Kultura, rekreativni život, učešće mladih u društvu i volonterski rad (Strategija za mlade Opštine Bratunac sa akcionim planom 2010-2012.);
- Participacija mladih, informisanje, slobodno vrijeme, sport, kultura (Akcioni plan za mlade Tuzlanskog kantona za period od 2010-2013.)
- Mobilnost, informisanost i participacija mladih u društvu (Strategije za mlade općine Travnik 2012-2016.)
- Slobodno vrijeme mladih i participacija u društvu (Prijedlog Omladinske politike Grada Banja Luka 2013-2017.)

- Neformalno obrazovanje, učešće mladih u društvu i informisanje (Strategija za mlade Opštine-Općine Glamoč)

Dokumenti u kojima je aktivno učešće mladih u društvu obrađeno kao posebna oblast su:

- Strategije za mlade Općine Novi Grad Sarajevo do 2012.
- Omladinska politika Opštine Bijeljina 2008-2013;

Rodna ravnopravnost i aktivno učešće žena u društvu

Od 7 analiziranih dokumenata, u 3 dokumenta se ne spominje učešće žena u društvu i rodna ravnopravnost niti postoje mjere vezane uz unaprijeđenje položaja žena. To su dokumenti: Strategija za mlade Opštine-Općine Glamoč, Strategija za mlade Općine Travnik 2012-2016 i Akcioni plan za mlade Tuzlanskog kantona za period od 2010-2013. Međutim, u sva 3 pomenuta dokumenta pojavljuju se povremeno rodno senzitivni podaci u analizi stanja koji su korišteni za izradu svakog od dokumenata ili rodno osjetljivi projekti/mjere u nekoj od oblasti koje se ne odnose na aktivno učešće mladih u društvu.

U Strategiji za mlade Opštine-Općine Glamoč, postoje podaci koji su dobijeni od Federalnog zavoda za zapošljavanje - Županijski zavod za upošljavanje, Livno-ispostava Glamoč, o broju zaposlenih i nezaposlenih razvrstanih po spolu, a i broj ispitanika/ca uključenih u istraživanje je razvrstan po spolu. U istom dokumentu u oblasti Mladi i Evropska Unija se navodi "Problem ksenofobije, homofobije i ostalih vidova diskriminacije i netolerancije"² i željeni rezultat "Mladi prepoznaju probleme diskriminacije i aktivno se bore za njihovo smanjivanje u društvu"³ a u nastavku teksta je program/projekat "Stručno predavanje iz oblasti ljudskih prava"⁴.

Strategija za mlade Općine Travnik takođe na jednom mjestu ima rodno razvrstane podatke, a to je u pregledu broja ispitanika/ca uključenih u kvantitativno istraživanje. U istom dokumentu, pretežno je korišten rodno senzitivni jezik. Oblast u kojoj postoje mjere koje su rodno senzitivne je oblast Zdravstvena politika, u kojoj su navedene programi/projekte/mjere: "Tim za zdravstvenu zaštitu djece, mladih i žena dodatno angažovan za rad u MZa (Nova Bila, Turbe, Karaula, Mehurići) i Program podrške mladim trudnicama i roditeljima podržan i promovisan"⁵.

2 Strategija za mlade Opštine-Općine Glamoč

3 Strategija za mlade Opštine-Općine Glamoč

4 Strategija za mlade Opštine-Općine Glamoč

5 Strategija za mlade Općine Travnik 2012-2016

U Akcionom planu za mlade Tuzlanskog kantona, u oblasti Zapošljavanje mladih postoje razvrstani podaci i po spolu u nezaposlenosti mladih, odnosno tabelarni pregled nezaposlenosti mladih ljudi po godinama starosti i stepenu stručne spreme na dan 31.12.2008. godine za područje Tuzlanskog kantona. Takođe u oblasti Zdravlje mladih je navedno "pored toga, mladi su sve manje fizički aktivni, tako da je istraživanje pokazalo da npr. 11% mladih u Tuzli ima povećanu tjelesnu težinu od normalne, a čak 32% djevojaka i 14% mladih muškaraca se uopšte ne bavi nikakvim rekreativnim aktivnostima"⁶. U ovom dokumentu ne postoji ni jedna mjera koja se odnosi na pitanje aktivnog sudjelovanja žena u društvu i rodne ravnopravnosti.

Jedan od dokumenata u kom se pominje aktivno učešće žena u društvu je Omladinska politika Opštine Bijeljina 2008-2013, ali je ovo pitanje pomenuto kroz mjeru koja se odnosi na uspostavljanje kvota u upravnim odborima institucija koje se bave mladima uz tačno definisane zahtjeve koliko mladića, a koliko djevojaka treba da bude uključeno/da učestvuje u upravnim odborima. Vezano za pomenutu mjeru se navodi problem "diskriminacija mladih u donošenju odluka"⁷ i zadatak "uspostavljanje kvota u upravnim odborima institucija koje se bave mladim i različitim komisijama Skupštine/Opštine relevantnim za mlade"⁸ te mjera "zahtjevati javne konkurse i kvote ¼ mladih ljudi u upravnim odborima (1/8 djevojaka i 1/8 mladića, uzrasta 18 do 30 godina) u institucijama i ustanovama koja se tiču razvoja mladih)."⁹

Drugi dokument koji pominje aktivnije učešće mladih žena u društvu je Strategija za mlade Opštine Bratunac sa akcionim planom 2010-2012. godine. Ovaj dokumenat ne definiše tačno pitanje aktivnog sudjelovanja mladih žena u društvu i rodne ravnopravnosti niti postoje određene mjere koje se tiču učešća mladih žena u društvu, nego se ovo pitanje provlači kroz statističke podatke i analizu problema radne grupe za oblast Kultura, rekreativni život, učešće mladih u društvu i volonterski rad. U nastavku teksta slijedi citat iz pomenutog dokumenta: "Na području opštine Bratunac mladima su na izboru 2 fudbalska kluba sa selekcijama podmladaka, 1 košarkaški klub sa muškom i ženskom selekcijom, 2 karate kluba, 1 ženski odbojkaški klub i Škola tenisa. Što se tiče problema mladih vezanih za područje kultura, rekreativni život,

6 Akcioni plan za mlade Tuzlanskog kantona za period od 2010-2013

7 Omladinska politika Opštine Bijeljina 2008-2013

8 Omladinska politika Opštine Bijeljina 2008-2013

9 Omladinska politika Opštine Bijeljina 2008-2013

učešće mladih u društvu i volonterski rad, prema ranijim istraživanjima na području opštine Bratunac i uzorku ispitanih starosti od 13 do 35 godina došlo se do sledećih podataka:

1. mladi (80% mladića i 90 % djevojaka) većinu svog vremena provodi gledajući televiziju i koristeći internet –*smanjiti*
2. 50 % mladića i 32 % djevojaka svoje slobodno vrijeme provodi na sportskim terenima-*održati i povećati*
3. 22 % mladića i 25 % djevojaka je angažovano u omladinskoj nevladinoj organizaciji
4. 40 % mladića provodi vreme u kladionicama-*smanjiti*
5. 4 % mladića i 6% djevojaka ide na neformalnu edukaciju –*povećati*
6. 14 % mladića i 30 % djevojaka posjećuje kulturne institucije ili događaje *povećati* “. ¹⁰

U istom dokumentu neki od statističkih podataka za analizu stanja u određenim oblastima su razvrstani po polu, pa je za oblast Zapošljavanja, na jednom mjestu naveden podatak : “Od ukupno 3.954 nezaposlena lica, 2001 su muškarci i 1953 su žene.”¹¹ Međutim, ni jedna od mjera u Strategiji za mlade Opštine Bratunac, za oblast zapošljavanja ne pominje žene. Slično je i sa analizom stanja za oblast Zdravlje mladih, podaci su razvrstani po polu kao što su npr.: “U posljednje vrijeme često se susrećemo sa problemom da se mladi, posebno djevojke, pri situaciji u kojoj se pojavi višak kilograma, podvrgavaju dijetama bez stručnog nadzora i na svoju ruku, uz slabu ili nikakvu fizičku aktivnost...Poražavajuće je visok postotak ženske omladine dovežene u alkoholisanom stanju u Hitnu službu Doma zdravlja...Evidentno je da djevojke redovno ne posjećuju ginekologa i veoma malo pažnje poklanjaju ovom vidu zdravstvene zaštite. Česti slučajevi su da mlade žene odlaze na ginekološki pregled prvi put, tek kada ostanu u drugom stanju.”¹²

Treći dokument koji tretira pitanje rodne ravnopravnosti i aktivnog učešće žena u društvu je Strategije za mlade Općine Novi Grad Sarajevo do 2012. godine. Ako uporedimo istraživanja urađena za svaki od analiziranih dokumenata, odnosno statističke podatke, definisane probleme, potrebe i cjelokupnu analizu stanja za svaku od oblasti, dokument Strategija za mlade Općine Novi Grad Sarajevo do 2012. godine u odnosu na svih 6 ostalih analiziranih dokumenata, ima u potpunosti, za svaku od oblasti rodno senzitivno istraživanje ali nema rodno senzitivno izražavanje.

10 Strategija za mlade Opštine Bratunac sa akcionim planom 2010-2012 god.

11 Strategija za mlade Opštine Bratunac sa akcionim planom 2010-2012 god.

12 Strategija za mlade Opštine Bratunac sa akcionim planom 2010-2012 god.

Skoro svi podaci iz kvantitativnog istraživanja urađenog za izradu ovog dokumenta su razvrstani po spolu npr. za oblast zaposlenosti mladih se navode podaci: "Stratifikacija prema spolu, između ostalog, potvrđuje nalaze iz prvog poglavlja o višem stepenu obrazovanja kod ispitanica ženskog u odnosu na ispitanike muškog spola. Ovdje je taj nalaz potvrđen podatkom da preko 38 % ispitanika ženskog spola studira, sporadično i uz honorarne prihode, u odnosu na 29 % ispitanika muškog spola u istoj kategoriji. S druge strane, obrnuto proporcionalan je taj podatak o stalnom ili povremenom zaposlenju, gdje je kod ispitanika muškog spola taj iznos oko 34 %, naspram 27 % vrijednosti kod ispitanika ženskog spola. Kod ženskih ispitanika nezaposlenost skoro pravolinijski raste od prve do treće starosne kategorije (od 28 % ka 31 %, odnosno 36 %), dok kod ispitanika muškog spola taj trend ima izlomljenu krivulju, shodno vrijednostima od 44%, 26% i 30%. Trend prisustva prijavljenih u Zavodu za zapošljavanje kod muških ispitanika nema pravolinijski hod (34 %, 36 %, 29 %), za razliku od rastućeg trenda kod ženskih ispitanika (25%, 30%, 32%), što je u visokoj korelaciji sa višim procentom ženske populacije od 18 do 22 godine koja je u statusu studenta."¹³ Jedno od pitanja u istraživanju je bilo *"Da li ste vi spremni dati doprinos poboljšanju položaja mladih kroz učešće u omladinskim organizacijama i projektima?"*¹⁴ i u ovom djelu podaci su rodno razvrstani i analizirani: "U pogledu distribucije odgovora unutar dvaju spolnih kategorija, očigledna je značajnija spremnost ispitanika ženskog spola na potpuno ili djelimično učešće (71 %), u odnosu na 60% kod ispitanika muškog spola."¹⁵ Međutim, nisu sve preporuke, strateške ideje, projekti i mjere rodno senzitivne, odnosno bez obzira što je početno istraživanje o položaju i potrebama mladih u Općini Novi Grad rodno senzitivne, definisane preporuke, strateške ideje, projekti i mjere nisu rodno senzitivne i ne odgovoraju na potrebe osoba ženskog pola. One koje jesu, odnose se na oblast obrazovanja pa je navedeno da su neke od preporuka nastalih na osnovu rezultata istraživanja u Strategiji za mlade Općine Novi Grad Sarajevo: "Insistirati na ravnopravnosti spolova unutar prava na obrazovanje"¹⁶ U istoj oblasti tj. obrazovanje u listi strateških projektnih ideja, naveden je jedan od problema "slabo razvijene podsticajne mjere za specifične potrebe mladih na području općine Novi Grad"¹⁷ na koji se nadovezuje željeni rezultat

13 Strategija za mlade Općine Novi Grad Sarajevo do 2012. godine

14 Strategija za mlade Općine Novi Grad Sarajevo do 2012. godine

15 Strategija za mlade Općine Novi Grad Sarajevo do 2012. godine

16 Strategija za mlade Općine Novi Grad Sarajevo do 2012. godine

17 Strategija za mlade Općine Novi Grad Sarajevo do 2012. godine

“Utvrđene specifične potrebe ženske omladine”¹⁸ i jedna od aktivnosti “Izraditi program podsticaja zadovoljavanja specifičnih potreba ženske omladine”¹⁹.

Četvrti dokument koji najviše i najsveobuhvatnije tretira pitanja aktivnog učešća žena u društvu i rodnu ravnopravnost je Prijedlog omladinske politike Banja Luka 2013-2017. godina. U ovom dokumentu čak postoji posebna oblast koja se zove upravo „ravnopravnost polova“. U prvom dijelu dokumenta je analiza stanja po oblastima i pregled izdvojenih sredstava iz budžeta Grada u periodu 2008-2012. godine, u tom dijelu se pominje ravnopravnost spolova kao posebna oblast:

“Ravnopravnost polova“

U Administrativnoj službi Grada, formirana je Komisija za ravnopravnost polova, kao skupštinsko tijelo koje se bavi promocijom ravnopravnosti polovo/rodne ravnopravnosti i čiji je zadatak da priprema uslove u gradskoj administraciji za primjenu principa rodne ravnopravnosti. Ravnopravnost polova znači da su lica muškog i ženskog pola jednako prisutna u svim oblastima javnog i privatnog života, da imaju ista prava, jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata. Puna ravnopravnost polova garantuje se u svim oblastima društva, uključujući ali ne ograničavajući se na oblasti obrazovanja, ekonomije, zapošljavanja i rada, socijalni i zdravstvene zaštite, sporta, kulture, javnog života i medija, bez obzira na bračno i porodično stanje. Demokratski razvoj svakog društva podrazumjeva da rodna ravnopravnost kao princip ljudskih prava doprinosi:

- poboljšanju kvaliteta života svakog pojedinca/pojedinke koji/e imaju jednake šanse za srećan lični, porodični i profesionalni život i ostvarivanje svih svojih potencijala;
- pravednosti i jednakosti s obzirom da su sva ljudska bića rođena jednaka i ravnopravna bez obzira na pol ili bilo koju društvenu različitost;
- pospješuje društveni i ekonomski razvoj jer unapređenjem ravnopravnosti žena i muškaraca smanjuje se siromaštvo, unapređuje cijelo društvo i privreda jedne zemlje i povećava životni standard;
- ukazuje na odgovornost države da osigura uživanje i zaštitu pravno utemeljenih ljudskih prava i sloboda za sve građane i građanke.”²⁰

18 Strategija za mlade Općine Novi Grad Sarajevo do 2012. godine

19 Strategija za mlade Općine Novi Grad Sarajevo do 2012. godine

20 Prijedlog Omladinske politike Grada Banja Luka 2013-2017. godina

Nakon analize stanja po oblastima, u Prijedlogu Omladinske politike Grada Banjaluka 2013-2017. godine mogu da se nađu opisane oblasti Omladinske politike, među kojima je i oblast: ravnopravnost polova. U prvoj dijelu opisa te oblasti je prikazan pregled domaćeg i međunarodnog pravnog okvira za ravnopravnost polova među kojima su nabrojani: Ustav BiH, Ustav RS-a, Zakon o ravnopravnosti polova u BiH, Gender akcioni plan BiH, UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Pekinška deklaracija sa Platformom za akciju za jednakost, razvoj i mir i Evropska povelja o participaciji mladih u lokalnom i regionalnom životu - u okviru povelje je definisana politika ravnopravnosti polova. Nakon pomenutog pregleda domaćeg i međunarodnog pravnog okvira za ravnopravnost polova, je dio koji se odnosi na ulogu mladih u rodnoj ravnopravnosti, u nastavku teksta je duži citat o tome:

“Mladi i rodna ravnopravnost”

S obzirom da su mladi veoma važan segment društva, da nisu opterećeni raznim teretima prošlosti, od njih se u svakoj društvenoj zajednici očekuje da budu nosioci promjena i progresa. Doprinos demokratskom razvoju društva mladi mogu dati i kroz podizanje svijesti o ravnopravnosti polova/ rodnoj ravnopravnosti. Postojeći društveni stereotipi i predrasude duboko su ukorijenjeni u stavove mladih na području Republike Srpske. Korijen takvih predrasuda jesu patrijarhalne porodice, nizak stepen rodne osviještenosti u oblasti obrazovanja i u široj društvenoj zajednici. Kroz sistem obrazovanja mladi su se tek upoznali sa procesom razvoja demokratskog društva i ljudskih prava, a od njihove dalje angažovanosti zavisi u kojoj mjeri će se boriti protiv predrasuda o rodnoj ravnopravnosti. U Republici Srpskoj je formiran Gender centar Vlade, koji ima zadatak da pomaže raznim subjektima da kroz mnoge aktivnosti prevazilaze predrasude i stereotipe i razvijaju humaniji način poimanja čovjeka i uloge muškarca i žene udruštva. Stereotipi su često uzrok velikih društvenih problema kao što su: nasilje nad ženama i djevojčicama, siromaštvo (usljed nedovoljnog uposlenja ženske radne snage), neobrazovanost djevojčica i sl.

- Senzibilizacija mladih za pitanja rodne ravnopravnosti rezultiraće: prepoznavanjem i uvažavanjem razlika između potreba žena i muškaraca, njihovih društvenih uloga, odgovornosti i identiteta;
- osjetljivošću osobe da razvija stavove i ponašanja zasnovane na rodnoj ravnopravnosti;
- većem doprinosu ekonomskog, kulturnog i opšteg društvenog razvoja, što će direktno smanjiti broj nezaposlenih i stepen siromaštva.

Mladi u Banja Luci imaju razne mogućnosti da kroz programe Gender centra Republike Srpske, kroz projekte udruženja građana, te putem vlastitih ideja i inicijativa, daju svoj doprinos osvještavanju ne samo mladih, već i drugih društvenih struktura o rodnoj ravnopravnosti. Podizanje svijesti o rodnoj ravnopravnosti kod mladih, imaće za rezultat stvaranje mladog čovjeka po demokratskim i evropskim standardima. Ti standardi podrazumijevaju da su mladi ljudi prepoznali i postali svjesni rodnih uloga u društvu, da mogu djelovati i boriti se za iskorjenjivanje rodnih stereotipa, da su sposobni kontrolisati odnose žena i muškaraca uz puno uvažavanje oba pola, da jačaju samopouzdanje i samopoštovanje, da razvijaju komunikacijske vještine i nenasilne odnose u društvu, boreći se za život bez nasilja. Takođe, mladi mogu kreirati edukativne programe za svoje vršnjake ali i za druge društvene grupe u kojima će se akcentovati potreba podizanja svijesti o rodnoj ravnopravnosti.”²¹

Nakon opisa oblasti omladinske politike u dokumentu slijedi pregled strateških pravaca i ciljeva Omladinske politike Grada Banja Luka 2013-2017.godine, pri čemu postoje jasno definisana tri strateška pravca sa strateškim ciljevima za oblast ravnopravnost polova:

1. “Strateški pravac: Podizanje svijesti kod mladih o ravnopravnosti polova/rodnoj ravnopravnosti

Strateški cilj 1.1. Organizovanje edukativnih radionica, istraživanja iz raznih oblasti društvenog života sa aspekta rodne ravnopravnosti;

Strateški cilj 1.2. Promovisanje principa rodne ravnopravnosti;

Strateški cilj 1.3. Razvijanje saradnje sa Gender centrom Republike Srpske, Ombudsmanom za djecu i udruženjima građana koja se bave rodnom ravnopravnosti.

2. Strateški pravac: Povećanje aktivnosti savjeta na nivou jedinice lokalne samouprave na primjeni principa ravnopravnosti polova/rodne ravnopravnosti

Strateški cilj 2.1. Podržavanje omladinskih aktivnosti projekata kroz koje će se doprinijeti primjeni principa rodne ravnopravnosti.

3. Strateški pravac: Primjena standarda za ravnopravnost polova/rodnu ravnopravnost koji predstavljaju opšte principe utemeljene u međunarodnim i domaćim normativno pravnim dokumentima

Strateški cilj 3.1. Podsticanje obrazovne politike zasnovane na ravnopravnosti polova dječaka i devojčica, mladića i djevojaka

Strateški cilj 3.2. Sprovođenje aktivnosti i donošenje mjera kojima bi se uklanjala neravnopravnost između polova (mladića i djevojaka) u svim sferama društvenog života;”²²

21 Prijedlog Omladinske politike Grada Banja Luka 2013-2017. godina

22 Prijedlog Omladinske politike Grada Banja Luka 2013-2017. godina

Na kraju ovog poglavlja možemo zaključiti da od sedam analiziranih dokumenta samo jedan na svobuhvatan način uvrštava standarde rodne ravnopravnosti, a to je Prijedlog Omladinske politike Grada Banja Luka 2013-2017. godinu.

Tijela i institucije koje su zadužene za provedbu mjera vezanih za aktivno učešće žena u društvu i rodnu ravnopravnost

Jedno od istraživačkih pitanja relevantnih za ovo istraživanje se odnosilo na identifikovanje, u svih 7 analiziranih dokumenata, tijela/ institucije su zadužene za provedbu mjera vezanih uz aktivno sudjelovanje mladih žena u društvu i rodnu ravnopravnost. Jedina Omladinska politika koja pominje takva tijela je Prijedlog omladinske politike Banja Luka 2013-2017. godina i to su Komisija za ravnopravnost polova na gradskom nivou i Gender centar na entitetskom nivou: "U Administrativnoj službi Grada, formirana je Komisija za ravnopravnost polova, kao skupštinsko tijelo koje se bavi promocijom ravnopravnosti polne/rodne ravnopravnosti i čiji je zadatak da priprema uslove u gradskoj administraciji za primjenu principa rodne ravnopravnosti."²³

U istom dokumentu se pominje i Gender centar Vlade RS koje je centar za jednakost i ravnopravnost spolova Republike Srpske osnovan Odlukom Vlade RS, čiji mandat djelovanja obuhvata entitetski nivo (RS). S obzirom da se Gender Centar RS nalazi u Banja Luci i djeluje na entitetskom nivou, u dokumentu Prijedlog Omladinske politike Grada Banja Luka 2013-2017. godina se isti pominje na ovaj način: "U RS je formiran Gender centar Vlade, koji ima zadatak da pomaže raznim subjektima da kroz mnoge aktivnosti prevazilaze predrasude i stereotipe i razvijaju humaniji način poimanja čovjeka i uloge muškarca i žene u društvu...Mladi u Banja Luci imaju razne mogućnosti da kroz programe Gender centra RS, kroz projekte udruženja građana, te putem vlastitih ideja i inicijativa, daju svoj doprinos osvještavanju ne samo mladih, već i drugih društvenih struktura o rodnoj ravnopravnosti."²⁴

Ni jedan drugi dokument od svih 7 analiziranih strategija za mlade, nema definisana tijela niti institucije koje su zadužene za provedbu mjera vezanih uz aktivno sudjelovanje mladih žena u društvu i rodnu ravnopravnost.

23 Prijedlog Omladinske politike Grada Banja Luka 2013-2017. godina

24 Prijedlog Omladinske politike Grada Banja Luka 2013-2017. godina

Učešće mladih sa invaliditetom, pripadnika/ca nacionalnih manjina u društvu i ostalih marginalizovanih grupa

U ovom poglavlju je pregled dokumenata koje spominju sudjelovanje mladih s invaliditetom i pripadnika/ca nacionalnih manjina u društvu. Šest dokumenata od analiziranih sedam, spominje učešće mladih sa invaliditetom i/ili pripadnika/ca nacionalnih manjina u društvu ili spominju druge potrebe mladih sa invaliditetom i/ili pripadnika/ca nacionalnih manjina u različitim segmentima društva: mobilnost, participacija, zdravstvo, socijalna politika i sl. Sedmi dokument, Strategija za mlade Opštine Bratunac sa akcionim planom 2010-2012. godine ne pominje mlade sa invaliditetom i pripadnike/ce nacionalnih manjina, ali obuhvata problematiku različitih nacionalnih grupa mladih, odnosno međusobno nerazumjevanje i neprihvatanje mladih Srba i Bošnjaka, raznim predrasudama te ksenofobijom prisutnom među mladim ljudima. Pomenuti dokument ima posebno oblast pod nazivom "mirovne inicijative" sa predstavljeno analizom stanja u toj oblasti i definisanim opštim ciljevima, problemima, željenim rezultatima i aktivnostima:

"Definisanje strateškog cilja za "mirovne inicijative"

Opšti ciljevi:

1. edukovanje mladih na temu mira i ljudskih prava
2. osnaženje lokalne zajednice na polju građanske hrabrosti
3. rad na razbijanju ksenofobija i predrasuda
4. podsticanje mladih na uključivanje u aktivnosti koji grade i razvijaju lokalnu zajednicu
5. uvezivanje mladih iz mjesnih zajednica i usmjeravanje jednih na druge

Problem: Mladi su svjesni svojih prava i otvoreno se zalažu za njih

Aktivnosti: - kampanja, - edukativne aktivnosti

Problem: Mladi građani uvjereni u snagu institucija i njihovu zaštitu na polju promocije mira i suživota

Aktivnosti:- kampanja, - edukativne aktivnosti

Problem: Podstaknuti mladi i pružena im prilika da se slobodno kreću i upoznaju druge dijelove BiH

Aktivnosti:-ekskurzije, - kampanje,- edukacije

Problem: Mladi se vrlo rado odazivaju i uključuju u akcije

Aktivnosti:- edukacija"²⁵

U dokumentu Omladinska politika Opštine Bijeljina 2008-2013, mladi sa posebnim potrebama i druge "pojedine grupe mladih koje su diskriminirane"²⁶ se pominju u dvije oblasti- učešće mladih u donošenju odluka i slobodno vrijeme i mobilnost mladih. U pomenutom dokumentu postoji poglavlje koje se odnosi na opis problema i akcioni plan za period 2008-2013 za svaku oblast, a u nastavku teksta navodimo citate za probleme, zadatke i mjere za dvije oblasti u kojima se pominju mladi sa posebnim potrebama i druge pojedine grupe mladih koje su diskriminirane:

" Oblast 9. - Učešće mladih u donošenju odluka

problem: Diskriminacija mladih u donošenju odluka

zadatak: Demarginalizacija pojedinih grupa mladih

mjera: Kampanje i akcije protiv diskriminacije

Oblast 10. - Slobodno vrijeme i mobilnost mladih

Problemi: Nedovoljna dostupnost sadržaja slobodnog vremena i mobilnosti

1. Loša povezanost naseljenih seoskih mjesnih zajednica sa opštinom Bijeljina,

2. Mladi sa posebnim potrebama u mnogim situacijama nisu u mogućnosti da prisustvuju događajima zbog nedostatka personalne asistencije kao i nemogućnošću pristupa nekim mjestima zbog arhitektonskih barijera i nedostatka adekvatnog prevoza,

problem: dostupnost

zadatak: Omogućavanje pristupa mladima sa posebnim potrebama

Pružanje podrške mladima u pokretljivosti

Mjere: Obuka personalnih asistenata za pomoć mladima sa posebnim potrebama

-Obezbjedivanje prilagođenog prevoznog sredstva za mlade sa posebnim potrebama."²⁷

U Akcionom planu za mlade Tuzlanskog kantona, se pominju mlade osobe sa invaliditetom i teškoćama u razvoju kao i Rome i Romkinje, u Planu aktivnosti za oblast zdravlja, zdravstvene i socijalne zaštite. U nastavku teksta je citat u kom mogu da se vide određene mjere za podršku osjetljivim grupama mladih.

"Plan aktivnosti za oblast zdravlja, zdravstvene i socijalne zaštite, 2010-2013:

26 Omladinska politika Opštine Bijeljina 2008-2013

27 Omladinska politika Opštine Bijeljina 2008-2013

- 4.1. Pružiti podršku osjetljivim grupama stanovništva
- 4.1.1. Sprovoditi aktivnosti u skladu sa već usvojenim državnim Akcionim planom za borbu protiv trgovine djecom i mladima
- 4.1.2. Sprovoditi aktivnosti u skladu sa usvojenim Akcionim planom BiH za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite Vijeća ministara BiH, sa posebnim akcentom na mlade Rome
- 4.2.1. Stimulirati zapošljavanje mladih osoba s invaliditetom kroz Program sufinansiranja od Federalnog zavoda za zapošljavanje
- 4.2. Pomoć osobama sa invaliditetom
- 4.2.2. Pomoći osobama s invaliditetom pri rješavanju stambenog pitanja, kao mjeru za dostizanje jače socijalne uključenosti.
- 4.2.3. Podržati programe inkluzije i uključivanja mladih osoba sa invaliditetom i osoba s teškoćama u razvoju.”²⁸

U Strategiji za mlade Općine Novi Grad Sarajevo do 2012. godine u oblasti obrazovanje među listom strateških projektnih ideja su dvije koje se odnose Romsku djecu i djecu sa posebnim potrebama: “Lista strateških projektnih ideja za Obrazovanje:

problem: 1.8. Slabo razvijene podsticajne mjere za specifične potrebe mladih na području općine Novi Grad.

Željeni rezultat:

- Bolja uključenost romske djece u obrazovni sistem
- Unapređena podrška djeci sa posebnim potrebama
- Utvrđene specifične potrebe ženske omladine

Aktivnosti:

- Izvršiti posebnu analizu utvrđenih specifičnih potreba na nivou nadležnih općinskih službi
- Izraditi program mjera u saradnji sa omladinskim grupama
- Izraditi program podsticaja zadovoljavanja specifičnih potreba ženske omladine”²⁹

Strategija za mlade Opštine-Općine Glamoč 2010-2015, u oblasti zdravlja pominje potrebe mladih sa posebnim potrebama u Glamoču. U dokumentu se opisuju potrebe i problemi mladih sa posebnim potrebama, nakon čega je definisan željeni rezultat sa programima i projektima:

28 Akcioni plan za mlade Tuzlanskog kantona za period od 2010-2013

29 Strategija za mlade Općine Novi Grad Sarajevo do 2012. godine

“Problem - Neorganizovanost omladine sa posebnim potrebama
 Željeni rezultat - Omladina sa posebnim potrebama je organizovana u posebnu NVO
 Programi i projekti - Dodjela adekvatnih prostorija i grant sredstava za rad NVO mladih sa posebnim potrebama.”³⁰

Strategija za mlade Općine Travnik u oblasti koja se odnosi na zapošljavanje mladih pominje mlade sa posebnim potrebama i Rome, povratnike i sl. Mjere koje su definisane u dokumentu i koje se odnose na ove dvije kategorije mladih su:

„Programi/projekti/mjere:

1. Međusektorski fond za podršku samozapošljavanja mladih ljudi i mladih s posebnim potrebama na području općine Travnik osnovan-

Indikatori:

Najmanje 10 projekata samozapošljavanja podržano godišnje

Najmanje 1 promocija Fonda godišnje

Najmanje 100 usluga pruženo na godišnjem nivou novopokrenutim biznisima

2. Zapošljavanje socijalno isključenih kategorija mladih (Romi, povratnici itd.) u javnim ustanovama podržano

Indikator: Najmanje 5 mladih ljudi iz socijalno ugroženih kategorija zaposleno u javnim ustanovama za vrijeme implementacije strategije.”³¹

Prijedlog omladinske politike Grada Banja Luka 2013-2017. godina je i u ovom dijelu najsveobuhvatniji dokument sa detaljnom i temeljnom analizom stanja “ranjivih grupa mladih”u prvom dijelu dokumenta Analiza stanja po oblastima i pregled izdvojenih sredstava iz budžeta grada u periodu od 2008-2012. godine. U tom dijelu dokumenta je analizirano stanje vezano za ranjive grupe mladih u koje, po ovom dokumentu, spadaju: mladi sa posebnim potrebama, mladi bez roditeljskog staranja, mladi romske nacionalnosti te mladi povratnici/e, po oblastima kao što su slobodno vrijeme i participaciju mladih u društvu te zdravlje i socijalna politike. U drugom dijelu dokumenta u kojem su izlistane sve oblasti omladinske politike sa opisom i pregledom potreba mladih u svakoj od oblasti, ponovo se pominju ranjive grupe mladih:

30 Strategija za mlade Opštine-Općine Glamoč 2010-2015

31 Strategija za mlade Općine Travnik 2012-2016

“ Oblast: Slobodno vrijeme mladih i participacija u društvu:

Participacija mladih sa posebnim potrebama

Omogućiti mladima sa posebnim potrebama da se uključe u društveni život u smislu potpunog arhitektonskog prilagođavanja Domova mladih, omladinskih centara, kulturnih objekata i drugih javnih objekata. Iako je napravljen značajan pomak, u gradu Banja Luci postoji još dosta mjesta koja nisu gotovo nikako ili samo djelimično prilagođeni. Jedna od aktivnosti može biti i podržavanje aktivnosti koje nas uče poštivanju različitosti u odnosu na invaliditet. Za mlade sa posebnim potrebama bi bilo dobro da im se pruži podrška za uključivanje i povezivanje sa sličnim organizacijama u Evropi kako bi se privukla sredstva za programe koji su njima potrebni...

Oblast: Zdravlje i socijalna politike za mlade:

a) Zdravlje mladih

Velikih problema u zadovoljavanju svojih specifičnih potreba imaju:

1. Mladi sa invaliditetima (posebno osjetljiva grupacija mladih ljudi, kojima najčešće aktivnosti lokalne zajednice nisu dovoljno dostupne)
2. Posebno osjetljive, marginalizovane i socijalno ugrožene grupe mladih (sami sebi teško mogu pomoći, a zdravstvene službe i NVO nisu se još dovoljno razvile da bi pružile ciljane intervencije). U ovu grupu mladih se svrstavaju: mladi bez roditeljskog staranja, beskućnici, mladi u vaspitnim ustanovama, siromašni, oni koji nisu u školi, pripadnici nacionalnih, etničkih i vjerskih manjina, izbjeglih i raseljenih lica).³²

Kao odgovor na ove potrebe u strateškim pravcima i ciljevima Omladinske politike Grada Banja Luke 2013-2017. godine su definisani strateški pravci i ciljevi vezani za potrebe ranjivih kategorija mladih: “Oblast: Slobodno vrijeme mladih i participacija u društvu

b) Participacija mladih

Strateški pravac: Mladi sa posebnim potrebama

Strateški cilj 3.1. Prepoznavanje i podrška talenata

Strateški cilj 3.2. Omogućiti mladima sa posebnim potrebama da se uključe u aktivnosti omladinskih organizacija i organizacija za mlade.

Oblast: Zdravlje i socijalna politika za mlade

b) Socijalna politika za mlade

32 Prijedlog Omladinske politike Grada Banja Luka 2013-2017. godina

6. Strateški pravac: Podrška djeci i omladini u stanju socijalne potrebe
Strateški cilj

6.1. Implementacija strategije za borbu protiv trgovine djecom i mladima

Strateški cilj 6.2. Podrška romskoj populaciji

Strateški cilj 6.3. Podrška mladim osobama sa invaliditetom i drugim posebnim potrebama kroz primjenu Lokalnog plana akcije za lica sa invaliditetom

Strateški cilj 6.4. Podrška mladima bez roditeljskog staranja

Strateški cilj 6.5. Podrška djeci u riziku.³³

Institucionalno praćenje provedbe dokumenta

Ovim poglavljem je, na osnovu istraživačkog pitanja, izvršena analiza svih sedam dokumenata omladinskih politika koje se odnose na definisanje institucionalnog praćenja implementacije aktivnosti omladinskih politika. Ovom analizom su obuhvaćeni dijelovi dokumenata koji se odnose na institucionalno praćenje provođenja dokumenta, finansiranje aktivnosti definisanih u strategijama i da li su i u kojoj mjeri definisani mehanizmi koji se odnose na implementaciju i monitoring aktivnosti koje su definisane kroz dokumente svih sedam analiziranih strategija za mlade. Kao i sa prethodnim analiziranim dijelovima, slično je i sa ovim dijelom koji se odnosi na implementaciju svih sedam dokumenata- različit je pristup i opis tijela, institucija i mjera za imlementaciju dokumenta.

Institucionalno provođenje omladinskih politika nije jasno navedeno u svim dokumentima niti je na isti način obrađeno to pitanje, a u onima u kojima jeste, uglavnom ne postoji način kako da se tačno dođe do podataka šta je implementirano i ko je zadužen za implementaciju dokumenata te da li su uopšte osnovana tijela koja su definisana u dokumentima i koja su zadužena za implementaciju. I pored pokušaja da se dođe do tih informacija, mali broj kontakt osoba iz svake opštine/općine je odgovorio na to pitanje. Što nam govori da vjerovatno nisu osnovana tijela pri institucijama koje će biti zadužena za implementaciju dokumenta i da ne postoji jasan uvid u to šta je do sada urađeno i realizovano. Jedini izuzetak je Grad Banja Luka koji u svom novom dokumentu ima tabelarni pregled izdvojenih sredstava za omladinske aktivnosti iz budžeta grada

33 Prijedlog Omladinske politike Grada Banja Luka 2013-2017. godina

po godinama u periodu 2008-2012. godine (period prethodne omladinske politike) i analiza stanja šta je do sada urađeno u različitim oblastima.

U Omladinskoj politici Opštine Bijeljina je predloženo osnivanje Kancelarije za mlade Skupštine opštine Bijeljina "kao dinamične strukture i servisa za mlade pri lokalnoj samoupravi koja će zajedno sa relevantnim institucijama za mlade, organizacijama mladih i za mlade i pojedincima, biti aktivan resurs koji će svakodnevno raditi na implementaciji, realizaciji i monitoringu dokumenta Omladinska politika opštine Bijeljina".³⁴

U samom dokumentu postoji opisano jasno obrazloženje za osnivanje Kancelarije za mlade, njeni ciljevi, zadaci, struktura i način finansiranja. Definisano je da će Kancelariju za mlade Skupštine opštine Bijeljina finansiraće Skupštine opštine Bijeljina kao svoju službu u okviru opštinske administracije. Osim toga, definisane su i mjere za realizaciju dokumenta: "Na osnovu prethodnih poglavlja dokumenta „Omladinska politika opštine Bijeljina“ i predloženih pravaca djelovanja u ovom poglavlju predlažemo konkretne mjere za realizaciju dokumenta.

1. U okviru budžeta opštine Bijeljina potrebno je planirati budžetsku stavku „Fond za realizaciju dokumenta – Omladinska politika opštine Bijeljina“;
2. Za rad Fonda za realizaciju dokumenta – Omladinska politika opštine Bijeljina potrebno je planirati oko 1% budžeta opštine Bijeljina u periodu od 2008. do 2013. godine;
3. Fondom za realizaciju dokumenta – Omladinska politika opštine Bijeljina pri Skupštini opštine Bijeljina potrebno je da upravlja mješovito tijelo sastavljeno od predstavnika Skupštine opštine Bijeljina, administracije opštine Bijeljina i predstavnika omladinskih organizacija i mladih;
4. Kancelarija za mlade u saradnji sa nadležnim opštinskim odjeljenjima i komisijom za mlade raspisivali bi konkurse i odobravali projekte kojima bi se realizovali ciljevi i pravci djelovanja dokumenta „Omladinska politika opštine Bijeljina“, kao i rukovodili svim ostalim poslovima vezanim za ispunjenje i punu realizaciju dokumenta."³⁵ Do tačnih informacija o tome da li je do sada osnovana pomenuta Kancelarija za mlade u Bijeljini, nismo mogli doći. Sudeći po informacijama koje stoje na aktuelnoj web stranici Grada Bijeljine, takva kancelarija još nije osnovana niti uspostavljena.

U Strategiji za mlade Opštine Bratunac sa akcionim planom 2010-2012. godine se u oblasti o informisanju mladih pominju strateški ciljevi koje se odnose na upoznavanje i povezivanje mladih sa radom i dužnostima Komisije za mlade i Službenika za rad sa mladima te "uspostavljanje jake saradnje Komisije za mlade, Službenika za pitanja mladih sa omladinskim

34 Omladinska politika Opštine Bijeljina 2008-2013

35 Omladinska politika Opštine Bijeljina 2008-2013

organizacijama i neformalnim grupama mladih sa područja cijele opštine.”³⁶ U zadnjem dijelu dokumenta koji se odnosi na provođenje i monitoring dokumenta su navedene nedovoljno obavezujuće, za bilo kog aktera/instituciju, smjernice za implementaciju i monitoring dokumenta: “neizostavno je da se Grupa za podršku, odnosno radne grupe sastaju periodično i po potrebi, kako bi sagledali provođenje, u odnosu na planirane ciljeve, rezultate, aktivnosti, ali i troškove. Stalna konsultacija uključenih subjekata u izradi, a kasnije i u realizaciju aktivnosti, doprinijeti će aktuelizaciji strategije u skladu s trenutnim potrebama i redefinisaju problema i potreba mladih. Iz tog razloga strategija neće predstavljati konačni dokument, već proces koji traje i koji će biti podložan izmjenama i dopunama”.³⁷

U Akcioninom planu za mlade Tuzlanskog kantona za period od 2010-2013. se preporučuje formiranje Kancelarije za mlade i imenovanje Službenika za mlade na području opština Tuzlanskog kantona, kao i da se podrži formiranje Lokalnih volonterskih servisa u Općinama Tuzlanskog kantona prema modulu LVS-a u Tuzli koji je dio državne mreže Lokalnih volonterskih servisa. U oblasti koja se odnosi na provođenje i monitoring Akcionog plana za mlade TK, su navedene uopštene smjernice za provođenje i monitoring, a ne pominju se jasno ni tijela a ni institucije koje bi trebale biti zadužene za implementaciju dokumenta: “Akcionni plan politike za mlade napisan je s ciljem da nađe svoju primjenu u narednoj godini, i predstavlja prvi dokument koji sadržajno i strateški prilazi rješavanju problema i zadovoljavanja potreba mladih. Stalna konsultacija uključenih subjekata u izradi, a kasnije i u realizaciju aktivnosti, doprinijet će aktuelizaciji strategije u skladu s trenutnim potrebama i redefiniranju problema i potreba mladih. Stoga strategija ne predstavlja konačni dokument, već proces koji traje i koji je podložan izmjenama i dopunama. U monitoring trebaju biti uključeni svi subjekti iz omladinskog sektora — ne samo osobe koje su sudjelovale u izradi Akcionog plana već i implementatori, ciljne grupe (korisnici, tj. mladi), te druge organizacije, institucije i ustanove koje imaju doticaja s mladima.”³⁸

Strategija za mlade Općine Novi Grad Sarajevo do 2012.godine u sebi sadrži definisane tri mjere za implementaciju dokumenta među kojima je samo definisano koordinaciono tijelo koje je zaduženo za provedbu dokumenta:

“ - Utvrđivanje koordinacionog tijela za provedbu dokumenta sa odgovarajućom strukturom,

36 Strategija za mlade Opštine Bratunac sa akcionim planom 2010-2012. godine

37 Strategija za mlade Opštine Bratunac sa akcionim planom 2010-2012. godine

38 Akcionni plan za mlade Tuzlanskog kantona za period od 2010-2013

- Analiza provedenih strateških aktivnosti i ažuriranje dokumenta,
- Kontinuirano informisanje javnosti o stepenu provedbe i daljoj perspektivi.”³⁹

Strategija za mlade Opštine-Općine Glamoč u svom poglavlju o provođenju i monitoringu dokumenta definiše neke korake koje je potrebno realizovati da bi se obezbjedilo praćenje provedbe dokumenta u kojima je ključno osnivanje Komisije za monitoring/praćenje i provedbu dokumenta. U nastavku teksta je citat koji se odnosi na taj dio:

“Strategija kao takva nemože se konačno finalizovati zato što je potrebno da se periodično aktuelizira u skladu sa trenutnim potrebama. Tim za podršku se treba sastajati periodično i po potrebi kako bi imao uvid u stepen implementacije zacrtanih dužnosti i obaveza. Da bi se omogućilo svim uključenim stranama da se informišu o napretku provođenja strategije potrebno je da se napravi sistem praćenja (monitoringa).

Funkcija monitoringa je da ustanovi koliko uspješno strategija doprinosi poboljšanju položaja omladine. Monitoringom se odgovara na dva ključna pitanja:

- Da li je realno da se strategija provodi i da će njeno provođenje dovesti do smanjenja problema omladine?
- Da li se sprovode sve aktivnosti planirane ovom strategijom?

Tehnike koje se mogu koristiti za monitoring su :

- anketiranje građana, naročito mladih
- prikupljanje statističkih podataka o mladima
- intervjuisanje ciljnih grupa
- održavanje okruglih stolova

Opštinsko vijeće će posebnom odlukom formirati tijelo - komisiju za praćenje provedbe ove strategije. Članovi komisije moraju biti upoznati sa samom strategijom i zainteresovani za njeno provođenje. Komisija za monitoring će na godišnjem nivou na opštinskom vijeću dostavljati pismeni izvještaj o realizaciji strategije imajući u vidu sledeće indikatore:

- Količina novca koja je izdvojena za realizaciju projekata predviđenih akcionim planom,
- Broj projekata koji su ostvareni.
- Broj omladinaca/ki koji su učestvovali u realizaciji projekata.

Komisija za monitoring će unaprijed obavještavati nadležne o vremenskom rasporedu realizacije projekata koji su predviđeni ovom strategijom. Samo ako se zajednički djeluje ova strategija može opravdati svoje

postojanje. Provođenje ove strategije u stvarnom životu može biti primjer kako se institucionalno i strateški pristupa rješavanju problema u lokalnoj zajednici.”⁴⁰

Strategija za mlade Općine Travnik 2012-2016 jasno definiše organizacione strukture za realizaciju dokumenta pozivajući se pri tome na određene članova Zakona o mladima FBiH. Pomenute organizacione strukture su:

„U skladu sa prethodno pomenutim Zakonom o mladima FBiH osnovne strukture potrebne za razvijanje i realizaciju Strategije za mlade općine Travnik su:

1. Komisija za mlade (čl. 19) – redovno općinsko radno tijelo čiji je sastav potrebnoproširiti sa predstavnicima Vijeća mladih općine, odnosno omladinskih organizacija.

2. Vijeće mladih (čl. 37,38 i 39) – Vijeće mladih osniva više od 50% omladinskih udruženja općine, sa ulogom djelovanja na jačanju uključenja mladih u društveni život zajednice i njihovom informisanju, kao i ulogom izrade, izmjene i provođenja općinske Strategije za mlade na odgovarajućem nivou.

3. Službenik za mlade (čl.12) – Općinski i gradski nivo vlasti dužni su samostalno odrediti službenika/cu za pitanja mladih koji/a obavlja zadatke u smislu Zakona o mladima FBiH, a koji/a je certificiran/a od strane nadležnog federalnog ministarstva.”⁴¹

Osim toga, u dokumentu postoje određene preporuke radnih grupa koje su radila na svakoj oblasti pri izradi dokumenta, a vezane su uspješnu realizaciju same strategije. Preporuke glase: „Preduslov za uspješnu realizaciju Strategije za mlade općine Travnik je prije svega postizanje osjećaja pripadnosti zacrtanim ciljevima i mjerama definisanim ovim dokumentom i odgovornosti svih struktura zaduženih za njegovu realizaciju, a zatim svakako i stvaranje i razvijanje partnerskih odnosa i sinergije između vladinog i nevladinog sektora, kao i drugih zainteresovanih aktera u općini Travnik i šire.

Monitoring i evaluacija

S obzirom da proces razvijanja i provođenja Strategije za mlade općine Travnik vrše Komisija za mlade, Vijeće mladih i službenik/ca za mlade, njihov zadatak je i imenovanje tima koji posjeduje relevantno znanje i iskustvo u oblasti monitoringa i evaluacije. Ovaj tim za monitoring i evaluaciju će izraditi monitoring sistem u skladu s kojim će vršiti adekvatna mjerenja, analize i izvještavanje o toku realizacije ciljeva i mjera predviđenim

40 Strategija za mlade Opštine-Općine Glamoč

41 Strategija za mlade Općine Travnik 2012-2016

godišnjim akcionim planovima po svim oblastima Strategije za mlade općine Travnik. Pri selekciji članova tima za monitoring, kao što je to slučaj i kod ostalih organizacionih struktura Strategije za mlade općine Travnik, također je veoma bitno obezbijediti adekvatnu zastupljenost mladih, žena i posebno socijalno isključenih kategorija mladih.⁴²

Samo u Prijedlogu Omladinske politike Grada Banja Luka 2013-2017. godina postoji tabelarni pregled izdvojenih sredstava za omladinske aktivnosti iz budžeta grada po godinama u periodu 2008-2012. godine (period prethodne omladinske politike). Čak u oblasti koja se odnosi na participaciju mladih u društvu postoje preporuke i opis raznih tijela koja omogućavaju učešće mladih u društvu a koji su djelimično zaduženi i za implementaciju omladinske politike. Ključno tijelo u tom dijelu je Savjet za mlade ali se pominju i još neka kao što su:

"Savjet na nivou jedinice lokalne samouprave trebao bi da bude partner Gradu u kreiranju i implementaciji omladinske politike. Uloga, prava i obaveze savjeta na nivou jedinice lokalne samouprave je definisana Zakonom o omladinskom organizovanju. Opšta ocjena je, da se savjet još nije nametnuo kao stvarni predstavnik mladih grada Banja Luke i partner lokalnoj vlasti u rješavanju njihovih problema. Pored savjeta značajnu ulogu u participaciji mladih u društvu imaju i organizacije za mlade koje okupljaju veliki broj mladih te ih osnažuju za aktivno učešće u društvu. U pogledu organizovanja srednjoškolske populacije u Banja Luci postoje i rade savjeti učenika. Njihova uloga je definisana Zakonom o srednjim školama Republike Srpske. Na nivou grada djeluje i neformalna asocijacija „Banjalučka unija srednjoškolaca“ koju čine predstavnici svih savjeta učenika srednjih škola. Jedan od najvećih problema ove asocijacije što nisu registrovani kao pravno lice. Ova činjenica onemogućava asocijaciju da bude finansijski podržana od strane lokalne zajednice i drugih donatora, kao i da se priključi kao član u savjeta na nivou jedinice lokalne samouprave."⁴³

U oblasti koja se odnosi na realizaciju i praćenje dokumenta su definisani način i tijela/institucije/organizacije koji će biti zaduženi za implementaciju dokumenta. Među tim tijelima/institucijama organizacijama su: omladinske organizacije, organizacije za mlade, savjet za mlade na nivou lokalne samouprave, Odjeljenje za društvene djelatnosti, Komisija za mlade. U nastavku teksta je detaljan opis preporuka za realizaciju i praćenje dokumenta: "Realizacija omladinske politike

42 Strategija za mlade Općine Travnik 2012-2016

43 Prijedlog Omladinske politike Grada Banja Luka 2013-2017. godina

Strateški ciljevi i pravci po oblastima iz dokumenta "Omladinska politika Grada Banjaluka 2013-2017. godina" realizovaće se na osnovu godišnjih Akcionih planova koje usvaja Skupština grada Banja Luka. Način realizacije je sljedeći; sve omladinske organizacije, organizacije za mlade i savjet na nivou jedinice lokalne samouprave dužni su da dostave svoje programe i projekte po oblastima, a u skladu sa definisanim strateškim ciljevima i pravcima, do kraja septembra mjeseca tekuće godine Odjeljenju za društvene djelatnosti, za narednu godinu, a na osnovu čega će isto pripremiti Akcioni plan i dostaviti na razmatranje i usvajanje Komisiji za mlade i Skupštini Grada. Takođe ostale organizacione jedinice Administrativne službe Grada Banja Luka, pored Odjeljenja za društvene djelatnosti, kao i javne ustanove koje su neposredno vezane za oblasti iz dokumenta "Omladinska politika Grada Banja Luka 2013-2017. godina" trebale bi da u okviru svojih nadležnosti, a u skladu sa projekcijom budžeta Grada, planiraju realizaciju strateških ciljeva i pravaca. Obavezno u periodu 2013-2017. godina sprovođiti metode istraživanja, od strane omladinskih organizacija, organizacija za mlade, savjeta na nivou jedinice lokalne samouprave, na godišnjem nivou, po oblastima, vodeći računa o relevantnom uzorku ispitanika (mladi od 15 do 30 godina), sa područja Grada Banja Luka, kako bi se dobili kvantitativni pokazatelji koji će ukazati na razvoj, stagniranje ili nerealizovanje pravaca i ciljeva po oblastima, te dati smjernice za dalje planiranje.

Praćenje realizacije politike

Redovno izvještavanje o realizaciji aktivnosti od strane organizacija uključenih u realizaciju politike prema Odjeljenju društvenih djelatnosti, na osnovu čega će Odjeljenje pripremati Informacije Skupštini Grada o realizovanim aktivnostima na godišnjem nivou."⁴⁴

Zaključak

Sumirajući nalaze analize svih sedam dokumenata vodeći se unaprijed definisanim istraživačkim pitanjima na kraju je bitno pomenuti da od 7 analiziranih dokumenata za ovo istraživanje, u 3 dokumenta (Strategija za mlade Opštine-Općine Glamoč, Strategija za mlade Općine Travnik 2012-2016 i Akcioni plan za mlade Tuzlanskog kantona za period od 2010-2013) se ne spominje aktivno učešće žena u društvu i rodna

44 Prijedlog Omladinske politike Grada Banjaluka 2013-2017.godina

ravnopravnost niti postoje mjere vezane uz unaprijeđenje položaja žena. Međutim, u sva 3 pomenuta dokumenta pojavljuju se povremeno rodno senzitivni podaci u analizi stranja, odnosno istraživanju obavljenom za izradu svakog od dokumenata ili rodno osjetljivi projekti/mjere u nekoj od oblasti koje se ne odnose na aktivno učešće mladih u društvu. Statistički podaci koji se navode, nisu u svim akcionim planovima rodno razvrstani te je bitno da kreatori/ice politika koriste rodno senzitivne standarde prilikom prikupljanja podataka i razvrstavanja podataka relevantnih za omladinske politike i strateške dokumente. U nekim omladinskim politikama statistički podaci su rodno razvrstani (kao što je Strategija za mlade Općine Novi Grad Sarajevo do 2012.) ali predložene mjere i aktivnosti se ne oslanjaju na rodno razvrstane podatke pa se preporučuje kreatorima/icama omladinskih politika da posvete pažnju tome da definisane mjere odgovaraju svim navedenim statističkim podacima vezanim za potrebe mladih. Dokument koji najviše i najsveobuhvatnije tretira pitanja aktivnog učešća žena u društvu i rodnu ravnopravnost je Prijedlog omladinske politike Banja Luka 2013-2017. godina, i u tom dokumentu postoji posebna oblast koja se zove upravo „ravnopravnost polova“.

Jedini dokument koji pominje tijela/institucije su zadužene za provedbu mjera vezanih uz aktivno sudjelovanje mladih žena u društvu i rodnu ravnopravnost je Prijedlog omladinske politike Banja Luka 2013-2017. godina i to su Komisija za ravnopravnost polova na gradskom nivou i Gender centar na entitetskom nivou.

Šest dokumenata od analiziranih sedam, spominje učešće mladih sa invaliditetom i/ilipripadnika/ca nacionalnih manjina u društvu i drugih marginalizovanih grupa ili spominju druge potrebe mladih sa invaliditetom i/ili pripadnika/ca nacionalnih manjina u različitim segmentima društva: mobilnost, participacija, zdravstvo, socijalna politika i sl. Sedmi dokument, Strategija za mlade Opštine Bratunac sa akcionim planom 2010-2012. godine ne pominje mlade sa invaliditetom i pripadnike/ce nacionalnih manjina, ali obuhvata problematiku različitih nacionalnih grupa mladih, odnosno međusobno nerazumjevanje i neprihvatanje mladih Srba i Bošnjaka, raznim predrasudama te ksenofobijom prisutnom među mladim ljudima. Prijedlog omladinske politike Grada Banja Luka 2013-2017. godina je i u ovom dijelu najsveobuhvatniji dokument sa detaljnom i temeljnom analizom stanja "ranjivih grupa mladih" u prvom dijelu dokumenta Analiza stanja po oblastima i pregled izdvojenih

sredstava iz budžeta grada u periodu od 2008-2012. godine. U tom dijelu dokumenta je analizirano stanje vezano za ranjive grupe mladih u koje, po ovom dokumentu, spadaju: mladi sa posebnim potrebama, mladi bez roditeljskog staranja, mladi romske nacionalnosti te mladi povratnici/e, po oblastima kao što su slobodno vrijeme i participaciju mladih u društvu te zdravlje i socijalna politike. Isti dokument, u svom drugom dijelu u kojem su izlistane sve oblasti omladinske politike sa opisom i pregledom potreba mladih u svakoj od oblasti, pominje ranjive grupe mladih te kao odgovor na ove potrebe, u strateškim pravcima i ciljevima Omladinske politike Grada Banjaluke 2013-2017. godine su definisani strateški pravci i ciljevi vezani za potrebe ranjivih kategorija mladih.

Institucionalno provođenje omladinskih politika nije jasno navedeno u svim dokumentima niti je na isti način obrađeno to pitanje, a u onima u kojima jeste, uglavnom ne postoji način kako da se tačno dođe do podataka šta je implementirano i ko je zadužen za implementaciju dokumenata te da li su uopšte osnovana tijela koja su definisana u dokumentima i koja su zadužena za implementaciju. Pored pokušaja da se dobiju relevantne informacije vezane za to šta je implementirano i ko je zadužen za praćenje implementacije, mali broj kontakt osoba iz svake opštine/općine je odgovorio na to pitanje. Iz toga zaključujemo da vjerovatno nisu osnovana tijela pri institucijama koje će biti zadužena za implementaciju dokumenta i da ne postoji jasan uvid u to šta je do sada urađeno i realizovano. Jedini izuzetak je Grad Banja Luka koji u svom novom dokumentu ima tabelarni pregled izdvojenih sredstava za omladinske aktivnosti iz budžeta grada po godinama u periodu 2008-2012. godine (period prethodne omladinske politike) i analiza stanja šta je do sada urađeno u različitim oblastima.

Aktivnosti mladih žena u javnom životu

Osim analize dokumenta, istraživanje se sastojalo od analize aktivnosti mladih žena u javnom životu putem fokus grupe i intervjua. Cilj analize bilo je utvrditi postojanje rodne perspektive u tijelima odlučivanja i organizacijama koje se bave mladima ili u kojima mladi aktivno sudjeluju.

Fokus grupu su činile šest mladih žena, kojima je postavljeno dvanaest pitanja u tri cjeline: Osnovne informacije: dva pitanja, Participacija mladih žena: pet pitanja i Rodna ravnopravnost: pet pitanja. Intervju je vođen sa jednom ispitanicom koristeći ista pitanja.

Sudionice su bile mlade žene, godina od 20 – 31. Četiri sudionice su iz Federacije BiH, a tri iz Republike Srpske. Pet učesnica je u

strankama, a dvije su u NGO-u. Tri sudionice su magistricice, a četiri su diplomirale. Dvije učesnice su politologinje, dvije ekonomistice, jedna je pravnica, a jedna profesorica bhs jezika. Godine iskustva u tijelima i organizacijama se kreću od manje od godine do 10 godina.

Analiza rezultata

O motivaciji da se angažiraju i aktivno djeluju u društvu, dvije sudionice (iz Federacije, u političkim strankama) su odgovorile da im je motiv bio revoltiranost trenutačnim političkim stanjem. Dalji motivi su bili nepotizam, želja da doprinese svojim znanjem, doprinos na lokalnoj razini, utjecanje na promjenu u svom okruženju, prisutnost diskriminacije i nezadovoljstvo građana i građanki.

O temama sa kojima su se najčešće bavile u okviru tijela u kojima djeluju, dvije sudionice iz RS-a, jedna iz NGO-a, druga iz političke stranke, su odgovorile, da su se bavile uključivanjem žena u politiku. Sve sudionice su se bavile rodnim pitanjima (izrada akcionih planova, rodno budžetiranje, osnaživanje i poboljšanje kvalitete života žena u ruralnim područjima, rad sa ženskim organizacijama na prijedlozima za izmjenama i dopunama Ustava, kampanje za glasanje za žene, rad sa lokalnim komisijama na donošenju strategija za ravnopravnost spolova) osim sudionica iz Federacije, iz političkih stranaka, koje su se bavile pitanjima mladih ili su im prioritet bili svi – od nezaposlenih, poljoprivrednika, osoba starije dobi itd, ili su se bavile temama koje su na dnevnom redu u radu općine, kao što je bespravna gradnja, budžet, regulacioni planovi itd.

Na pitanje koliko su zastupljene mlade žene u tijelima odlučivanja na lokalnom i nacionalnom nivou, tri sudionice smatraju da nisu zastupljene ni na lokalnom ni nacionalnom nivou (od njih su dvije iz RS-a, jedna iz NGO, jedna iz političke stranke). Kao razloge navode: političku kulturu, koja je patrijarhalna i ne ohrabruje nas da glasamo, ni za mlade, ni za žene, muška solidarnost, muške kolege se drže zajedno i ne pomažu ženskim kolegicama da se razvijaju i napreduju, nedovoljna motiviranost za angažman, mlade žene nisu ostavile dovoljno jak utjecaj na glasače/ice i nepotizam. Jedna sudionica misli da na općinskom nivou ima određen broj žena, dok ih je na nacionalnom nivou malo, navodeći kao razlog, da zastupljenost kreiraju stranačke politike i položaj unutar stranke. Također, sudionica smatra da bi prava žena na porodiljno, i povratak na posao nakon njega, trebala biti bolje regulisana, kako bi se žene koje odluče zasnovati porodicu, mogle uključiti u politički život.

Na pitanje kako mlade žene najčešće dolaze na mjesta odlučivanja, sudionica iz Republike Srpske, iz političke stranke, je odgovorila da stranka isprofilira određenu ženu, ili da nečija žena ili kćerka biva izabrana za poziciju. Druga pak sudionica, iz Federacije, koja dolazi iz stranke, smatra da žene dolaze do svojih pozicija demokratskim putem i jedini problem vidi u tom da li se kada je izabrana u tijelo odlučivanja mladoj ženi pridaje dovoljno pažnje. Sudionice iz oba entiteta su još dodale da su žene kada dođu na poziciju konstantno pod lupom, javnosti, medija, te drugih kolega, i izložene su medijskom linču, zbog stvari, koje muškim kolegama previđaju. Također su spomenule rodnu podjelu poslova, navodeći da se ženama daju ministarske pozicije obrazovanja, socijalne skrbi, a muškarcima gospodarstva, financija.

Ni jedna sudionica ne vidi značajan pomak u glasačkom tijelu u smislu glasanja za žene. Razlozi su kupovanje glasova, bilo novcem, bilo za uslugu ili obećanje, neadekvatne kvote, jer **40%** koliko iznosi kvota, je žena **koje trebaju biti na listama**, a ne izabrano i jedna sudionica smatra da kada bi ta kvota važila za Parlamentarnu skupštinu BiH, da bi se onda političke stranke potrudile da na liste stave kvalitetne žene, jer bi im to bilo u interesu, htjeli bi da članica njihove stranke bude izabrana. Druga sudionica smatra da se najviše glasa po nacionalnoj osnovi i da žene nemaju priliku da učestvuju u istoj mjeri u predizbornoj kampanji, kao muškarci.

Na pitanje koliko su mlade žene zastupljene u tijelima odlučivanja na lokalnom i nacionalnom nivou, sudionica smatra da žene nemaju dovoljno snage da izađu iz stranačkih okvira i da predstave svoje ideje javno. Također se navodi da se ženama u tijelima odlučivanja ne daje dovoljno prostora i da su zanemarene aktivnosti i mjere koje se tiču mladih i žena. Na pitanje da li se žene drugačije tretira u tijelima odlučivanja/ organizacijama zbog spola ili dobi, bilo u tijelima u kojima učesnice djeluju ili izvan tih tijela, dvije sudionice, jedna iz RS-a, druga iz Federacije, iz političkih stranaka, su odgovorile da se u njihovim tijelima ne tretiraju drugačije, jer je riječ o maloj partiji ili da je primjetila samo dodatnu pažnju i poštovanje. Jedna od njih dodaje da ipak povremeno dolazi do favoriziranja muškaraca, a druga da izvan tijela u kojima djeluje postoji drugačiji tretman, ali da to zavisi od radnog mjesta, same žene i načina na koji se ona postavi. Da se tretiraju drugačije je navela sudionica iz Federacije, koja djeluje u političkoj stranci, koja je odgovorila da se žene cijene zbog konkretnog rada, a muškarci se cijene na mnogo drugih načina, a rijetko za konkretan rad. Smatra da su žene sklonije timskom radu, imaju više strpljenja, više slušaju ljude, i da kolege u tijelima odlučivanja shvataju te osobine kao slabosti žene, nasuprot autoritativnim muškim, ali je ona u svom slučaju uspjela dokazati da to nije tako.

Sve sudionice smatraju da treba još dosta raditi na rodnoj ravnopravnosti i da u tome može pomoći zakonska regulativa, koja po njihovom mišljenju treba ili biti povećana na 40 %, ili biti poštovana, jer iz iskustva znaju da neke stranke ne poštuju kvote, premda su potpisale platforme za kvote i ne dobiju za to nikakve sankcije. Isto tako, navele su primjer da muški kolege misle da je kvota od 40% maksimum. Probleme u postizanju rodne ravnopravnosti vide dvije učesnice iz Federacije, koje dolaze iz stranaka, u tome da u ruralnim sredinama na vlast dolaze uglavnom stariji muškarci nižeg obrazovanja i rodnoj nesenzitivnosti u jeziku. Dok pozitivan primjer, jedna od sudionica, vidi u maloj stranci u općini Centar Sarajevo, koja je jedina imala veći broj žena na listama, nego muškaraca.

Na pitanje jesu li žene u nepovoljnijem društvenom položaju, kao razlog za potvrđan odgovor sudionica iz RS-a, koja dolazi iz političke stranke, navodi javno mijenje u manjim sredinama, koje smatra da je žena za rađanje i rad u kući. Dok, kao razlog za negativan odgovor, sudionica iz Federacije, iz političke stranke, navodi da dosta NGO-a daje podršku upravo mladim ženama.

Na pitanje da li žene u tijelima odlučivanja zastupaju mjere i interese koje će doprinijeti poboljšanju položaja i aktivnijem sudjelovanju žena u društvu, ili zastupaju interese mladih općenito, odgovor dvije sudionice, koje dolaze iz političkih stranaka, jedna iz RS-a, druga iz Federacije, smatraju da zastupaju opće interese, a razlozi su da kada dođu na poziciju stope se sa većinom, bilo od straha zbog diskriminacije, bilo jer nakon nekog vremena izgube doticaj sa običnim građanima/kama. Dok, sudionica iz Federacije, koja dolazi iz političke stranke, smatra da sama mlada žena, odnosno način na koji obavlja posao i njen dalji aktivizam diktiraju koliko će ona doprinijeti aktivnom sudjelovanju žena.

Sudionice smatraju da je potrebno da u tijelima u kojima djeluju zastupaju pitanje rodne ravnopravnosti i pitanje unaprijeđenja položaja mladih žena, i da je najbitnija edukacija, da što veći broj ljudi sudjeluje u procesu širenja priče o rodnoj ravnopravnosti i da se o tome priča tokom cijele godine, a ne samo sporadično.

Na pitanje kako vide svoju budućnost što se tiče društvenog angažmana i sudjelovanja u tijelima odlučivanja, sudionice odgovaraju, da vide sebe u sudjelovanju i u društvu i u politici, da se društvo treba mijenjati, da se ljudi trebaju edukovati, i da se treba uticati na svijest ljudi da prepoznaju za koga trebaju glasati. Sudionica iz RS-a, iz političke stranke smatra da trebamo glasati za žene, jer žene znaju, ne samo što je potrebno ženama, već i društvu - za bolji život.

Zaključak

Može se zaključiti da je glavni motiv angažmana učesnica revoltiranost i da se većina njih bavila u okviru svojih tijela, ili samostalno, tematikom rodних pitanja. Smatraju da žene nisu dovoljno zastupljene ni na lokalnom, ni na nacionalnom nivou i ne vide značajan pomak u glasačkom tijelu, a kao razlog navode neadekvatne kvote od 40%⁴⁵, kupovanje glasova i neinformiranost o Izbornom zakonu. U smislu tretmana u njihovim vlastitim tijelima, bilo stranačkim, bilo vladinim ili nevladinim, ne misle da su tretirane drukčije, a u smislu neravnopravnosti u društvu, suprotstavljena je negativna slika javnog mijenja o ulozi žena, i značajna podrška nevladinih organizacija mladim ženama. Smatraju da mlade žene dolaze na svoje pozicije stranačkom linijom, a s druge strane da se dužnosti preraspoređuju na osnovu spola. Misle da mlade žene u tijelima odlučivanja zastupaju opće interese, a ne interese žena, zbog straha od diskriminacije, ili što su dolaskom na poziciju izgubile doticaj s građanima/kama. Smatraju da treba raditi na rodnoj ravnopravnosti preko zakonskih regulativa, jer ona nije još postignuta, i da one trebaju u svojim tijelima edukovati o rodним pitanjima. Vide sebe kako sudjeluju i u politici i društvenom aktivizmu, gdje je jedan od ciljeva glasanje za žene.

45 Prema odgovorima učesnica fokus grupe može se zaključiti da one nisu upoznate sa izmjenama Izbornog zakona od 26. februara 2013. godine u kojem stoji u Poglavlju 4. (Ovjera i kandidiranje za izbore) u članu 4.19 u stavu (4) *Na kraju prve rečenice briše se tačka, stavlja zarez i dodaje sljedeći tekst: "koji su ravnopravno zastupljeni. Ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen s najmanje 40% od ukupnog broja kandidata na listi."* U stavu (4) rečenica koja glasi: "Broj kandidata manje zastupljenog spola mora biti najmanje jednak ukupnom broju kandidata na listi podijeljenom s tri, zaokruženom na prvi viši cijeli broj" **briše se.**

(http://www.izbori.ba/Documents/documents/ZAKONI/Sl_gl_BiH_18_13/IZ-Sl_gl_18-13-bos.pdf)

REPUBLIKA SRBIJA - REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Uvod

Analiza nacionalnih i lokalnih strateških dokumenata za mlade je nastala u okviru regionalnog projekta *Mlade žene menjaju svet*. Cilj analize je da se utvrdi postojanje rodne perspektive u dokumentima koji se odnose na mlade i aktivno učešće mladih u društvu.

Istraživanje se sastoji od dve komponente. Prvi deo je sažeti pregled analiziranih dokumenata koji se odnose na mlade (zakon i nacionalna politika za mlade, kao i lokalni planovi za mlade) sa fokusom na aktivno učešće mladih u društvu i rodnu ravnopravnost, dok se drugi deo analize odnosi na mišljenja i stavove mladih žena u telima odlučivanja o rodnoj ravnopravnosti i učešću mladih žena u društvu.

Metodologija i uzorak

U procesu praćenja mera za rodnu ravnopravnost u politikama za mlade, AŽC je koristio metodologiju ciljanog i sistematskog prikupljanja i analize dokumenata na nacionalnom i lokalnom nivou sa ciljem da se odredi: 1) da li se u politikama i planovima za mlade prepoznaje rodna dimenzija 2) na koji način je u dokumentima definisano pitanje aktivnog učešća mladih žena u društvu i rodne ravnopravnosti.

Za tu svrhu AŽC je sproveo ovu analizu u nekoliko faza:

1. Mapiranje i prikupljanje strateških i akcionih planova za mlade:
 - a. Pretraživanje postojećih baza podataka Tima podpredsednika vlade za socijalnu inkluziju i smanjenje siromaštva (SIPRU) i Stalne konferencije gradova i opština (SKGO)-mapiranje lokalnih strateških dokumenata.⁴⁶
 - b. Pretraživanje internet prezentacija opština i gradova.

⁴⁶ Tokom 2007. godine, uspostavljena je jedinstvena baza podataka koja pruža informacije o tome koje sve opštine/gradovi imaju strateške dokumente, koji vremenski period i oblasti strategije pokrivaju, koja tela se bave izradom ili sprovođenjem strateških planova na lokalnu, kao i koji su kapaciteti i obuke potrebni opštinama i gradovima kako bi efikasnije sprovele svoje strateške planove. <http://strategije.skgo.org/> na dan 2.april 2013. godine

2. Dopisi za informacije od javnog značaja za nedostajuće lokalne akcione planove za mlade.
3. Mapiranje Kancelarija za mlade
4. Upitnik za ispitivanje mišljenja i stavova o učešću mladih žena u telima odlučivanja;
5. Analiza i ocena prikupljenih dokumenata i podataka – kvalitativna i kvantitativna obrada podataka;
6. Izrada izveštaja.

Za analizu dokumenata je odabrano 15 opština/gradova u kojima deluju ženske organizacije civilnog društva iz *Mreže žene protiv nasilja*⁴⁷: Bačka Topola, Beograd, Kikinda, Kragujevac, Kraljevo, Kruševac, Leskovac, Niš, Novi Bečej, Novi Pazar, Novi Sad, Smederevska Palanka, Vlasotince, Vranje i Vršac. Budući da su gradovi Beograd i Niš podeljeni na gradske opštine, traženi su i Lokalni akcioni planovi za mlade gradskih opština Grada Beograda (17) i Niša (5 gradskih opština).

Od 15 gradova, Lokalne akcione planove (LAP) za mlade ima 9 gradova. Grad Beograd nije usvojio jedinstveni LAP, ali od 17 gradskih opština, 9 je usvojilo lokalne planove. Uzorak za analizu je bilo ukupno 22 dokumenta: 4 krovna dokumenta (Zakon o mladima, Strategija za mlade i Akcioni plan na nacionalnom nivou, kao i Akcioni plan politike za mlade u AP Vojvodini) i 18 lokalnih akcionih planova za mlade.

Za analizu mišljenja i stavova o rodnoj ravnopravnosti i učešću mladih žena u društvu i procesima odlučivanja sastavljen je upitnik za mlade žene angažovane u Kancelarijama za mlade kao relevantnim telima za kreiranje i sprovođenje politike za mlade na lokalnom nivou. Upitnik je poslat na 131 Kancelariju za mlade u Srbiji, a odgovor je stigao od 21 mlade žene iz 16 lokalnih kancelarija za mlade⁴⁸.

⁴⁷ abecednim redom

⁴⁸ Beograd Stari grad, Novi Pazar, Sombor, Pećinci, Veliko gradište, Barajevo, Užice, Loznica, Apatin, Kovačica, Gornji Milanovac, Vračar, Surdulica, Vladičin Han, Žitište, Varvarin

Dokumenti koji regulišu pitanje aktivnog učešća mladih i rodne ravnopravnosti na nacionalnom nivou

Ustav Republike Srbije⁴⁹ u članu 15 reguliše ravnopravnost polova: *Država jemči ravnopravnost žena i muškaraca i razvija politiku jednakih mogućnosti.*

Zakonom o mladima Republike Srbije⁵⁰ uređuju se mere i aktivnosti koje preduzimaju Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, a koje imaju za cilj unapređivanje društvenog položaja mladih i stvaranje uslova za ostvarivanje potreba i interesa mladih u svim oblastima koje su od interesa za mlade.

Cilj zakona je stvaranje uslova za podršku mladima u organizovanju, *društvenom delovanju*, razvoju i ostvarivanju potencijala na ličnu i društvenu dobrobit. Zakon definiše mlade: *„omladina ili mladi su lica od navršениh 15 godina do navršениh 30 godina života“.*

Aktivno učešće mladih u društvu je regulisano zakonom kao jedno od zakonskih načela:

*„Svi, a posebno subjekti omladinske politike, obezbeđuju podsticajno okruženje i daju aktivnu podršku u realizaciji omladinskih aktivnosti mladih, preduzimanju inicijative i njihovom smislenom uključivanju u procese donošenja i sprovođenja odluka koje doprinose ličnom i društvenom razvoju, a na osnovu pune obaveštenosti mladih“.*⁵¹

Zakon o mladima je **rodno neutralan** tj. ni na koji način ne prepoznaje rodnu dimenziju, naprotiv *„Svi izrazi koji se koriste u ovom zakonu koriste se rodno neutralno“*⁵². Sa druge strane, kao osnov za diskriminaciju se prepoznaju pol, seksualna orijentacija i rodni identitet, pored ostalih ličnih svojstava.⁵³

49 “Sl. glasnik RS”, br. 98/2006

50 Usvojen 2011. godine, “Sl. glasnik RS”, br. 50/2011

51 Načelo aktivnog učešća mladih, Član 8

52 Zakon o mladima, Član 3

53 Zakon o mladima, Načelo jednakosti i zabrane diskriminacije, Član 5: Svi mladi su jednaki. Zabranjeno je svako pravljenje razlike ili nejednako postupanje prema mladima, posredno ili neposredno, po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu rase, **polu**, nacionalne pripadnosti, verskog ubeđenja, jezika, društvenog porekla, imovnog stanja, članstva u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama, psihičkog

Kroz zakonska načela se uređuju i jednake šanse za učešće mladih u društvenom životu.

„Mladi imaju pravo na jednake šanse i učešće u svim oblastima društvenog života u skladu sa sopstvenim izborom i sposobnostima.“⁵⁴

Zakonom je definisana nacionalna strategija za mlade⁵⁵ kao dokument koji donosi Vlada, na predlog Ministarstva, a kojim se između ostalih oblasti, naročito uređuje **aktivno učešće mladih u društvenom životu**. Za obezbeđivanje uslova za sprovođenje strategije predviđeno je osnivanje posebnih tela na nacionalnom i lokalnom nivou: Saveti za mlade⁵⁶, Kancelarije za mlade i Agencija za mlade⁵⁷.

*„Radi obezbeđivanja uslova za **aktivno uključivanje mladih u život i rad društvene zajednice**, osnaživanja mladih, pružanja podrške organizovanju različitih društvenih aktivnosti mladih, učenju i kreativnom ispoljavanju potreba mladih, jedinica lokalne samouprave može, u okviru svojih ovlašćenja, potreba i mogućnosti, osnovati kancelariju za mlade“⁵⁸*

Nadzor nad sprovođenjem ovog zakona vrši Ministarstvo omladine i sporta, dok se sredstva za finansiranje programa i projekata kojima se, između ostalog, *obezbeđuju uslovi za razvoj i unapređivanje omladinskih aktivnosti kroz podsticanje mladih da aktivno učestvuju u društvenim tokovima*, obezbeđuju u budžetu Republike Srbije⁵⁹ i u jedinici lokalne samouprave:⁶⁰

ili fizičkog invaliditeta, zdravstvenog stanja, fizičkog izgleda, **seksualne orijentacije, rodnog identiteta** i drugog stvarnog, odnosno pretpostavljenog ličnog svojstva.

54 Načelo jednakih šansi, Član 6

55 Zakon o mladima, Član 10

56 Član 16 ... Savet za mlade kao savetodavno telo koje podstiče i usklađuje aktivnosti u vezi sa razvojem, ostvarivanjem i sprovođenjem omladinske politike i predlaže mere za njeno unapređivanje.

57 Za realizaciju programa za mlade, a u skladu sa programima Evropske unije koji se odnose na mlade, Član 19

58 Kancelarija za mlade, Član 18

59 Finansiranje, Član 20

60 Ostvarivanje potreba i interesa mladih u oblastima omladinskog sektora u jedinici lokalne samouprave, Član 26

„Finansiranje potreba i interesa mladih u jedinici lokalne samouprave vrši se u skladu sa interesima i potrebama jedinice lokalne samouprave i njenim ekonomskim mogućnostima, i to za:

1) **podsticanje mladih da aktivno učestvuju u društvenim tokovima** kroz afirmaciju i podršku omladinskim aktivnostima, omladinskom radu i neformalnom obrazovanju na teritoriji jedinice lokalne samouprave;...

3) **osnivanje i rad kancelarije za mlade, klubova za mlade, omladinskih centara i dr.;**...

5) **obezbeđivanje uslova za učešće mladih u izradi i sprovođenju lokalnog akcionog plana za mlade;**...“

Nacionalna strategija za mlade prepoznaje aktivno učešće mladih u društvu kroz viziju, principe, opšte i posebne strateške ciljeve i mere za realizaciju ciljeva. Vizija strategije se odnosi upravo na aktivno učešće mladih u svim sferama društvenog života:

„Mladi u Republici Srbiji u XXI veku su aktivni i ravnopravni učesnici u svim oblastima društvenog života i imaju jednaka prava i mogućnosti za puni razvoj svojih potencijala. To podrazumeva njihovu **aktivnu ulogu u porodičnom životu, obrazovanju, zapošljavanju, zdravlju i ukupnom društvenom životu.**“

Aktivno učešće mladih je definisano kao jedan od 10 principa strategije, kao i princip ravnopravnosti mladih u okviru koga se poštuje i rodna ravnopravnost:

„Obezbeđuje se podrška mladima **kako bi učestvovali u procesu donošenja odluka, kao i u aktivnostima koje doprinose izgradnji boljeg društva.**“

„Omogućava se da svi mladi imaju pravo na jednake šanse, na informisanje, na lični razvoj, doživotno učenje, zapošljavanje u skladu sa sopstvenim karakteristikama, izborima i sposobnostima. **Obezbeđuje se poštovanje rodne ravnopravnosti, nediskriminacije, slobode, dostojanstva, bezbednosti, ličnog i društvenog razvoja mladih.**“

Najmanje dva strateška cilja se odnose na aktivno učešće mladih: **Podsticati mlade da aktivno učestvuju u društvu i Razvijati saradnju mladih i obezbeđivati uslove za učešće u donošenju odluka** kroz održiv institucionalni okvir, a na osnovu potreba mladih i u partnerstvu sa mladima.

Pored ovih, sa stanovišta rodne ravnopravnosti i učešća ostalih marginalizovanih grupa značajan je i opšti strateški cilj **Obezbeđivati ostvarivanje prava na jednake šanse svih mladih u društvu, a posebno mladih koji žive u teškim uslovima.** U okviru ovog cilja obavljena je sveobuhvatna analiza stanja, a posebna je pažnja poklonjena mladima koji žive u teškim uslovima: mladi sa invaliditetom, Romi, mladi koji žive u siromaštvu, mladi koji žive u izbeglištvu i raseljenju, mladi povratnici u procesu readmisije, **osetljive grupe mladih s obzirom na pol,** mladi roditelji, mladi sa nerešenim stambenim statusom, mladi bez roditeljskog staranja i mladi ulice.

Pitanje aktivnog učešća žena u društvu je regulisano kroz specifičan cilj *Povećati učešće mladih žena na najvišim mestima odlučivanja.* Predviđene su **tri mere za ostvarenje ovog cilja** koje nisu dovoljne za dostizanje cilja, a samo jedna mera direktno doprinosi njegovom ostvarenju: **1. Smanjivati rodne stereotipe u obrazovnom sistemu; 2. Otklanjati rodne stereotipe u medijima i promovisati ravnopravnost polova; 3. Podržavati afirmativne mere i stvarati društvene uslove za ravnopravno napredovanje žena do najviših mesta odlučivanja.**

Aktivno učešće mladih iz osetljivih grupa je regulisano kroz još dva specifična cilja:

- **Specifičan cilj:** *Razvijati građansko društvo pružanjem podrške volonterizmu i aktivizmu mladih u okviru koga su predviđene mere: Podržati akcije, programe i inicijative koje promovišu toleranciju, kulturu nenasilja i rodnu ravnopravnost među mladima (što se u akcionom planu gubi) i Osnaživati mlade iz osetljivih grupa za aktivno učešće u društvu kroz programe podrške i aktivno ostvarivanje ljudskih prava.*
- **Specifičan cilj:** *Uključiti mlade iz osetljivih grupa u aktivan i produktivan život u zajednici, u okviru koga su predviđene mere: Obezbeđivati pristupačnost socijalnim, obrazovnim, zdravstvenim i drugim uslugama, u arhitektonskom, organizacionom i programskom smislu, mladima iz osetljivih grupa; Obezbeđivati razvoj i primenjivanje svih tehničkih i tehnoloških formata u televizijskim programima, filmovima, pozorišnim, sportskim, turističkim i drugim sadržajima za nesmetano praćenje od strane osetljivih grupa mladih; Podsticati i promovisati učešće mladih iz osetljivih grupa u sportskim, parasportskim i zajedničkim aktivnostima; Obezbeđivati podršku mladima iz osetljivih grupa u pribavljanju osnovnih ličnih dokumenata i ostvarivanju prava deteta i ljudskih prava.*

Nadležni organi koji su navedeni u strategiji za realizaciju svih ovih mera jesu: Ministarstvo omladine i sporta, Lokalne samouprave, Ministarstvo prosvete, Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo rada i socijalne politike, mala i srednja preduzeća i preduzetništvo, udruženja građana, omladinske organizacije, privredna društva u jedinicama lokalne samouprave.

Akcionim planom za sprovođenje nacionalne strategije za mlade za period od 2009. do 2014. godine je regulisano praćenje sprovođenja Strategije kroz oblast *praćenje, evaluacija i izveštavanje*. Kao organ nadležan za praćenje sprovođenja Strategije je navedeno Ministarstvo omladine i sporta koje jednom godišnje izveštava o sprovođenju Strategije Vladu i javnost preko internet prezentacije Ministarstva. Pored toga, u procesu praćenja se navodi i značajna uloga lokalnih kancelarija za mlade.

„Za izveštavanje o napretku u sprovođenju Strategije institucionalno je nadležno Ministarstvo omladine i sporta i Savetodavno telo za praćenje sprovođenja Strategije, u čemu će im stručnu podršku dati koordinaciona jedinica za sprovođenje Strategije. Izveštaji o napretku pripremaju se jednom godišnje i zasnovani su na indikatorima.“

„Značajnu ulogu u procesu praćenja i prikupljanja podataka će imati lokalne kancelarije za mlade, kao i druge institucije i organizacije za mlade na lokalnom i regionalnom nivou.“

Sistematizacija tabelarno prikazanih aktivnosti u Akcionom planu izvršena je prema opštim strateškim ciljevima,⁶¹ a za svaki cilj je detaljno razrađeno šta se njime želi postići.

Opšti cilj: Podsticati mlade da aktivno učestvuju u društvu - „Ovaj cilj je raščlanjen na sedam specifičnih ciljeva, kojima su obuhvaćeni mehanizmi i aktivnosti koji treba da motivišu, **podržavaju i obrazuju mlade da aktivno učestvuju u društvu**, kao i da unapređuju kvalitet i rasprostranjenost programa koji doprinose aktivnijem učešću mladih u društvu, standarde kvaliteta omladinskog rada i mehanizme za njegovo praćenje, oblast volonterskog rada, mobilnost mladih i da **povećaju učešće žena u procesu odlučivanja**.“

Predložene aktivnosti za realizaciju ovog cilja, između ostalog, treba da obezbede: redovno finansiranje inicijativa i programa evidentiranih organizacija mladih, organizacija za mlade i institucija;

61 Strategija sadrži 11 opštih i 75 specifičnih ciljeva.

osnivanje omladinskih centara u jedinicama lokalne samouprave koji će aktivno raditi na pružanju servisa mladima; **ojačane kapacitete i mogućnosti mladih za aktivno učešće u lokalnoj zajednici**; povećanu informisanost, motivisanost i mogućnost za volontiranje mladih; značajnu podršku svih sektora za realizovanje kreativnih akcija mladih i **osnaživanje mladih iz osetljivih grupa za aktivno učešće u društvu**; značajno **povećan broj mladih žena na najvišim mestima odlučivanja** u državnim institucijama.

Opšti cilj: Razvijati saradnju mladih i obezbeđivati uslove za učešće u donošenju odluka kroz održiv institucionalni okvir, a na osnovu potreba mladih i u partnerstvu sa mladima - „Ovaj opšti cilj razvijen je kroz četiri specifična cilja, koji su obuhvatili oblast neposrednog institucionalnog razvoja, omladinsko organizovanje i umrežavanje omladinskih organizacija.“

Formulisane aktivnosti, između ostalog, treba da obezbede: **povećanu uključenost mladih u društvo** kroz unapređeno i zakonski definisano omladinsko organizovanje i delovanje; motivisanost i pripremu mladih za saradnju i **aktivno učešće u zajedničkim telima** i organima koji odlučuju o omladinskim pitanjima na svim nivoima kroz ko-menadžment; ustanovljavanje krovnih organizacija mladih, čime se obezbeđuje **reprezentativnost mladih za učešće u odlučivanju na različitim nivoima**.

Ono što je zanimljivo u Akcionom planu u odnosu na Strategiju jeste da se mere koje se odnose na aktivno učešće mladih žena u društvu, a koje su predviđene Strategijom, u Akcionom planu gube.

Da podsetimo, za opšti cilj **Povećati učešće mladih žena na najvišim mestima odlučivanja**, predviđene su 3 mere: 1. *Smanjivati rodne stereotipe u obrazovnom sistemu*; 2. *Otklanjati rodne stereotipe u medijima i promovisati ravnopravnost polova*; i 3. *Podržavati afirmativne mere i stvarati društvene uslove za ravnopravno napredovanje žena do najviših mesta odlučivanja*.

Jedina aktivnost koja je predviđena u Akcionom planu za realizaciju ovog cilja je: *Podsticati aktivnosti na uklanjanju rodnih stereotipa u sredstvima javnog informisanja i usvajanju afirmativnih mera u državnim institucijama; Izraditi poseban dokument*.

Ova aktivnost bi za rezultat trebalo da ima: *Uklonjene rodne stereotipe iz sredstava javnog informisanja i usvojene afirmativne mere za povećanje rodne ravnopravnosti koje se primenjuju u državnim institucijama.*⁶²

Nadležni organi za realizaciju ove aktivnosti su Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Ministarstvo rada i socijalne politike⁶³, dok za realizaciju aktivnosti nisu predviđena nikakva sredstva.

Ministarstvo omladine i sporta je objavilo samo dva izveštaja o sprovođenju strategije - za 2009. i 2010. godinu⁶⁴ u kojima nema informacija o sprovođenju ove jedne aktivnosti za povećanje učešća mladih žena na najvišim mestima odlučivanja.

Aktivnosti tokom 2010. godine se najvećim delom odnose na osnivanje kancelarija za mlade i finansiranje omladinskih projekata, dok se za oblast rodne ravnopravnosti navodi aktivnost: Sufinansiranje projekta „Budi aktivna, budi jaka, budi svoja – Žene to mogu“, na osnovu konkursa Ministarstva kulture.⁶⁵

Uz to, u izveštaju o sprovođenju strategije se naglašava da su kroz projekat „Revizija i podrška implementaciji lokalnih akcionih planova“ revidirani akcioni planovi koji su *integrirali preporuke za unapređenje rada sa osetljivim grupama, uzimajući u obzir principe rodne ravnopravnosti.*

Akcionni plan politike za mlade u AP Vojvodini za period 2011 – 2014⁶⁶ je nastavak prethodnog plana za period 2005. – 2008. godine.

Ono što je specifičnost Akcionog plana za mlade Vojvodine je da je pisan rodno senzitivnim jezikom, tj. u skoro svim slučajevima se navode i muški i ženski rod (npr. studenti/kinje).

62 Kao indikatori su navedeni: Broj državnih institucija uključen u izradu dokumenta i promociju aktivnosti za afirmaciju mera rodne ravnopravnosti; Pripremljen dokument kojim se afirmišu mere rodne ravnopravnosti; Usvojen dokument kojim se afirmišu mere rodne ravnopravnosti.

63 Kao učesnici se još navode i Ministarstvo omladine i sporta, Ministarstvo kulture, Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu, Stalna konferencija gradova i opština, Jedinice lokalne samouprave, Udruženja; Institucije i tela koja će se baviti mladima.

64 http://www.mos.gov.rs/dokumenta_omladina na dan 9.7.2013.

65 realizator aktivnosti je radio BOOM93 iz Požarevca za 24 radio emisije čiji je cilj predstavljanje socijalne slike o položaju žena u društvu i razbijanje rodni stereotipa u medijima

66 Republika Srbija, Autonomna Pokrajina Vojvodina, Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu, Septembar 2010. godine

Dokument sadrži stratešku oblast *Aktivno uključivanje mladih, izgradnja civilnog društva, volonterizam*, a od sedam opštih preporuka za realizaciju aktivnosti u ovoj oblasti, **četiri** se odnosi na rodnu ravnopravnost i ranjive grupe:

- Posebno podržati **aktivno učešće mladih iz ruralnih sredina** sa teritorije AP Vojvodine;
- Posebno podržati **aktivno učešće ranjivih grupa mladih** i doprineti njihovom učešću na najvišim mestima odlučivanja u organima JLS i državnim institucijama;
- Podržati **aktivno učešće mladih pripadnika/ca svih nacionalnih zajednica**;
- Promovisati princip rodne ravnopravnosti – **doprineti povećanju broja mladih žena na najvišim mestima odlučivanja** u organima jedinica lokalnih samouprava (JLS) i u državnim institucijama.

Slično kao i u razradi mera kod Nacionalne strategije, i u ovom dokumentu se u **predlogu mera i aktivnosti rodna dimenzija u potpunosti gubi**.

Kao opšte mere za aktivno uključivanje mladih u društvo su predviđene: *Unaprediti učešće učenika/ca u životu obrazovne ustanove kroz učeničke parlamente; Unaprediti učešće studenata/kinja u životu visokoškolskih ustanova kroz studentske parlamente i Unaprediti podršku lokalnih samouprava prema mladima i njihovom aktivnom učešću.*

Formulisane aktivnosti se uglavnom odnose na podršku projektima koji doprinose izgradnji kapaciteta, umrežavanju ili koji promovišu aktivno učešće mladih u donošenju odluka u obrazovanju, kao i podršku u izgradnji lokalnih akcionih planova u Vojvodini, povećanju broja mladih u izvršnoj vlasti JLS, podrška projektima za unapređenje programa za mlade, izgradnja kapaciteta lokalnih kancelarija za mlade i saveta za mlade itd.

Pitanje rodne ravnopravnosti i mladih iz osetljivih društvenih grupa je više obrađeno u oblasti *Socijalna politika prema mladima*. Kao osetljive grupe se prepoznaju: mladi ugroženi siromaštvom, osobe sa invaliditetom, Romi i Romkinje, osetljive grupe mladih s obzirom na pol, mladi roditelji i mladi ulice.⁶⁷

Među opštim ciljevima u ovoj oblasti su i: *Raditi na povećanju svesti mladih iz osetljivih grupa o njihovim pravima; Uključiti mlade iz osetljivih grupa u aktivan društveni život; Povećati dostupnost kulturnih sadržaja za mlade iz*

⁶⁷ Kao relevantna dokumenta u analizi stanja su navedeni: Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o ravnopravnosti polova, Strategija za zaštitu nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja u APV za period 2008-20012

*osetljivih grupa; Raditi na smanjivanju predrasuda prema mladima iz osetljivih grupa; Osigurati ostvarivanje prava svih mladih na adekvatno obrazovanje uz obezbeđivanje jednakih mogućnosti za učenje i razvoj; Povećati zapošljavanje mladih koji pripadaju osetljivim grupama; **Promovisati rodnu ravnopravnost.***

Relevantne aktivnosti za uključivanje mladih iz osetljivih društvenih grupa su: edukacije na temu tolerancije, ljudskih prava i zabrane diskriminacije u srednjim školama, vršnjačka edukacija, kampanje za podizanje svesti itd. Kao aktivnosti za **promovisanje rodne ravnopravnosti** u Akcionom planu politike za mlade u AP Vojvodini su predviđene:

- Kampanje i promotivne aktivnosti usmerene ka promovisanju rodne ravnopravnosti (edukacije, tribine, okrugli stolovi);
- Podržati sprovođenje istraživanja na temu rodno zasnovanog i seksualnog nasilja kod mladih;
- Edukacija srednjoškolaca/ki na temu rodno zasnovanog nasilja, njegove prevencije i načina reagovanja;
- Edukacija studenata/kinja na temu rodno zasnovanog nasilja, njegove prevencije i načina reagovanja;
- Edukacija nastavnog kadra u obrazovnim institucijama u vezi rodne osetljivosti prilikom realizacije obrazovnih programa;
- Podržati različite neformalne aktivnosti ka osvešćivanju rodne ravnopravnosti (kampovi, tribine, akcije itd.);
- Smanjivati rodne stereotipe u medijima i promovisati rodnu ravnopravnost.

Kao nosioci aktivnosti su najvećim delom predviđena udruženja, obrazovne ustanove i jedinice lokalne samouprave, dok su za finansiranje aktivnosti najvećim delom zadužena državna tela na pokrajinskom nivou: Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu, Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, Zavod za ravnopravnost polova i Ministarstvo omladine i sporta.

Pokrajinski sekretarijat redovno izveštava javnost o realizaciji Akcionog plana politike za mlade u Vojvodini.⁶⁸ U 2012. godini, nije bilo aktivnosti u vezi sa aktivnim učešćem mladih žena u društvu, a mere iz oblasti rodne ravnopravnosti su realizovane kroz socijalnu politiku:

„U oblasti socijalne politike prema mladima realizovano je sedam projekata. Tri projekta su se bavila promocijom rodne ravnopravnosti kroz različite kampanje, promotivne aktivnosti, vršnjačke edukacije i aktivnosti na formiranju Saveta za rodnu ravnopravnost u opštini.“

68 <http://www.sio.vojvodina.gov.rs/index.php/omladina/akcioni-plan-politike-za-mlade/dokumenta-akcioni-plan>

Dokumenti koji regulišu pitanje aktivnog učešća mladih i rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou

Za analizu dokumenata na lokalnom nivou je odabrano 15 opština/gradova u kojima deluju ženske organizacije civilnog društva iz *Mreže žene protiv nasilja*.⁶⁹ Od 15 gradova, Lokalne akcione planove za mlade ima 9⁷⁰ gradova, dok u 6 opština/gradova nema takvih planova.⁷¹ Grad Beograd nije usvojio jedinstveni LAP, ali od 17 gradskih opština, 9 je usvojilo lokalne planove, što znači da je uzorak za analizu bilo ukupno 18 lokalnih dokumenata.

Analizirani lokalni akcioni planovi za mlade u Srbiji uglavnom prepoznaju samo grupu mladih, bez posebne analize i mera za mlade žene i devojke. Planovi nisu rodno senzitivisani, a rodno osetljiv jezik se retko koristi. Ne postoji rodna dimenzija u merama, kao ni rodni indikatori za praćene predviđenih mera i aktivnosti. Marginalizovane grupe, mladi sa invaliditetom i manjine se prepoznaju kao posebno osetljiva grupa (najčešće Romi i mladi sa invaliditetom), no bez prepoznavanja žena i njihovog posebnog položaja tj. višestruke marginalizacije koja ih prati i u okviru tih grupa mladih.

Kvalitet lokalnih dokumenata je neujednačen. Dok pojedini lokalni akcioni planovi imaju detaljnu analizu svake od prioriternih oblasti, kao i podatke iz istraživanja rađenih u lokalnoj zajednici sa mladima, drugi lokalni dokumenti nemaju jasnu razliku između postavljenih ciljeva i mera ili nemaju sadržaj koji odgovara naslovu odeljka (npr. vreme sprovođenja, odgovorne za realizaciju i monitoring itd.). U većini lokalnih akcionih planova principi na kojima se zasnivaju su preuzeti iz Nacionalne strategije za mlade, pre svega rodnu ravnopravnost i aktivno učešće koje su predmet ove analize. Takođe značajan broj planova sadrži identične prioritete i specifične ciljeve.

Nivo uključivanja mladih na lokalnom nivou je različit, kao i razrada aktivnosti tj. načina na koji bi mladi bili ne samo korisnici usluga,

69 Videti uvod

70 Kikinda, Kragujevac, Leskovac, Novi Bečej, Novi Pazar, Novi Sad, Vlasotince, Vranje, Vršac

71 Bačka Topola, Grad Beograd, Kraljevo, Kruševac, Grad Niš i Smederevska Palanka

već i aktivni učesnici u kreiranju programa ili uključeni u tela koja donose odluke na lokalnom nivou u vezi sa aktivnostima za mlade.

Od 18 analiziranih planova, svi imaju principe i ciljeve koji predviđaju aktivno učešće mladih u društvu. Samo jedan lokalni akcioni plan principe, tj. opšte ciljeve razrađuje tako da se pojavljuje mera koja se odnosi na unapređenje rodne ravnopravnosti (LAP za gradsku opštinu Vračar u Beogradu). Rodno razvrstani statistički podaci se pojavljuju jedino u okviru tri lokalna akciona plana, i to u lokalnim istraživanjima javnog mnjenja mladih. Rodno osetljiv jezik se dosledno koristi samo u jednom lokalnom akcionom planu (LAP za grad Novi Sad), dok se u dva plana (LAP za opštinu Kikinda i strateški plan za Novi Pazar) rodno osetljiv jezik koristi nedosledno, bez posebno učenog pravila. U pet lokalnih planova (Vršac, Leskovac, Vlasotince, Palilula i Lazarevac) navodi se da su Saveti za mlade osnovani, kao i ko su članovi Saveta. Procentualno, udeo žena članica se kreće od 40% do 55%, sa izuzetkom opštine Vršac gde je od 9 članova saveta samo jedna žena, tj. 11%.

Sledi prikaz analiziranih dokumenata po opštinama/gradovima.

1. Grad Beograd

Grad Beograd nije usvojio jedinstveni Akcioni plan za mlade, ali je od 17 gradskih opština, 9 usvojilo lokalne planove, dok je u 6 u procesu izrade. Najveći broj ovih lokalnih planova ima mere koje se odnose na aktivno učešće mladih u društvu, međutim ne i mere koje su specifične za aktivno učešće mladih žena. Izveštaji o realizaciji lokalnih akcionih planova uglavnom nisu javno dostupni. Svih 9 LAP-ova preuzima principe iz Nacionalne strategije za mlade koji se tiču aktivnog učešća mladih i rodne ravnopravnosti⁷², međutim principe ne razrađuje dosledno kroz mere i aktivnosti.

1.1. Akcioni plan za unapređenje položaja mladih gradske opštine

Vračar sadrži oblast *Aktivno uključivanje mladih u društvo, izgradnja civilnog društva, volonterski rad*. U ovoj oblasti posebno se navodi mera za unapređenje rodne ravnopravnosti: „*uticati na upoznavanje mladih sa pojmom i značajem rodne ravnopravnosti*“, a navedeni načini ostvarenja su seminari i radionice. Ovo je jedina mera predviđena Akcionim

72 Videti pod Nacionalna strategija za mlade

planom koja se odnosi na rodnu ravnopravnost, dok plan ne predviđa mere za aktivno učešće mladih žena u društvu. Učešće mladih sa invaliditetom ili drugih marginalizovanih grupa se u dokumentu ne spominje. Za realizaciju Lokalnog omladinskog plana zadužena je Kancelarija za mlade.

1.2. Lokalni akcioni plan za mlade opštine Barajevo za period 2010 – 2014 godine sadrži principe koji se odnose na ravnopravnost i aktivno učešće mladih, a koji su preuzeti iz Nacionalne strategije za mlade. Pored toga, aktivno učešće mladih se prepoznaje kroz definisane prioritete i specifične ciljeve. Prioritet 1: *Angažovanje i uključivanje mladih u procese odlučivanja, specifični ciljevi 1.1. Podizanje svijesti mladih o značaju uključivanja u društvene tokove, i 1.2. Stvaranje mehanizama za uključivanje mladih u procese odlučivanja.*

Uključivanje marginalizovanih grupa mladih je obuhvaćeno kroz Prioritet 5: *Unapređenje socijalnog statusa mladih iz socijalno ugroženih i marginalizovanih kategorija i kroz specifičan cilj 5.2: Uključivanje socijalno ugroženih i marginalizovanih u programe lokalnih NVO i institucija.*

Planirane aktivnosti nisu rodno osjetljive, tj. ne prepoznaju mlade žene kao posebnu grupu u okviru grupe mladih. Savet za mlade zadužen je da prati ostvarivanje Lokalnog akcionog plana, a od 14 članova Saveta, 7 je ženskog pola.

1.3. Lokalni akcioni plan za mlade opštine Palilula 2010 – 2014

takođe preuzima principe koji se odnose na aktivno učešće mladih iz Nacionalne strategije za mlade. Jedan od opštih ciljeva LAP-a je: *Podsticati aktivizam i volonterizam mladih*, a jedan od specifičnih ciljeva: *Uspostavljanje sistema i procedura za aktivnu participaciju mladih u procesima odlučivanja.* Planirane aktivnosti nisu rodno osjetljive, tj. ne prepoznaju mlade žene kao posebnu grupu u okviru grupe mladih.

Mladi iz marginalizovanih grupa se prepoznaju u okviru opšteg cilja: *Poboljšanje socijalne inkluzije mladih iz ranjivih grupa*, i specifičnih ciljeva: *Podizanje kapaciteta KZM za rad sa ranjivim grupama; Razvoj inkluzivnog programa u saradnji sa Centrom za socijalni rad, Domom zdravlja i NVO.*

Savet za mlade zadužen je da prati ostvarivanje Lokalnog akcionog plana za mlade. U okviru Saveta za mlade, pored predstavnika lokalne samouprave i političkih stranaka, 5 članova su predstavnici organizacija i studentskih i đачkih tela. Od njih 5 - jedna je žena.

1.4. Lokalni akcioni plan za mlade gradske opštine Stari grad 2010

-2014 takođe preuzima principe koji se odnose na aktivno učešće mladih iz Nacionalne strategije za mlade. Mere za aktivno učešće mladih u društvu sadržane su u okviru prioritetne oblasti *1. Osnaživanje mladih za aktivno uključivanje u društvene tokove*, sa specifičnim ciljevima: *1. Jačati kapacitete KZM; 2. Povećati nivo informisanja mladih o mogućnostima omladinskog aktivizma i programima za mlade; 3. Razviti aktivizam i volonterizam mladih; 5. Podržati inicijative đачkih parlamenata.* Pored toga, učešće mladih se posredno predviđa i u prioritetnoj oblasti *Razvijanje socijalne inkluzije i zdravih stilova života mladih* kroz specifični cilj *3. Podsticati angažovanje mladih u oblasti socijalne zaštite.* Mladi iz socijalno ugroženih kategorija su prepoznati kroz prioritetnu oblast *5. Pобоljšanje kvaliteta života mladih iz socijalno ugroženih kategorija* sa specifičnim ciljevima *1. Unapređenje položaja mladih iz socijalno ugroženih kategorija, kroz medijsku promociju socijalne jednakosti; 2. Povećati nivo informisanosti mladih o pravima i potrebama mladih sa invaliditetom i mladih iz marginalizovanih grupa.*

U tekstu dokumenta nisu planirane posebne mere za grupu mladih žena, a posebne aktivnosti nisu deo Lokalnog akcionog plana. Savet za mlade zadužen je da prati ostvarivanje Lokalnog akcionog plana za mlade.

1.5. Lokalni akcioni plan za mlade gradske opštine Lazarevac 2011

-2015 prepoznaje aktivno učešće mladih i rodnu ravnopravnost kroz principe preuzete iz Nacionalne strategije za mlade kao i kroz opis zadataka Kancelarije za mlade: „*pružanje podrške mladima u saradnji sa obrazovnim, kulturnim i drugim institucijama, nevladinim organizacijama, kroz aktivno uključivanje mladih u društvene tokove i njihovo informisanje*“. LAP definiše prioritete, specifične ciljeve i mere na sličan način kao i prethodni i takođe nema rodnu dimenziju, tj. ne prepoznaje mlade žene kao posebnu grupu u okviru grupe mladih. Za praćenje sprovođenja LAP-a zadužen je Savet za mlade koji ima pet članova, od čega su dve pripadnice ženskog pola.

1.6. Lokalni akcioni plan za mlade gradske opštine Mladenovac

2013 – 2017 takođe preuzima principe Nacionalne strategije za mlade, a aktivno učešće mladih predviđa kroz opšti cilj: *Podsticati aktivizam i volonterizam mladih* i specifični cilj: *Uspostavljanje sistema i procedura za aktivnu participaciju mladih u procesima odlučivanja.*

1.7. U aneksu LAPa za opštinu Mladenovac (koji nije saglasan sa tekstom LAP-a) tabelarno je prikazan plan aktivnosti za 2013 – 2017 i postavljen je prioritet „1. *Angažovanje i uključivanje mladih u procese odlučivanja, sa specifičnim ciljevima 1.1. Podizanje svesti mladih o značaju uključivanja o društvene tokove, i 1.2. Stvaranje mehanizama za uključivanje mladih u procese odlučivanja.*“ Planirane aktivnosti nisu rodno osetljive i ne prepoznaje se aktivno učešće mladih žena. Marginalizovane grupe se u LAPu prepoznaju kroz prioritet 5. *Unapređenje socijalnog statusa mladih iz socijalno ugroženih i marginalizovanih kategorija, sa specifičnim ciljevima. 5.1. Pomoć i podrška mladima sa invaliditetom i mladima iz marginalizovanih kategorija, i 5.2. Uključivanje socijalno ugroženih i marginalizovanih u programe lokalnih NVO i institucija.* Mehanizmi praćenja sprovođenja mera biće postavljeni u prvoj godini realizacije LAP-a.

1.8. **Lokalni akcioni plan za mlade gradske opštine Savski venac za period 2010 – 2013** reguliše pitanje aktivnog učešća mladih u društvu na isti način kao i prethodni. Principi su preuzeti iz nacionalne strategije, formulisano je aktivno učešće kroz kroz opšte i specifične strateške ciljeve, a aktivno učešće mladih žena se ne prepoznaje.

Opšti strateški cilj 1. *„Bezbedniji, ravnopravniji mladi u široj socijalnoj mreži kroz povećanje informisanosti, uključivanje i podršku lokalne samouprave i svih drugih aktera (institucija i NVO) na opštini Savski venac“*, sa specifičnim ciljevima: 2.2. ***Mladi uključeni u aktivnosti NVO, institucija i lokalne samouprave;*** 2.3. *Institucije, NVO i lokalna samopurava su umreženiji i češće saraduju na pitanjima koja se odnose na mlade, donose mere i pokreću inicijative u skladu sa ovlašćenjima za unapređenje položaja mladih.*

Opšti strateški cilj 4. *„Podizanje svesti mladih o važnosti učešća u donošenju odluka i pružanje podrške volonterizmu i aktivizmu mladih“*, sa specifičnim ciljevima 4.1. *Jačanje infrastrukturnih i stručnih kapaciteta omladinskih organizacija;* 4.2. *Edukovati mlade o funkcionisanju civilnog sektora i mogućnostima mladih u okviru istog;* 4.3. *Informisati mlade o procedurama u vezi sa organizovanjem, načinom rada i finansiranjem omladinskih organizacija;* 4.4. *Međusobno umrežavanje omladinskih organizacija i njihovo približavanje svim ostalim sektorima društva;* 4.7. *Omogućiti omladinskim organizacijama veće učešće u donošenju odluka, stvaranjem novih mehanizama za realizaciju njihovih inicijativa.*

Aktivno učešće mladih je prepoznato i u okviru opisa zadataka Kancelarije za mlade: „Kancelarija za mlade predstavlja operativno telo u okviru Opštine pri kome će se obavljati poslovi koji se odnose na **podsticanje mladih da se organizuju, udružuju i učestvuju u društvenim tokovima**, poslovi zaštite interesa mladih i pomoć u ostvarenju njihovih interesa, saradnje sa omladinskim udruženjima u njihovom radu, podsticanju i ostvarivanju saradnje koja se odnosi na omladinu i ulogu mladih na teritoriji gradske opštine Savski venac.“

U dokumentu je navedeno da će mehanizmi za praćenje biti postavljeni u prvoj godini njegove realizacije, ali da je Savet za mlade zadužen za praćenje primene akcionog plana.

- 1.9. Lokalni akcioni plana za mlade gradske opštine Obrenovac za period 2010 – 2015** takođe sadrži principe iz Nacionalne strategije za mlade, a aktivno učešće mladih predviđa kroz opšte i specifične ciljeve: „Razvijanje svesti mladih o važnosti učestovanja u donošenju odluka kroz stvaranje instrumenata za kontinuirano učešće mladih“, sa specifičnim ciljevima 7.1. Razvijati svest kod mladih o participaciji/ **podsticati mlade da aktivno učestvuju u društvu**/informisanje, osnaživanje i edukacija; 7.2. Podrška (finansijska/tehnička/logistička) formalnim i neformalnim grupama, iniciranje stvaranja novih grupa i Krovne organizacije mladih; 7.3. Razvijati svest ustanova i institucija /obavezati ih da budu podrška i prilika za mlade; 7.4. Oformiti Savet za mlade.

Kao ni u drugim lokalnim dokumentima, ni u ovom aktivnosti predviđene za ostvarivanje specifičnih ciljeva nisu rodno osjetljive, i ne prepoznaje se posebno grupa mladih žena, kao ni većina drugih marginalizovanih grupa mladih. U dokumentu je navedeno da će mehanizmi za praćenje biti postavljeni u prvoj godini njegove realizacije, ali da je Savet za mlade zadužen za praćenje primene akcionog plana.

- 1.10. Lokalni akcioni plan za mlade gradske opštine Zemun za period 2011 – 2015** takođe sadrži principe o aktivnom učešću mladih i ravnopravnosti iz Nacionalne strategije za mlade, a aktivno učešće mladih predviđa kroz postavljene prioritete i specifične ciljeve, ne prepoznajući posebno mlade žene kao specifičnu grupu. "Prioritet 2. Negovanje zdravih stilova života i razvijanje socijalne inkluzije, sa specifičnim ciljevima:

1. Unapređivati socijalnu odgovornost zajednice prema mladima i odgovarajuće resurse za socijalnu zaštitu mladih; 2. **Podsticati participaciju mladih u oblasti zdravstvene zaštite**". Aktivnosti u okviru ovih specifičnih ciljeva predviđaju unapređene dostupnosti objekata za mlade sa invaliditetom.

"Prioritet 3. Unapređenje institucionalnih kapaciteta za bavljenje omladinskom politikom na lokalnom nivou – unapređenje rada lokalne KZM, sa specifičnim ciljevima 1. Jačati kapacitete KZM i promovisati KZM kao nosioca lokalne politike za mlade; 2. Razvijati ostale lokalne resurse za mlade radi aktivizacije mladih; 3. **Povećati nivo informisanja mladih o mogućnostima omladinskog aktivizma i programima za mlade**; 4. **Razviti aktivizam i volonterizam mladih**; 5. Uključiti mlade u programe omladinske razmene u zemlji, regionu i EU."

U dokumentu se predviđa da glavni akter u sprovođenju (a prethodno u izradi) Akcionog plana za mlade bude Kancelarija za mlade, dok glavne aktivnosti i njihovo sprovođenje nadgleda radna grupa sa izradu LAP-a do formiranja Saveta za mlade.

1. Opština Kikinda

Lokalni akcioni plan za mlade opštine Kikinda za period 2011-2015 aktivno učešće mladih prepoznaje kroz ciljeve lokalne Kancelarije za mlade: „**afirmacija mladih i njihovo uključivanje u društvu**“ i „**pružanje podrške inicijativama i projektima mladih**“, kao i kroz principe i vrednosti na kojima je zasnovan LAP:

„**Aktivno učešće mladih** – obezbeđuju se prava, podrška, sredstva, prostor i mogućnosti kako bi mladi ravnopravno u partnerstvu sa lokalnim vlastima učestvovali u donošenju odluka koje doprinose izgradnji demokratskog društva“.

„**Komenadžment** – Uspostavljanje punog i izbalansiranog partnerstva između predstavnika vlasti zaduženih za pitanja mladih s jedne strane i predstavnika omladinskih organizacija, predstavnika organizacija koje se bave mladima, predstavnika đачkih i studenstkih parlamenta sa druge strane. Ove dve strane u zasebnim ali i zajedničkim telima pregovaraju i ravnopravno učestvuju u donošenju odluka o prioretetima, strateškim pravcima, kao i o raspodeli sredstava namenjenih implementaciji Lokalnog akcionog plana“.

U okviru opšteg cilja u oblasti uključivanja mladih u društvo navodi se specifičan cilj: „*Unapređeno učešće mladih u donošenju odluka bitnih za rešavanje problema mladih, unapređeno aktivno učešće mladih pripadnika/ ca ranjivih grupa: mladi iz prigradskih područja, mladi Romi, osobe sa invaliditetom.*“ U aktivnostima koje razrađuju ovaj specifičan cilj, međutim, ne navode se mlade žene niti specifične ranjive grupe mladih.

Savet za mlade zadužen je da prati ostvarivanje Lokalnog akcionog plana za mlade. Svake kalendarske godine, kao i na kraju četvorogodišnje revizije dokumenta, Kancelarija za mlade i Savet za mlade pripremaju izveštaj o realizaciji Lokalnog akcionog plana politike za mlade opštine Kikinda i podnose ga Skupštini opštine Kikinda.

2. Grad Kragujevac

Lokalni plan za mlade grada Kragujevca predviđa uključivanje mladih u društvo u nekoliko segmenata:

Predviđeno je otvaranje Kancelarije za mlade, koja predstavlja i *“mehanizam za ostvarivanje uslova za učešće mladih u donošenju odluka kroz institucionalni okvir”*.⁷³

Principi LAPa koji se odnose na aktivno učešće mladih u društvu i rodnu ravnopravnost preuzeti su iz Nacionalne strategije za mlade:

„**Ravnopravnost** – Omogućava da svi mladi imaju pravo na jednake šanse, na informisanje, na lični razvoj, doživotne učenje, zapošljavanje u skladu sa sopstvenim karakteristikama, izborima i sposobnostima. **Obezbeđuje poštovanje rodne ravnopravnosti, nediskriminacije, slobode, dostojanstva, bezbednosti, ličnog i društvenog razvoja mladih.**“

„**Aktivno učešće mladih** – Obezbeđuju se prava, podrška, sredstva, prostor i mogućnost kako bi mladi učestvovali u procesu donošenja odluka, kao i u aktivnostima koje doprinose izgradnji boljeg društva.“

73 „Glavni zadatak Kancelarije za mlade je da doprinese razvijanju saradnje mladih i stvaranju uslova za učešće u donošenju odluka kroz održiv institucionalni okvir i zajednički, u saradnji sa mladima, da radi na rešavanju daljih problema ove populacije. Kancelarije za mlade treba da doprinese uspostavljanju kvalitetne i ravnomerne rasprostranjenosti programa koji imaju za cilj aktivnije učešće mladih u društvu, da pruži logističku pomoć za sprovođenje aktivnosti omladinskih organizacija i grupa, informiše o događajima u gradu, poboljša zdravlje mladih kroz kampanje i edukacije, učestvuje u međunarodnim omladinskim programima, da razvija ekološku svest, smanji nezaposlenost kod mladih, da unapređuje socijalni status mladih iz socijalno ugroženih i marginalizovanih kategorija, radi na kvalitetnijem trošenju slobodnog vremena mladih, priprema i realizuje međunarodne volonterske radne kampove i dr.“

LAP grada Kragujevca kroz 3 prioriteta definiše oblast uključivanja mladih u društveni život, i posebno mladih iz socijalno ugroženih kategorija na sledeći način:

Prioritet 3: Unapređenje kapaciteta rada lokalne kancelarije za mlade i razvijanje svesti o neophodnosti participacije mladih u donošenju odluka i uključivanje mladih u donošenje odluka koje se njih tiču i specifični ciljevi: unapređenje rada lokalnih NVO koje se bave mladima; razvoj saradnje sa lokalnim i regionalnim medijima; razvoj znanja i veština u cilju pribavljanja sredstava iz alternativnih izvora finansiranja za inovativne omladinske programe; uspostavljanje saradnje sa lokalnim institucijama.

*Prioritet 5: **Oснаživanje aktivizma i volonterizma mladih** i specifični ciljevi: sprovođenje aktivnosti koje će uticati na motivisanost mladih da korsite postojeće usluge i aktivnosti; povećanje nivoa informisanosti mladih o mogućnostima omladinskog aktivizma i programima za mlade; **razvijanje aktivizma i volonterizma mladih**; uključivanje mladih u omladinske razmene u regionu i EU.*

Na osnovu ovih prioriteta i specifičnih ciljeva, u akcionom planu za period 2010 – 2014. godine, planiran je set aktivnosti u kome se spominje rodna ravnopravnost: „**Podržavati i inicirati akcije koje promovišu toleranciju, kulturu nenasilja i rodnu ravnopravnost**“.

U akcionom planu se žene u grupi mladih spominju samo u domenu aktivnosti sporta: „**Informisanje mladih žena o sportskim i rekreativnim aktivnostima, kao i organizacija novih vidova rekreativnih aktivnosti za žene**“.

U analizi problema ukazano je na nizak stepen participacije mladih sa sela u kreiranju i organizovanju aktivnosti za mlade, u sredinama gde nije osnovan učenički parlament i u kojima nema drugih udruženja koja bi se bavila mladima.

Socijalno ugrožene kategorije mladih su prepoznate kroz *prioritet 6: Poboljšanje kvaliteta života mladih iz socijalno ugroženih kategorija i specifične ciljeve: unapređenje položaja mladih iz socijalno ugroženih kategorija, kroz medijsku promociju socijalne jednakosti; povećanje informisanosti mladih o pravima i potrebama mladih sa invaliditetom i mladih iz marginalizovanih grupa; kreirati aktivnosti i usluge iz kulture i sporta, dostupne mladima iz socijalno ugroženih kategorija; podrška u implementaciji Strategije socijalne zaštite.*

Sprovođenje Akcionog plana za mlade je u nadležnosti Lokalne kancelarije za mlade, dok glavne aktivnosti i njihovo sprovođenje nadgleda Savet za mlade.

3. Grad Leskovac

Lokalni akcioni plan za mlade grada Leskovca za period 2011-2014 aktivno učešće mladih u društvu prepoznaje u ulozi Kancelarije za mlade i principa na kojima počiva LAP.

*“Glavni cilj formiranja Kancelarije je stvaranje uslova u lokalnoj sredini za kvalitetniji život mladih i njihovo **aktivno učešće u savremenim tokovima razvoja društva**. Kancelarija za mlade pruža **institucionalizovani okvir, kroz koji mladi mogu da utiču na donošenje odluka** koje se direktno tiču njih.”*

Aktivno učešće mladih je postavljeno kao jedan od principa LAPa, kao i princip ravnopravnosti u okviru koga se prepoznaje i rodna ravnopravnost (preuzeto iz Nacionalne strategije za mlade).

Aktivno učešće mladih je prepoznato i kroz opšte i specifične ciljeve.

*Opšti cilj: **Povećan nivo aktivnog učešća mladih u kreiranju društvenog okruženja u skladu sa sopstvenim potrebama**“, sa specifičnim ciljevima: 1. Povećan broj i unapređeni kapaciteti postojećih omladinskih organizacija; 2. Kreirani uslovi za poboljšanje finansijske stabilnosti organizacija za mlade i formalnih i neformalnih omladinskih organizacija; 3. Podstaknuto organizovanje i vrednovanje volonterskog rada mladih; 4. Podignut nivo međusektorske saradnje u oblasti omladinskog aktivizma.*

*Opšti cilj: **Institucionalni okvir za saradnju, organizovanje i učestvovanje mladih u donošenju odluka**, sa specifičnim ciljevima: 1. Unapređenje rada Kancelarije za mlade; 2. Povećan broj mladih u institucijama, savetima i komisijama koje se bave mladima“.*

Aktivnosti predviđene za dostizanje postavljenih ciljeva u oblasti povećanja učešća mladih u društvu i procesu donošenja odluka ne prepoznaju rodnu dimenziju, niti aktivnosti za unapređenje položaja mladih žena, kao ni za druge marginalizovane grupe mladih.

Savet za mlade grada Leskovca zadužen je da prati ostvarivanje akcionih planova i programa za mlade i omladinske politike. U Savetu za mlade, pored predstavnika političkih partija koje čine lokalnu vlast, zastupljeni su i predstavnici i predstavnice nevladinih organizacija, unije đачkih parlamenta i studentskog parlamenta i romske nacionalne manjine. Od 15 članova Saveta, 6 su ženskog pola.

4. Opština Novi Bečej

U lokalnom akcionom planu politike za mlade opštine Novi Bečej za period 2008- 2013 aktivno uključivanje mladih je definisano u okviru posebne oblasti *„Mladi građani, volonterizam i aktivizam sa postavljenim ciljem* „Suzbijanje osnovnih problema razvoja građanskog društva i pružanje podrške volonterizmu i aktivizmu mladih“. **Postavljeni zadaci za ovaj cilj su:** *edukacija mladih o civilnom društvu; edukativne aktivnosti za unapređenje komunikacije između tri sektora i za poboljšanje komunikacije među mladima; aktivnosti za podsticanje odgovornosti i kreativnosti mladih; podrška programima neformalnih grupa i inicijativama mladih, konkursi za projekte razvoja civilnog društva, otvaranje info-centara; promocija funkcionisanja društva i načinima uticaja na njega, vršnjačka edukacija o civilnom društvu; pojačane mere promocije vrednosti u delovima društva koje ne gaji društveni aktivizam.*

Mladi su predstavljeni kao celovita grupa, bez uvida u različite potrebe različitih grupa mladih, posebno mladih žena. Višestruko marginalizovane grupe mladih pripadnika nacionalnih manjina i mladih sa invaliditetom nisu dovoljno zastupljeni u LAPu opštine Novi Bečej, iako je u pitanju multietnička sredina sa značajnim procentom mađarskog stanovništva, ali i većom romskom zajednicom. Marginalizovane grupe se navode samo u delu kod definisanja problema u oblasti neadekvatne zdravstvene zaštite za mlade.

U dokumentu se navodi Kancelarija za mlade kao jedan od aktera zaduženih za realizaciju navedenih zadataka, koja u trenutku kreiranja Lokalnog akcionog plana nije još bila osnovana. Ova Kancelarija je i planirani mehanizam za praćenje implementacije LAPa.

5. Grad Novi Pazar

Strateški i akcioni plan za mlade opštine Novi Pazar za period 2010 – 2012. godine, učešće mladih u društvu vidi u više oblasti društvenog života:

Oblast ekonomije: Povećati uticaj mladih na razvoj zajednice; Uključiti mlade u ekonomski i društveni razvoj zajednice;

Oblast obrazovanja: Potencijal mladih u znanjima i veštinama staviti u funkciju razvoja zajednice;

Oblast delovanja lokalne samouprave u odnosu na mlade: Podržati aktivan pristup mladih u rešavanju problema i kreiranju uslova života i rada u zajednici; Unapređivati kapacitete lokalne samouprave za, sa jedne strane podršku mladima u odrastanju i školovanju, i sa druge strane za aktivno uključivanje mladih u rad lokalne samouprave

Oblast delovanja organizacija civilnog društva u odnosu na mlade: Uključiti mlade u rad OCD; Razmenjivati znanja i iskustva unutar civilnog sektora na nivou šire zajednice o

načinima uključivanja mladih; Razviti kapacitete OCD za veće uključivanje mladih u aktivnosti civilnog sektora

Oblast socijalne zaštite: Podržati osnivanje klubova za mlade u mesnim zajednicama u gradskim i seoskim sredinama kao podršku socijalnom uključivanju mladih iz marginalizovanih grupa;

Planirane akcije uključivanja mladih se po oblastima specifikuju u matricama strateškog i akcionog plana, međutim akcije nemaju rodnu dimenziju, tj. neprepoznaju specifično grupu mladih žena.

U dokumentu nije navedeno kako će se institucionalno pratiti implementacija predviđenih akcija.

6. Grad Novi Sad

Lokalni akcioni plan politike za mlade za Grad Novi Sad 2010 – 2014, jačanje svesti o potrebi aktivnog učešća mladih u društvu, poverava lokalnoj Kancelariji za mlade, koja je između ostalog zadužena i za donošenje, realizaciju i praćenje ostvarivanja strategije i akcionog plana za mlade.⁷⁴

⁷⁴ U Kancelariji za mlade se obavljaju poslovi koji odnose na: uređenje i stvaranje uslova za brigu o mladima, donošenje i realizaciju strategije i akcionog plana za njeno sprovođenje na teritoriji grada; praćenje ostvarivanja akcionih planova, programa za mlade i rad na unapređenju lokalne omladinske

Drugo telo koje je zaduženo za praćenje omladinske politike i implementaciju lokalnog akcionog plana je Savet za mlade, koga čine predstavnici/e političkih partija koje učestvuju u gradskoj vlasti.

Principi akcionog plana koji predviđaju učešće mladih u društvu su:

- „1. **Participacija mladih kroz ravnopravnu uključenost** - Omogućiti ostvarenje ljudskih prava, podršku, sredstva i mogućnosti da mladi učestvuju u procesima donošenja odluka, kao i u aktivnostima koje doprinose izgradnji boljeg društva.
2. **Partnerstvo mladih i lokalnih vlasti** i podjednako svesno preuzimanje odgovornosti - Uspostavljanje punog i izbalansiranog partnerstva između predstavnika vlasti i mladih; U zajedničkim radnim telima ravnopravno učestvuju u donošenju odluka o strateškim pravcima, prioritetima i raspodeli sredstava namenjenih za implementaciju Lokalnog akcionog plana politike za mlade.
3. **Oснаživanje mladih**- Izgradnja pune svesti mladih o sopstvenim pravima, te razvijanje kapaciteta mladih kako bi se povećala njihova spremnost za preuzimanje odgovornosti i stvaranje inicijativa čiji je ciljunapređenje sopstvenog života i života zajednice.“

U aktivnostima u oblasti **Aktivno uključivanje mladih u društvu i izgradnja civilnog društva** nisu planirane posebne mere za aktivno učešće mladih žena i unapređenje rodne ravnopravnosti. Jedino što se može protumačiti kao rodni segment jeste korišćenje rodno osetljivog jezika gde se navodi pripadnici/pripadnice ranjivih grupa, bez posebnog navođenja mladih žena.

Dokument prepoznaje posebno osetljive grupe mladih sa invaliditetom i pripadnike/ce drugih etničkih i nacionalnih manjina u aktivnostima za unapređenje učešća mladih u društvu.

politike; uspostavljanje i održavanja saradnje sa lokalnim organizacijama, udruženjima i grupama mladih, organizacijama za mlade, učeničkim i studentskim parlamentima, institucijama, ustanovama i organizacijama koje u okviru svoje nadležnosti imaju programe za mlade; podsticanje omladinskog organizovanja; obrazovne aktivnosti i jačanje svesti o potrebi aktivnog učešća mladih u društvu; izrada i finansiranje projekata u cilju unapređenja i poboljšanja položaja mladih; informisanje mladih; koordinacija, podsticanje, pomaganje i učešće u realizaciji aktivnosti kojima se predstavljaju projekti, programi, inicijative i postignuća mladih Grada; podršku međuopštinske, regionalne i međunarodne saradnje mladih; organizovanje, koordinaciju i podršku aktivnostima i programima kojima se podstiče i omogućava povezivanje, razmena i unapređenje saradnje između organizacija, udruženja i grupa mladih, učeničkih i studentskih parlamenata, institucija, ustanova i organizacija, javno komunalnih i drugih preduzeća, drugih pravnih i fizičkih lica, a u cilju sveukupnog unapređenja života i podrške mladima.

7. Opština Vlasotince

Lokalni akcioni plan za mlade opštine Vlasotince za period 2010 – 2014. godine prepoznaje aktivno učešće mladih u društvu kroz principe koji se odnose na ravnopravnost i aktivno učešće mladih (preuzeti iz Nacionalne strategije za mlade) i dva opštinska prioriteta:

*„4. Unapređenje kvaliteta informisanja i povećanja mobilnosti mladih kroz stvaranje uslova za lakši pristup informacijama bitnih za njihovo **aktivnije uključivanje u život lokalne zajednice i kroz razne načine podrške za preuzimanje liderskih uloga i odgovornosti mladih.**“*

„5. Unapređenje položaja mladih kroz jačanje kapaciteta KZM i osnaživanje volonterskog aktivizma mladih.“

Aktivnosti planirane za sprovođenje dva navedena prioriteta ne prepoznaju ciljnu grupu mladih žena, niti drugih marginalizovanih grupa mladih.

U opisu nadležnosti kancelarije za mlade, tj. lokalnog koordinatora za mlade je i oblast ravnopravnosti polova: *„učestvuje u izradi lokalne omladinske politike u oblasti obrazovanja, sporta, povećanja zaposlenosti, informisanja, zdravlja, kulture, **ravnopravnosti polova**, sprečavanju nasilja i kriminaliteta.“*

Savet za mlade zadužen je da prati ostvarivanje Lokalnog akcionog plana za mlade. Od ukupno 11 članova Saveta, 6 je ženskog pola.

8. Grad Vranje

Lokalni akcioni plan za mlade grada Vranja za period 2011 – 2015. godine reguliše pitanje aktivnog učešća mladih u društvu i postizanje rodne ravnopravnosti na sličan način kao i prethodni dokumenti - kroz principe preuzete iz Nacionalne strategije za mlade i rad Kancelarije za mlade:

*„KZM u Vranju stvara uslove za kvalitetniji život mladih ljudi i njihovo aktivno učešće u savremenim tokovima razvoja društva. Njeni osnovni ciljevi jesu identifikovanje potreba i problema mladih i pristupanje metodama njihovog rešavanja, kao i promovisanje vrednosti tolerancije, poštovanja ljudskih prava i **ravnopravnosti.**“*

Aktivizam mladih je postavljen kao jedan od prioriteta: **Oснаživanje aktivizma i mobilnost mladih**, kroz specifične ciljeve: 1. Jačati kapacitete KZM; 2. Povećati nivo informisanja mladih o mogućnostima omladinskog aktivizma i programima za mlade; 3. Razviti aktivizam i volonterizam mladih u Vranju.

Takođe, aktivizam mladih se predviđa i u posebnim oblastima. Kroz prioritet 4. Razvijanje socijalne inkluzije i zdravih stilova života mladih, kao jedan od specifičnih ciljeva je postavljeno: **Podsticati angažovanje mladih u oblasti socijalne zaštite**.

Glavne aktivnosti Akcionog plana i njihovo spovođenje nadgleda Savet za mlade. Plan aktivnosti nije deo dokumenta, a postojeći sadržaj nije rodno osetljiv i nema posebnih mera za grupu mladih žena, kao ni za druge marginalizovane grupe.

9. Grad Vršac

U **Lokalom akcionom planu za mlade za period 2009-2014 za grad Vršac** navedeno je da je grad oformio Kancelariju za mlade pre donošenja LAPa i u uvodnom delu dokumenta navedene su dotadašnje aktivnosti Kancelarije za mlade koje se pretežno oslanjaju na saradnju sa nevladinim i omladinskim organizacijama kroz projekte aktivnosti.

Takođe, oformljen je i Savet za mlade u čijem je opisu delovanja navedeno da: "*inicira i učestvuje u izradi lokalne omladinske politike u oblasti obrazovanja, sporta, korišćenja slobodnog vremena, povećanja zaposlenosti, informisanja, aktivnog učešća, obezbeđivanju jednakih šansi, zdravlja, kulture, ravnopravnosti polova, sprečavanju nasilja i kriminaliteta, pristupa pravima, održivog razvoja i životne sredine i drugim oblastima od značaja za mlade*". Ovo telo je zaduženo i da "*prati ostvarivanje akcionih planova i programa za mlade i lokalne omladinske politike*". Članovi Saveta su predstavnici/e lokalne samouprave, odbornici i predstavnici đačko/studentsko/omladinskih tela. Od 9 članova Saveta samo jedna žena.

Principi na koje se oslanja lokalni LAP su preuzeti iz Nacionalne strategije za mlade (princip ravnopravnosti i aktivnog učešća mladih) .

U analizi stanja i položaja mladih ovaj akcioni plan prepoznaje posebno osetljive grupe kao što su mladi sa invaliditetom, pripadnici nacionalnih manjina i romske populacije, mladi izbegla i raseljenja lica, ugroženi

siromaštvom, iz disfunkcionalnih porodica i sa rizikom u ponašanju. U ovom delu akcionog plana se prvi i jedini put posebno navode žene/ devojke iz grupe mladih kao deo posebno osetljive grupe mladih „*mlade majke i roditelji navedenog uzrasta koji su bez rešenog stambenog pitanja takođe spadaju u posebno ugrožene grupe.*“ Rodno razvrstani podaci ne postoje.

Mišljenja i stavovi mladih žena o učešću u telima odlučivanja na lokalnom nivou

Iako je procenat žena u Skupštini Republike Srbije porastao sa neverovatnih 1,6% izabranih 1990. godine na 21,6% posle izbora 2008. godine, procenti i dalje ne govore u prilog postizanju rodne ravnopravnosti na mestima odlučivanja. Nakon izmene izbornih zakona 2011, i izbora održanih 2012. godine, broj narodnih poslanica se povećao na 32,4% kao direktna posledica tih izmena.

Na izbornoj listi među svaka tri kandidata po redosledu na listi (prva tri mesta, druga tri mesta i tako do kraja liste) mora biti najmanje po jedan kandidat - pripadnik onog pola koji je manje zastupljen na listi.⁷⁵

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku⁷⁶ o zastupljenosti žena na mestima odlučivanja u 2011. godini, od 150 opština u Srbiji (uključujući i gradske), na mestu predsednika opštine je 137 muškaraca i samo 10 žena.⁷⁷ U 23 grada na mestu gradonačelnika su 22 muškarca i jedna žena.

Kada govorimo o telima za mlade na lokalnom nivou, od 123 kancelarije za mlade (KZM) u Srbiji⁷⁸ 47 vode žene (38,2%)⁷⁹. Ovaj podatak pokazuje veće učešće žena u lokalnim procesima donošenja odluka (ukoliko ga uporedimo sa zastupljenošću žena u telima na nacionalnom nivou), ali ne obezbeđuje ispunjenost principa ravnopravnosti, drugog po redu

75 *Zakon o izboru narodnih poslanika*, Član 40a, "Sl. glasnik RS", br. 35/2000, 57/2003 - odluka USRS, 72/2003 - dr. zakon, 75/2003 - ispr. dr. zakona, 18/2004, 101/2005 - dr. zakon, 85/2005 - dr. zakon, 28/2011 - odluka US i 36/2011 i 104/2009 - dr. zakon i *Zakon o lokalnim izborima*, Član 20, "Sl. glasnik RS", br. 129/2007, 34/2010 - odluka US i 54/2011.

76 Republički zavod za statistiku, Žene i muškarci u Republici Srbiji, 2011. godina

77 za tri opštine nisu bili izabrani

78 Mapa kancelarija za mlade na teritoriji Republike Srbije. Dostupno na: <https://maps.google.com/maps/ms?msid=218189657996064895247.0004ab593891423eb60b0&msa=0&ll=44.174325,21.038818&spn=2.75383,6.696167> na dan 04.08.2013.

79 Nacionalna strategija za mlade RS definiše mlade kao grupu starosti od 15 do 30 godina

važnosti principa u Strategiji za mlade⁸⁰. Upućujući poziv kancelarijama za mlade sa molbom da distribuiraju upitnik o stavovima i mišljenjima mladih žena o učešću u telima za mlade na adrese svojih koleginica, jedan od odgovora pokazuje potpuno odsustvo primene principa rodne ravnopravnosti.

„Poštovani, verovali ili ne, nemamo ženske koleginice na pozicijama odlučivanja. 4 koordinatora KZM, 3 koordinatora volonterskog servisa, 7 članova veća, 3 pomoćnika predsednika opštine... svi su muškarci. Krajnje čudna situacija i za nas...”

Sa ciljem dobijanja kvalitativnih odgovora mladih žena u telima odlučivanja, njihovih stavova, iskustava i problemima sa kojima su suočene u društvenom životu i telima odlučivanja kreiran je upitnik namenjen mladim ženama i upućen na adrese 131 kancelarije za mlade u Srbiji. Odgovor je stigao od 21 mlade žene iz 16 lokalnih kancelarija za mlade.⁸¹ Pitanja su se odnosila na motivaciju mladih žena da aktivno učestvuju u društvu, teme i oblasti kojima se bave na mestima odlučivanja, uključivanje i zastupljenost mladih žena u telima odlučivanja, kako su tretirane od strane poslovnog okruženja i da li vide mogućnost za profesionalni napredak kao i da li su aktivne u postavljanju rodne ravnopravnosti na agendu tela u kome su angažovane.⁸²

Mlade žene koje su popunjavale upitnik su starosti od 22 do 29 godina i angažovane su u kancelarijama za mlade, savetima za rodnu ravnopravnost, lokalnim skupštinama, gradskim i opštinskim većima i studentskim organizacijama. Njihovo radno iskustvo traje od 2 nedelje do 6 godina.

Pitanje motivacije za učešće u društvenom životu mlade žene su uglavnom obrazlagale potrebom da doprinesu pozitivnim promenama u lokalnoj zajednici pokazujući senzibilitet u odnosu na položaj ciljne grupe kojoj pripadaju, ali i u odnosu na druge marginalizovane grupe.

80 2.2. Principi strategije, Ravnopravnost, Obezbeđuje se poštovanje rodne ravnopravnosti, ne-diskriminacije, slobode, dostojanstva, bezbednosti, ličnog i društvenog razvoja mladih

81 Beograd Stari grad, Novi Pazar, Sombor, Pećinci, Veliko gradište, Barajevo, Užice, Loznica, Apatin, Kovačica, Gornji Milanovac, Vračar, Surdulica, Vladičin Han, Žitište, Varvarin

82 Upitnik za mlade žene u telima odlučivanja je u prilogu 2

„Oduvek sam želela da dam svoj doprinos društvu kao celini. Najveća motivacija je uspavanost mladih ljudi, neaktivnost u telima odlučivanja. Mladi se stalno bune, štrajkuju ali isto tako nisu spremni da se uhvate u koštac sa problemima do kraja.“

„Pre svega, želela sam da se ja razvijem, da razvijem veštine komunikacije, odlučivanja, da se dokazujem, da steknem kontakte koji su presudni u ovom trenutku u našoj državi, a pored toga, moje angažovanje u organizaciji je uticalo na menjanje sredine u kojoj živimo.“

„S obzirom da se ja bavim pitanjem Roma, mene lično je podstakla da učestvujem u društvu ta problematika Roma (rana udaja..).“

Teme koje su ispitanice navodile, a kojima se mlade žene na mestima odlučivanja bave uglavnom su vezane za unapređenje položaja mladih, ali i za unapređenje kvaliteta života čitave lokalne zajednice, uključujući stanovanje, zapošljavanje, obrazovanje, zdravlje, socijalnu zaštitu, kulturu. Četiri ispitanice su kao temu kojom se bavile navele i rodnu ravnopravnost.

„Pre svega, radi se o mladima, njihovom angažovanju u sredini, obrazovanju, edukacijama. Ulaganje u mlade bi trebalo da bude prioritet u društvu, jer su oni nosioci promena. Neke od važnijih tema su i socijalna inkluzija, ekologija i slične teme.“

„Osnaživanje mladih da koriste mehanizme lokalne samouprave koji su im dati na raspolaganje (gradski konkursi, učešće u kreiranju lokalne omladinske politike i sl.)...“

„Donošenje akcionog plana za rodnu ravnopravnost i Evropske povelje i učešće žena u Savetima mesnih zajednica.“

Većina ispitanica koja je popunila upitnik smatra da je participacija mladih žena u donošenju odluka nedovoljna. Konstatovano je da se situacija popravlja iz godine u godinu, ali da je i dalje daleko od očekivane. Razlozi koje su ispitanice navodile za nedovoljnu participaciju mladih žena u donošenju odluka uglavnom se odnose na prepreke u vidu predrasuda da žene nisu jednako sposobne za upravljačke pozicije kao muškarci, zbog čega mlade žene uglavnom odustaju od angažmana.

„Mlade žene su izuzetno malo zastupljene u telima odlučivanja, što pokazuje i ova anketa koju iz Užica radim samo ja. Jedan od problema je predrasuda, koja važi na Balkanu, da žene nisu dovoljno sposobne da se izbore sa bitnim državnim a i lokalnim problemima i dešavanjima. Pretečno su bez mnogo iskustva (što je i logično za mlade ljude oba pola), teško im se daje šansa za sticanje istog. Razloga je previše da bi svi stali u ovu anketu.“

„Vrlo malo, pogotovu u odlučivanju u lokalnom parlamentu. Ja sam najmlađa u skupštini.“

„Smatram da se broj žena na vodećim pozicijama povećava, ali da je to još uvek daleko od jednakosti. Razlozi za to su, po mom mišljenju, vrlo konkretni. Žena koja se ostvaruje kao majka „nije pogodna“ za vodeću poziciju, jer bi odsustvovala, pitanje je koliko bi bila u stanju da radi prekovremeno, jer je to danas postala praksa, a verovatno u manjoj meri i dalje postoji vid diskriminacije, i onih koji veruju da „ženska ruka“ ne može da se nosi sa većim i ozbiljnijim problemima na poslu.“

Ispitanice uglavnom smatraju da mlade žene moraju da ulože puno snage, truda i vremena kako bi participirale u donošenju odluka. Kao presudno za napredovanje vide obrazovanje i usavršavanje. Većina ispitanih mladih žena u anketi je podelila sopstvena iskustva.

„Na žalost na takva mesta žene dolaze posle deset puta većeg truda i rada nego muškarci, što mogu reći iz svog iskustva.“

„Pretpostavljam da su to većinom žene koje su obrazovane, ambiciozne i koje su posvećene svojoj karijeri. One su spremne da zanemare neke druge životne segmente, kako bi pružile svoj maksimum na radnom mestu. Uspešne žene koje sam ja upoznala su odlučne, staložene, organizovane i posvećene svom poslu. Kada uspeh ne može da se ospori, pretpostavljam da se na tom nivou ne postavlja pitanje pola kod ozbiljnih organizacija.“

„Iskreno, mnogo veliki trud se mora uložiti da bi se došlo do rezultata jer samim pojavljivanjem u borbi za vlast imate i borbu sa osujećenjem namere šta uopšte žensko traži u lokalnoj politici.“

Većina ispitanica smatra da žene na mestima odlučivanja gaje sklonost ka specifičnim temama, kao i da se podrazumeva da su određene teme

„ženske teme“, ali ima i mišljenja da „ne postoje teme koje su više prepuštene ženama“.

„Obično su to socijalna pitanja: briga i zaštita dece, obrazovanje i sl.“

„Uglavnom su sve teme vezane za rodnu ravnopravnost prepuštene ženama, mali broj muškaraca aktivno učestvuje.“

„... Daju nam oblasti kao što su školstvo, obrazovanje, bavljenje udruženjima koja se bave socijalnom i zdravstvenom zaštitom, rodnom ravnopravnošću.“

„Mislim da je to baš ova tema u čijem sam ja telu, a to je rodna ravnopravnost kao i nasilje u porodici. Mislim da teme i problemi koje se poveravaju ženama su neke bliže socijalnim pitanjima, poslovima u kojima je izražena empatija, poslovi sa decom, socijalnim slučajevima i sl.“

Većina mladih žena koje su popunile anketu smatra da se žene različito doživljavaju i tretiraju u telima i organizacijama i procesima odlučivanja ili imaju drugačija zaduženja nego muškarci, dok manji broj veruje da profesionalni odnos prema poslu isključuje rodne podele. Većina ispitanica misli da se mlade žene drugačije, to jest nejednako tretiraju zbog pola ili starosne dobi, dok manji broj žena koje su popunile upitnik smatra da odnos zavisi od truda i inicijative samih žena.

„Mislim da se drugačije tretiraju i omalovažavaju, češće primaju kritike i trpe dreku i viku direktora, koji samo zbog svoje nazovi škole u nedostatku kadrova, biva tu gde jeste. Mišljenje žena je drastično manje uvaženo nego mišljenje suprotnog pola, bar što se tiče mog iskustva. Tu su da bi popunile kvotu, i to je samo pro forme.“

„Da, žene imaju drugačija zaduženja i funkcije nego muškarci kada je reč o upravnim odborima, savetodavnim telima skupštine, ustanovama i organizacijama koje je osnovala lokalna skupština. Ženama se dodeljuju uloge obraćanja javnosti i komunikacije sa građanstvom - i tada je presudan izgled, a ne kvalitet (PR, šalterski poslovi, protokolarne pozicije...). Takođe, ženama obično pripadaju pozicije odlučivanja u onim ustanovama sa skromnim budžetima i bez stvarne mogućnosti preduzetništva - tipa sportski centri, biblioteke, apoteke, predškolske ustanove i sl.“

„Mlade žene se od samog starta drugačije doživljavaju i tretiraju i u odnosu na one starije žene, a posebno u odnosu na muškarce. U pogledu potcenjivanja zamera im se nedostatak iskustva, često se njihove ideje ne slušaju pažljivo i ne poklanja im se dovoljno pažnje. Mladim ženama se zamera to što su mlade, što tek treba da osnuju porodicu, da imaju decu ili jer su je tek osnovale i zbog toga moraju da odsustvuju sa posla.“

„Smatram da su mlade žene posebno izložene neprijatnostima, ukoliko su na rukovodećim položajima - ako su, ne daj bože uspešne, za njihov uspeh je uvek odgovoran neko treći (muž, ljubavnik, ljubavnici i sl.). Neretko im se govori (iza leđa) kako su na te pozicije stigle preko svojih seksualnih kvaliteta, dok se njihovi stvarni kvaliteti i obrazovanje minimiziraju“.

„Ovo je izuzetno kompleksno i individualno pitanje. Koliko god, kao žena želela da se polovi izjednače u nekim segmentima, teško će se to sprovesti na istinski i pravi način. Promenama se nadam kroz dve-tri generacije. Koliko su „krive mlade godine“ toliko je kriva i različitost polova, tj. „slabijeg pola“ koji se u ovim segmentima skoro uvek bukvalno doživljava tako.“

„Uglavnom to zavisi od stava i nastupa žena koje se nalaze na određenim funkcijama, ali je činjenica da žene nailaze na mnogo veće prepreke na vršenju svojih funkcija nego muškarci.“

„Mislim da to nije slučaj ni u jednoj ozbiljnoj instituciji. Kada se isključe emocije, i ostanu samo objektivni stavovi, kao što je slučaj kada se donose bitne odluke u firmi, tu više ne postoji pitanje pola, traži se samo najpametnije rešenje i najbolja ideja.“

Ispitanice, iz konteksta u kome rade i žive, uglavnom konstatuju da na polju unapređenja rodne ravnopravnosti nije urađeno dovoljno. Upitnik su popunile i one koje su potpuno zadovoljne napretkom i veruju da je rodna ravnopravnost u njihovom mestu postignuta.

„Mislim da je rodna ravnopravnost pokucala na vrata organa sa zakonom o 30% zastupljenosti žena na izbornim listama, a da ne može biti u potpunosti zastupljena dok se žene koje su ušle u izvršne organe vlasti ne pokrenu i ne budu čule sa svojim stavovima.“

„Svakako se situacija malo popravlja, ali mislim da je to presporo, no s obzirom da je reč o promeni stava/ponašanja/vaspitanja, verovatno mnogo brže i ne može.“

„Mislim da je sasvim u redu. Bar u manjim sredinama, čak na teritoriji moje opštine ima više žena direktora nego muškaraca.“

Posmatrajući položaj mladih u celini, većina mladih žena u telima odlučivanja smatra da mlade žene nisu u nepovoljnijem društvenom položaju u odnosu na mlade muškarce, mada ima i drugačijih mišljenja.

„Među mladima se razlike u polovima manje osećaju, jer su im i moći i delovanja ograničene.“

„Smatram da nisu u nepovoljnijem položaju, jer imaju apsolutno ista prava, istu priliku da se obrazuju, rade, napreduju. U Beogradu nije sramota ako devojka nije udata sa 30 godina, šta više, to je postala praksa, i niko vas neće popreko gledati ako ste obukle venčanicu u 36-oj.“

„U oblasti rada sa mladima, posebno su ranjiva kategorija samohrane majke koje u realnosti nemaju nikakva prava, iako su im ista garantovana Ustavom. Dakle, po mom mišljenju, u sve propise na republičkom, pokrajinskom i lokalnom nivou bi trebalo uvesti afirmativne mere ka samohranim majkama. Npr. prilikom ostvarivanja cenzusa za dečji dodatak uopšte se ne uzima u obzir podstanarstvo, iako ono predstavlja ozbiljno finansijsko izdvajanje. Samohrane majke, koje rade u prosečnim firmama, i jesu podstanari ne mogu da dobiju dečji dodatak upravo iz razloga što se izdatak za plaćanje kirije uopšte ne prikazuje! Samohrane majke se ne mogu baviti sportom, ili bilo kojim drugim vidom rekreacije i opuštanja, budući da često, nemaju kome da ostave decu na čuvanje besplatno.“

Ispitanice smatraju da mlade žene zastupaju aktivnosti i mere koje će doprineti poboljšanju položaja i aktivnijem učešću žena i mladih uopšte ukoliko su motivisane, ohrabrene, edukovane i ukoliko im se da mogućnost za to. Pitanje rodne ravnopravnosti i pitanje unapređenja položaja mladih žena smatraju važnim, i pokreću ga na način da motivišu okolinu da deluje rodno osvešćeno, integrišu ova pitanja u rad tela u kome su angažovane ili su deo tima koji je principe rodne ravnopravnosti već usvojio.

„Izuzetno je važno zastupati pitanje rodne ravnopravnosti na svim poljima, a posebno položaja mladih žena, da bi jednog dana naše ćerke imale bolji položaj i tretman nego mi prilikom pokušaja da se zaposle na nekoj funkciji odlučivanja. Ja se trudim da što mogu više delujem na svest ljudi oko sebe i da menjam stvari u tom pravcu.“

„KZM priprema set mera kojim će se Lokalni akcioni plan ORODNITI. Takođe, želimo da razvijemo mehanizme monitoringa i evaluacije kojima ćemo ujedno

prikupljati rodnu statistiku. Rodnom statistikom koja će biti zvaničan podatak imamo alat u rukama za promene svih odluka koje se odražavaju na grupe devojaka, odnosno mladića u mom gradu (tipa finansiranje sporta, raspodele stipendija i sl.)“.

„... Ako bi se dugoročno i sistemski radilo na neformalnom obrazovanju i edukaciji žena na pozicijama odlučivanja, verujem da bi imalo i krajnjeg efekta na poboljšanje položaja mladih i žena.“

Svoju budućnost što se tiče društvenog angažmana i učešća u telima odlučivanja ispitanice vide u delovanju na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou uz konstantno usavršavanje.

„Mlada sam, željna dokazivanja, novih izazova i konstantnog učenja u svim sferama života. Želim da se glas mladih, bez obzira na pol čuje svuda. Želim da svojim delovanjima podstaknem što više mladih ljudi različitih interesovanja da se uključe u tela odlučivanja i zainteresuju za sva dešavanja i probleme pored kojih danas prolaze, govoreći „ma to će oni tamo rešiti“ a zatim ostajati nezadovoljni. Mladima je potrebna sigurnost i prvi korak!“

„Vidim sebe kao jednu odgovornu mladu ženu koja će se truditi da se u rad tela odlučivanja uključi još mladih žena koje će imati želju i volju da se bore za svoje mesto u društvu i za celokupno kretanje društva u pozitivnom smeru.“

„Ja ću se truditi kao što sam to i do sada činila, da napredujem i da se usavršavam i da svojim radom zaslužim neke još veće funkcije odlučivanja, pa možda jednog dana ostvarim svoj san i budem sudija Evropskog suda za ljudska prava ili čak Međunarodnog suda pravde, odakle bih mogla direktno da utičem i pokušam da popravim položaj mladih žena u svetu.“

„Kada mi dete malo odraste imam želju da se aktivno uključim u politiku - budući da sam samohrana majka gotovo je nemoguće da imam onoliko slobodnog vremena koliko jedan politički angažman zahteva - ali, kada dođe taj trenutak, vrlo ću sistemski da menjam stvari, sve neravnopravnosti i diskriminacije kroz koje sam kao samohrana majka prošla. Učiniću da se stvari u mom gradu promene, onoliko koliko kao jedinka mogu da iznesem.“

Zaključni komentar

Iako se u gotovo svim analiziranim dokumentima aktivno učešće mladih kao i ravnopravnost (u okviru koje se prepoznaje i rodna ravnopravnost) postavljaju kao osnovni principi i vrednosti politika, operacionalizacija principa i vrednosti u vidu mera i finansiranih aktivnosti - izostaju. Rodna ravnopravnost i aktivno učešće mladih žena u društveno-političkim procesima ostaje na deklarativnom nivou, a aktivnosti koje se realizuju za unapređenje položaja mladih žena su više slučaj, nego redovna praksa.

Sistem kvota je obezbedio relativno veće učešće žena u telima odlučivanja i na nacionalnom i na lokalnom nivou (tek nakon izbora 2012. godine), ali su za njih uglavnom rezervisane „ženske teme“, dok je položaj mladih žena u telima i procesima odlučivanja dodatno opterećen predrasudama koje prate i njihovu mladost i pol.

Prilog 1 - Lista analiziranih dokumenata

1. Ustav Republike Srbije, "Sl. glasnik RS", br. 98/2006
2. Zakon o mladima Republike Srbije, "Sl. glasnik RS", br. 50/2011
3. Nacionalna strategija za mlade Republike Srbije
4. Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za mlade za period od 2009. do 2014. godine
5. Akcioni plan politike za mlade u AP Vojvodini za period 2011-2014, septembar 2010.
6. Akcioni plan za unapređenje položaja mladih GO Vračar, 2008.
7. Lokalni akcioni plan za mlade 2010 - 2014., GO Barajevo, maj 2010. godine
8. Lokalni akcioni plan za mlade 2010 - 2014., GO Palilula, mart 2010. godine
9. Lokalni akcioni plan za mlade GO Stari Grad 2010-2014, februar 2009.
10. Lokalni akcioni plan za mlade 2011–2015., Kancelarija za mlade GO Lazarevac
11. Lokalni akcioni plan za mlade 2013-2017, GO Mladenovac, Februar 2013.
12. Akcioni plan za mlade (APM) GO Savski Venac („Sl.list grada Beograda“, broj 12/2010)
13. Akcioni plan za mlade GO Obrenovac 2010 - 2015., Skupština GO Obrenovac , VI-01 br. 020- 53 od 30. aprila 2010. godine

14. Lokalni akcioni plan za mlade GO Zemun 2011-2015
15. Lokalni akcioni plan politike za mlade Opštine Kikinda, 2011 – 2015
16. Lokalni akcioni plan za mlade 2010-2014., Kragujevac, decembar 2009. godine
17. Lokalni akcioni plan za mlade Grada Leskovca 2011 -2014, Leskovac, mart 2011
18. Lokalni akcioni plan politike za mlade Opštine Novi Bečej za period 2008.- 2013.
19. Strateški i akcioni plan za mlade u Novom Pazaru 2010 – 2012.
20. Lokalni akcioni plan politike za mlade Grada Novog Sada za period 2010 - 2014. godine
21. Lokalni akcioni plan za mlade Opštine Vlasotince (2010 – 2014)
22. Lokalni akcioni plan za mlade Grada Vranja 2011–2015.
23. Lokalni akcioni plan za mlade Opštine Vršac 2010-2014, Vršac, decembar 2009. godine

Prilog 2 – Upitnik za mlade žene u telima odlučivanja

1. Osnovne informacije

| | |
|---|--|
| Ime | |
| Godine starosti | |
| Grad | |
| Telo ili institucija u kojoj ste aktivni | |
| Koliko dugo ste aktivni tj delujete u navedenom telu/ instituciji | |

2. Šta vas je podstaklo i motivisalo da se angažujete i aktivno učestvujete u društvu?
3. Koje su to teme s kojim ste se najčešće bavile u okviru ovih tela/ institucija/organizacija u kojima delujete?

Participacija mladih žena

4. Koliko su mlade žene zastupljene u telima odlučivanja na lokalnom i nacionalnom nivou? Ako su nedovoljno zastupljene, šta mislite koji je razlog tome?
5. Kako mlade žene najčešće dolaze na takva mesta tj. tela odlučivanja? Kakva su vaša iskustva u vezi sa tim?

6. Šta mislite, postoje li neke teme ili problemi koji su više prepušteni ženama u okviru ovih tela/organizacija u kojima vi delujete? Ako da, koje su to teme?
7. Da li se, po vašem mišljenju, žene drugačije/različito doživljavaju i tretiraju u telima i organizacijama i procesima odlučivanja ili imaju drugačije uloge/funkcije/zaduženja nego muškarci? Ako da, na koji način i koje uloge i zaduženja?
8. Šta mislite da li se mlade žene drugačije tj nejednako tretiraju (npr. podcenjuju, omalovažavaju, ignorišu, vređaju) zbog svog pola ili dobi/starosti (bilo unutar tela/organizacija u kojima vi delujete ili van tih tela tj. u odnosu prema drugim telima vlasti)? Ukoliko želite možete izneti i sopstvena iskustva.

Rodna ravnopravnost

9. Šta mislite da li je rodna ravnopravnost već postignuta ili bi na tome trebalo još raditi, pogotovo u oblasti u kojoj vi radite/delujete? Na osnovu čega to zaključujete?
10. Kada gledamo mlade u celini (i mladiće i devojke), da li su po vašem mišljenju mlade žene u nepovoljnijem (nejednakom/neravnopravnom) društvenom položaju u odnosu na mlade muškarce? Ako jesu, na osnovu čega to zaključujete?
11. Šta mislite da li mlade žene u telima odlučivanja zastupaju aktivnosti i mere koje će doprineti poboljšanju položaja i aktivnijem učešću žena u društvu ili zastupaju interese mladih uopšte?
12. Da li je i koliko po vašem mišljenju važno u telima odlučivanja zastupati pitanje rodne ravnopravnosti i pitanje unapređenja položaja mladih žena? Da li vi ili vaše kolegice delujete u tom pravcu?
13. Kako vidite svoju budućnost što se tiče vašeg društvenog angažmana i učešća u telima odlučivanja?

REPUBLIKA HRVATSKA- REZULTATI ISTRAŽIVANJA

UVOD

Odnos mladih prema politici i demokraciji u Republici Hrvatskoj (RH) obilježen je značajnim problemima. Obrasci političkog ponašanja mladih koji uključuju distanciranost od politike što se odražava kroz slabu zainteresiranost i ispodprosječnu participaciju u političkim institucijama i procesima, zatim sklonost prema izvaninstitucionalnom političkom djelovanju i podložnost raznim oblicima političke manipulacije i instrumentalizacije, tendencije su uočene i u RH (Ilišin et al., 2013).

Rezultati istraživanja u RH o odnosu mladih prema politici potvrdili su da su mladi malo zainteresirani za političke događaje, da su uglavnom nezadovoljni generacijskim političkim predstavništvom, mogućnostima osobnog utjecaja na tijela vlasti i stanjem demokracije u zemlji, te da nedovoljno participiraju u izbornim procesima, pri čemu ih većina nema stranačkih preferencija niti samoprocijenjenog ideološkog predznaka (Ilišin et al., 2013). Zanimljivo je da dvije trećine mladih smatra modernim aktivno bavljenje politikom i sudjelovanje u građanskim akcijama. Međutim, tek svaki sedmi ispitanik/ica je u 2012. godini sudjelovao/la u nekom obliku dobrovoljnog rada. Ti rijetki volonteri/ke češće su se okušali u radu potpuno neformalnog karaktera (npr. pomaganju nemoćnima i starijima ili kolegama u učenju) nego u aktivnostima vezanima za život lokalne zajednice, ili onima koje se odvijaju pod okriljem neke udruge i/ili poslovnog subjekta. Takva neznatna spremnost mladih na volonterski angažman pokazuje da, u Hrvatskoj danas, slaba participacija mladih u formalnoj politici nije kompenzirana većim angažmanom u civilnom društvu (Ilišin et al., 2013).

Analize participacije mladih u nacionalnim i lokalnim tijelima vlasti u RH pokazuju da je ona ispodprosječna i daleko od toga da bi mladi, makar u kvantitativnom smislu, mogli biti promatrani kao respektabilna

politička grupacija. Tendencija je da što je viša razina vlasti, smanjuje se zastupljenost mladih. U pravilu, mladima su znatno dostupnija tijela predstavničke naspram izvršne vlasti. Zatim, među mladim dužnosnicima izrazito dominiraju oni koji su se približili tridesetoj godini života, dok su mlađi od 25 godina tek simbolično zastupljeni. Također, zastupljenost žena među mladim dužnosnicima veća je od udjela žena među svim dužnosnicima (Ilišin, 2005). Gotovo je zanemarivo sudjelovanje mladih u procesima odlučivanja - svega 2% u nacionalnom parlamentu i 6,3% u tijelima lokalnih vlasti (Ilišin, 2005). Jedna od teza jest da je nesudjelovanje mladih uzrokovano i nedostatkom sredstava, informacija i osposobljenosti za aktivno političko djelovanje (Ilišin, 2005.). Prema UNICEF-ovom istraživanju, mladi srednjoškolci/ke su kritični kada je u pitanju ocjena razine njihove participacije u donošenju odluka u lokalnoj zajednici. Tek ih šestina smatra da odgovorne osobe na lokalnoj razini uzimaju u obzir njihovo mišljenje kada donose odluke vezane uz mlade (Miharija, Kuridža, 2011).

Stav je većine mladih prema političkoj participaciji žena, da zastupljenost žena nije zadovoljavajuća. Kao moguća rješenja za povećanje sudjelovanja žena u političkom životu ističu se dva stajališta: uočavanje nedostatnosti ženske političke inicijative temeljem njihova manjeg udjela u stranačkom članstvu i na vodećim stranačkim pozicijama i kao drugo, adresiranje odgovornosti na političke stranke koje ne uključuju dovoljno žena na izborne kandidacijske liste. Rezultati ukazuju i na rodne razlike gdje su mlade žene daleko svjesnije vlastite marginalne pozicije u društvenom i političkom životu, istovremeno pokazujući veći stupanj očekivanja od društvenih procesa koji bi ubrzali promjenu njihovog položaja (Štimac Radin, 2007).

Statistike govore u prilog značajne podzastupljenosti žena u političkom životu ukazujući time na tradicionalnost hrvatskog društva. Udio žena u Hrvatskom saboru tokom posljednjih 12 godina kretao se između 23 i 25% (Broz, 2012). Na lokalnoj razini zastupljenost žena u procesima odlučivanja je izrazito niska. Podaci lokalnih izbora iz 2009. godine pokazuju da žene čine svega 21,4% članova Županijskih skupština i 20,7% članova gradskih vijeća te svega 12,2% članova općinskih vijeća. Također, žene čine svega 5% čelnika/ca lokalne i područne (regionalne) samouprave. U Republici Hrvatskoj je 2009. godine izabrana svega jedna županica od ukupno 20 biranih župana, 6 gradonačelnica od 127 biranih gradonačelnika i 21 načelnica od 429 načelničkih mjesta (Broz, 2012).

1. MLADI U ŽUPANIJSKIM SKUPŠTINAMA

Nedavno provedena analiza sudjelovanja mladih žena u županijskim skupštinama u mandatu 2009-2013, te mandatu 2013-2017 imala je za cilj utvrditi u kojoj mjeri mladi, a posebice mlade žene participiraju u tijelima odlučivanja na regionalnoj razini (Broz, 2013). Rezultati pokazuju da je nakon lokalnih izbora 2005. godine u Županijskim skupštinama udio mladih iznosio 6,1% a 2009. godine bilo ih je 6,79%. 2013. godine direktan mandat osvojilo je 7,08% mladih, ali nakon konstituiranja Županijskih skupština, udio mladih iznosi 9,29%.

Istraživanje je utvrdilo relativno uravnoteženu zastupljenost mladih žena u grupi mladih koji participiraju u tijelima odlučivanja. 2005. godine mlade žene činile su 31,6% svih mladih članova/ica skupštine (Ilišin, 2005), dok su prema CESI podacima mlade žene 2009. godine činile 45,41% mladih vijećnika/ca (Broz, 2013). 2013. godine dolazi do manjeg pada u udjelu na 41,33%. No, istovremeno žene su 2009. godine činile svega 23,13% vijećnika/ca u županijskim skupštinama, a taj je udio čak i smanjen 2013. godine na 21%. Mlade žene među ženama čine znatno brojniju grupu, nego što mladi muškarci čine među muškarcima. Primjerice, 2009. godine mlade su žene činile oko 13% svih žena u skupštinama, a 2013. godine 14%, dok su mladi muškarci 2009. godine činili tek 4%, a 2013. godine 5% svih muškaraca u županijskim skupštinama.

Politička putanja mladih angažiranih ljudi kreće od organizacija mladih i zbog tog angažmana bivaju smatrani predstavnicima mladih čak i kada prema dobi to više nisu. Događa se da u ranim 30-im godinama budu nagrađeni za svoj rad u organizaciji mladih i zapravo, iako stranka vjeruje da kandidira mlade, ostavlja različite dobne skupine mladih nezastupljene pa čak i „preskoči“ pojedinu generaciju (Broz, 2013). Primjerice, 2009. godine analiza zastupljenosti mladih u gradskoj skupštini grada Zagreba pokazala je da je čak sedam zastupnika/ca izabranih u gradsku skupštinu 2009. godine bilo starije od 30, a mlađe od 35 godina a svih sedam su dugogodišnji mladi aktivisti i aktivistkinje (Broz, 2009).

2. INSTITUCIONALNI OKVIR SUDJELOVANJA MLADIH U DRUŠTVU

Procesi kreiranja politike za mlade počeli su početkom 2000-ih godina kada se započelo sa izradom prve nacionalne strategije za mlade i izradom zakonodavnog okvira. Donošenjem Zakona o savjetima mladih 2007. godine uspostavljen je zakonodavni okvir za uključivanje i sudjelovanje mladih u društvu kroz konstituiranje savjeta mladih. Okvir za donošenje ovakvog tipa zakonskog rješenja činili su Nacionalni program djelovanja za mlade 2003. – 2008 te Europska povelja o sudjelovanju mladih u životu na lokalnoj i regionalnoj razini (1993). Najčešći oblik sudjelovanja mladih predstavljaju savjeti mladih koji djeluju pri lokalnoj i područnoj samoupravi i osnovna uloga im je savjetovanje lokalnih i područnih predstavničkih tijela o pitanjima od interesa za mlade. Iako im je to zakonska obaveza, brojne jedinice lokalne i područne samouprave nisu osnovale savjete mladih. Nedavno istraživanje utvrdilo je nizak postotak aktivnih savjeta što upućuje na manjkavu provedbu Zakona, te nezainteresiranost mladih da se kandidiraju u ova tijela što ukazuje na njihovu nedovoljnu informiranost o mehanizmima putem kojih mogu utjecati na procese donošenja odluka u svojim zajednicama (Buković, Miošić, 2012).

Najčešći vaninstitucionalni oblik sudjelovanja mladih u društvenim procesima predstavlja angažman mladih u civilnom sektoru, odnosno organizacijama mladih i za mlade.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Istraživanje u okviru projekta „Mlade žene mijenjaju svijet“ sastojalo se od dvije komponente: **analize dokumenata** i **analize sudjelovanja mladih**⁸³, **posebno mladih žena, u tijelima odlučivanja na lokalnom i nacionalnom nivou.**

3.1. OKVIR ZA ANALIZU

Rod kao koncept odnosi se na maskulinitete i femininitete, žene i muškarce i njihove međusobne odnose ali i strukturalni kontekst koji proizvodi i učvršćuje odnose moći. U praksi, rod se koristi da bi označio društvene faktore koji oblikuju živote muškaraca i žena. Rodni odnosi su globalni i

83 Pojam mladi obuhvaća mlade u dobi 16-29 godina.

dio su svih sfera života. Stoga su ključni u razumijevanju kako funkcioniraju društva. Rodna analiza je ključna u proučavanju odnosa moći u društvu. Jedno od područja koje je također rodno određeno je i sudjelovanje u društvenim i političkim procesima gdje je primjetna podzastupljenost žena, posebice mladih žena. Stoga je cilj ove analize utvrditi - na razini politika i programa i kroz analizu stanja na terenu - na koji način se definira angažman mladih žena i pitanje rodne ravnopravnosti.

3.2. METODOLOGIJA

Ukupno je analizirano 17 dokumenata koji su uključivali Nacionalni program za mlade 2009-2013 te pet trenutno važećih županijskih programa za mlade i jedanaest programa rada Savjeta mladih. S obzirom da sve županije nisu donijele županijske programe za mlade, u tim slučajevima smo kao predmet analize uzele programe rada savjeta mladih. Podaci su prikupljeni direktnim putem, odnosno kontaktiranjem 21 administrativne jedinice - 20 županija i Grada Zagreba- ali i prikupljanjem dokumenata iz sekundarnih izvora kao što su web stranice. Pet županija izjasnilo se da nema županijski program za mlade niti program rada savjeta mladih.

Cilj analize bio je utvrditi postojanje rodne perspektive u dokumentima koji se odnose na mlade i aktivno sudjelovanje mladih u društvu. Stoga smo se u analiziranim dokumentima usmjerile na dio koji govori o aktivnom sudjelovanju mladih u društvu.

U tu svrhu kreiran je i upitnik odnosno „Vodič za analizu“ koji je sadržavao glavna istraživačka pitanja i upute za analizu dokumenta.

Drugi dio istraživanja bio je usmjeren na analizu stanja na terenu odnosno analizu sudjelovanja mladih žena u procesima odlučivanja u lokalnoj samoupravi i na nacionalnom nivou. Predmet analize bilo je sudjelovanje mladih žena u tijelima koja osiguravaju participaciju mladih (kao npr. savjeti mladih). Organizirana je fokus grupna diskusija (FGD) u cilju identifikacije raspona različitih percepcija, mišljenja i stavova o sudjelovanju mladih žena u društvu i procesima odlučivanja te o temi rodne ravnopravnosti. Sudionice FGD bile su mlade žene aktivne u političkom i društvenom životu te u tijelima odlučivanja na nacionalnoj i lokalnoj razini.

3.3. ŠTO NAM GOVORE DOKUMENTI?

Glavne teme vezane uz aktivno sudjelovanje mladih u društvu

Na **nacionalnom nivou**, temeljni strateški dokument u području politike za mlade je, trenutno važeći, **Nacionalni program za mlade 2009-2013** (NPM). Ovaj dokument obuhvaća različite mjere i akcije u okviru tematskih područja koje imaju za cilj unaprijediti položaj i poboljšati kvalitetu života mladih.

Jedno od tematskih područja NPM-a je „aktivno sudjelovanje mladih u društvu“. Nakon analize stanja vezanog uz mlade u RH, tematiziraju se neke mogućnosti djelovanja kako bi se poboljšalo aktivno sudjelovanje mladih u društvu. Program vidi sudjelovanje mladih u društvu kroz veću političku participaciju i veće uključivanje i potporu udruga mladih i udruga za mlade.

Mjere koje se predlažu su: provođenje stručne i javne rasprave o zanimanju mladih za različite oblike političkog sudjelovanja te, specifično, za glasovanje na lokalnim izborima sa 16 godina; poticanje mladih na aktivno sudjelovanje u društvu; punopravno uključivanje RH u provedbu programa Europske zajednice „Mladi na djelu“; podupiranje rada udruga mladih i za mlade u RH; poticanje dodjele prostora na korištenje udrugama mladih i za mlade; potpora znanstvenim istraživanjima o mladima, te poticanje volonterstva među mladima.

Iako je analiza stanja, temeljena na istraživanjima, ukazala na podzastupljenost mladih u tijelima formalnog političkog odlučivanja, posebno mladih žena, niti jedna predložena mjera ne odnosi se na povećanje zastupljenosti mladih žena. U globalu, predložene mjere u području aktivnog sudjelovanja mladih u društvu tretiraju mlade kao homogenu kategoriju ne referirajući se specifično na različite skupine mladih i poboljšanje njihove društvene i političke participacije (npr. mladi s invaliditetom i pripadnici/e nacionalnih manjina, itd.)⁸⁴.

84 Mladi s invaliditetom i pripadnici/e nacionalnih manjina nisu spomenuti u poglavlju „Aktivno sudjelovanje mladih u društvu“ Njihova se situacija problematizira kroz socijalnu politiku, gdje neke mjere imaju za cilj uključivanje mladih s invaliditetom. Mladi pripadnici/e nacionalnih manjina i njihovi problemi tematiziraju područja poput “Obrazovanje i informatizacija”, “Zapošljavanje i poduzetništvo” i sl.). Primjetno je da dokument sustavno kroz različita područja ne promatra mlade kao heterogenu populaciju.

Na lokalnom nivou, analizirani su dokumenti pristigli iz 16 županija. Od toga, 11 županija je dostavilo programe rada savjeta mladih, 4 županije su dostavile županijske programe djelovanja za mlade dok je Grad Zagreb, kao posebna administrativna cjelina, dostavio Gradski program djelovanja za mlade. Ovi dokumenti na različite načine vide sudjelovanje mladih u društvu pa bi se, sukladno tome, mogli svrstati u nekoliko kategorija, odnosno na dokumente usmjerene na sudjelovanje mladih u društvu:

- 1) kroz savjete mladih
- 2) kroz civilno društvo
- 3) putem institucionalnih promjena
- 4) kroz senzibilizaciju za aktivno sudjelovanje u društvu

- 1) Dokumenti koji vide **sudjelovanje mladih u društvu kroz savjete mladih** smatraju da se aktivno sudjelovanje mladih u društvu postiže putem poboljšanja položaja i rada Savjeta mladih, koja može ali i ne mora, uključivati suradnju s različitim tijelima vlasti, s drugim Savjetima mladih, te s udrugama mladih i za mlade. U ovu kategoriju ulaze dokumenti koji se odnose na programe rada savjeta mladih slijedećih županija: Bjelovarsko-bilogorske, Primorsko-goranske, Osječko-baranjske, Karlovačke, Splitsko-dalmatinske, Šibensko-kninske, Ličko-senjske, Vukovarsko-srijemske i Brodsko-posavske županije.

„Program rada Savjeta mladih Bjelovarsko-bilogorske županije za 2013. godinu” ističe da će Savjet mladih u svom radu pridavati posebnu važnost aktivnom sudjelovanju mladih u društvu kroz slijedeće mjere: financiranje udruga mladih i za mlade; suradnja Savjeta mladih s drugim Savjetima mladih; te sudjelovanje predstavnika Savjeta mladih sjednicama Županijske skupštine. U skladu s tim, aktivno sudjelovanje mladih u društvu ograničeno je na pripadnike/ce Savjeta mladih. Planirani projekti Savjeta mladih uključuju bavljenje kulturom i slobodnim vremenom mladih te suradnju s udrugama koje rade s mladima s invaliditetom.

„Program rada Županijskog savjeta mladih Primorsko-goranske županije za 2012. godinu“ kao cilj osnivanja savjeta postavlja aktivno uključivanje mladih u javni život županije. Predložene aktivnosti poput suradnje s udrugama mladih/za mlade, suradnje s radnim tijelima Skupštine i tijelima Vlade RH ili namijenjene članovima/icama Savjeta (npr. edukacija članova Savjeta mladih o pristupanju i korištenju sredstava iz fondova EU) većinom su usmjerene na unaprjeđenje položaja Savjeta mladih.

„Program rada i financijski plan Županijskog savjeta mladih Osječko-baranjske županije za 2013. godinu“ predlaže aktivnosti vezane uz suradnju s drugim savjetodavnim tijelima mladih, konzultiranje i suradnju s organizacijama mladih te suradnju s tijelima jedinica lokalne i regionalne samouprave. Planirani projekti uključuju projekt „Politika (je)nije za mene“ kojim se želi potaknuti sudjelovanje mladih u procesima donošenja odluka i poticanje uključivanja u organizacije mladih.

„Program rada Županijskog savjeta mladih Karlovačke županije za 2013. godinu“ ističe teme koje će Savjet razmatrati poput osnivanja Savjeta mladih i Vijeća mladih u Karlovačkoj županiji te suradnju s udrugama na području Županije i RH. Ostale mjere koje se mogu povezati s aktivnim sudjelovanjem mladih u društvu su: razvijanje svijesti o važnosti volonterizma, katalog neformalnog obrazovanja i projekt „Demokracija: što je to?“.

„Program rada Županijskog savjeta mladih Splitsko-dalmatinske županije za 2013. godinu“ usmjeren je na područje obrazovanja i na aktivnosti samog Savjeta koje uključuju suradnju i razmjenu iskustava s drugim savjetima mladih, te konzultacije s organizacijama mladih i za mlade. Savjet će se zalagati za uvođenje metodologije društveno korisnog učenja („service learning“) na visoka učilišta i u srednje škole, kako bi se povećao angažman mladih u društvu, osiguralo vrednovanje volonterskog rada i uvelo obrazovanje za civilno društvo čime bi se ostvarila čvršća veza između obrazovanja i zajednice. Aktivno sudjelovanje mladih u društvu se eksplicitno ne spominje, ali se može pretpostaviti da će ranije navedene aktivnosti pridonijeti njegovom povećanju.

„Program rada Savjeta mladih Šibensko-kninske županije za 2013. godinu“ usmjeren je na dvije vrste aktivnosti: prva se odnosi na suradnju Savjeta mladih s udrugama mladih i za mlade i suradnju Savjeta s drugim savjetodavnim tijelima mladih. Druga aktivnost je organiziranje različitih radionica, tribina i sl. o temama bitnima za mlade. Program ne određuje eksplicitno koje su to teme važne mladima niti problematizira aktivno sudjelovanje mladih u društvu.

„Program rada Savjeta mladih Ličko-senjske županije za 2013. godinu“ usmjeren je na aktivnosti i funkcioniranje samog Savjeta koje uključuju izradu županijskog programa za mlade, suradnju i razmjenu iskustava s

drugim savjetima mladih na lokalnom i regionalnom nivou te održavanje sjednica savjeta. Program ne predlaže aktivnosti koje bi povećale aktivno sudjelovanje mladih u društvu, već navodi da će organizirati tribine o temama vezanim uz život mladih i organizirati koncerte i sportska natjecanja kojima bi „*nastojali podići moral kod mladih*“.

“Program rada Savjeta mladih Vukovarsko-srijemske županije za 2013. godinu” usmjerava svoje aktivnosti na pregovore oko Županijskog programa djelovanja za mlade, sudjelovanje predstavnika/ica Savjeta u županijskim tijelima te praćenje položaja i potreba mladih u županiji. Prioritetne mjere uključuju: financiranje organizacija mladih, informiranje mladih kroz infopunktove i uključivanje mladih iz marginaliziranih skupina u provedbu mjera dok ostale mjere uključuju osiguravanje i održavanje mehanizama sudjelovanja mladih u procesima donošenja odluka. Programske aktivnosti Savjeta za 2013. godinu uključuju organiziranje tribina za mlade vezane uz zapošljavanje, neprihvatljivo ponašanje i financiranje organizacija mladih.

“Program rada Savjeta mladih Brodsko-posavske županije za 2012. godinu” usmjeren je na aktivno sudjelovanje mladih u društvu kroz rad članova/ica Savjeta mladih (predlaganje Županijskoj skupštini raspravu o pojedinim pitanjima i suradnja sa drugim Savjetima mladih i udrugama mladih i za mlade). Jedno od područja djelovanja Programa je aktivno sudjelovanje mladih u društvu i izgradnja civilnog društva a predloženi projekti tiču se ili umrežavanja raznih udruga ili volontiranja.

- 2) Dokumenti koji vide **sudjelovanje mladih u društvu kroz angažman u civilnom društvu** i izgradnju civilnog društva najčešće podrazumijeva poticanje osnivanja udruga, financiranje udruga i sl. U ovu kategoriju ulazi dokument Istarske županije.

“Program rada županijskog savjeta mladih Istarske županije za 2013. godinu” kao osnovni cilj Savjeta mladih Istarske županije ističe osiguravanje boljeg položaja mladih i mogućnosti utjecaja na donošenje odluka u predstavničkom i izvršnom tijelu Županije. Aktivnosti Savjeta usmjerene su na civilno društvo (podupiranje Županije da financira udruge mladih i nevladine udruge i inicijative mladih koje potiču sudjelovanje mladih u društvu i volonterski rad), te na lokalne vlasti (uključivanje mladih i njihovih udruga u djelovanje jedinica lokalne samouprave, točnije da se mladi uključe prilikom donošenja odluka o financiranju udruga i organizacija mladih koje se bave različitim područjima) te na projekte općenito

(poput projekata udruga mladih i za mlade koji pridonose ciljevima Nacionalnog programa za mlade te projekti kojima se ostvaruje suradnja s drugim udrugama mladih).

- 3) Dokumenti koji vide **sudjelovanje mladih kroz institucionalne promjene**. Glavni način na koji će se povećati aktivnost mladih u društvu je putem različitih institucionalnih promjena (osnivanje Vijeća mladih, Savjeta mladih, Parlamenta mladih, razni Centri za suradnju civilnog i javnog sektora i sl.). U ovu kategoriju ulaze dokumenti koji se odnose na: Sisačko-moslavačku, Zagrebačku, i Varaždinsku županiju.

“Županijski program za mlade Sisačko-moslavačke županije 2011-2015” / prijedlog/ U području aktivnog sudjelovanja mladih i civilnog društva, sve predložene mjere usmjerene su na rješavanje institucionalnih problema. Mjere se odnose na transparentnost dodjele sredstava organizacijama civilnog društva; osnivanje Centra za suradnju civilnog i javnog sektora; osnivanje Vijeća mladih i Županijskog savjeta mladih i umrežavanje svih ovih tijela; te osiguravanje adekvatnih administrativnih i operativnih kapaciteta za provedbu Programa. Program je usmjeren na osiguranje kapaciteta za angažman mladih i u osnovi olakšava djelovanje već aktivnih mladih, istovremeno ne osiguravajući rješenja za aktiviranje pasivnih mladih.

“Program djelovanja za mlade na području Zagrebačke županije od 2012. do 2015. godine” u području aktivnog sudjelovanja mladih predlaže mjere koje se odnose na: poticanje mladih na aktivno sudjelovanje u društvu kroz aktivnosti vezane uz osnivanje Savjeta mladih, izradu lokalnih programa za mlade, i izradu, praćenje i vrednovanje Županijskog programa za mlade; te druga mjera koja se odnosi na podupiranje rada udruga mladih i nacionalnih manjina pripadnika mlade populacije kroz financiranje programa udruga mladih i udruga nacionalnih manjina.

“Županijski program djelovanja za mlade Varaždinske županije 2009-2011” kao jedno od četiri ključna područja koja obuhvaća ističe sudjelovanje mladih u društvu i civilno društvo. Županijski program donosi mjere koje se odnose na uključivanje mladih u procese donošenja odluka, poticanje i vrednovanje volonterskog rada, podupiranje rada udruga mladih i za mlade, suradnja institucija i nevladinih organizacija u provođenju programa neformalnog obrazovanja, osnivanje tijela zaduženog za mlade unutar županijske uprave, ustupanje gradskih prostora za organizacije mladih. Većina predloženih mjera odnosi se na institucionalna unaprjeđenja.

- 4) Dokumenti usmjereni na **sudjelovanje mladih kroz senzibilizaciju za aktivno sudjelovanje u društvu**. Ovi dokumenti vide aktivno sudjelovanje mladih u društvu kao cilj koji se može postići ako se promijeni percepcija mladih i ostatka društva o poželjnosti njihovog sudjelovanja u društvu. U ovu kategoriju ulaze dokumenti: Krapinsko-zagorske županije, Dubrovačko-neretvanske županije i Grada Zagreba.

„Županijski program djelovanja za mlade Krapinsko-zagorske županije od 2012. do 2016. godine” povećanje aktivnog sudjelovanja mladih u društvu nastoji postići kombinacijom obrazovnih i institucionalnih mehanizama, a s ciljem mijenjanja svijesti i mladih i društva o nužnosti njihovog društvenog angažmana. Program ističe bitnim ustrajanje na promjeni javne svijesti o važnosti aktivnog sudjelovanja mladih, te na otvaranju društvenog i političkog prostora za sudjelovanje, zatim informiranje i obrazovanje mladih za sudjelovanje u demokratskom društvu i poboljšanju suradnje vladinog i nevladinog sektora. Analizom predloženih mjera može se zaključiti da Program kombinira različite mjere, poput institucionalno-administrativnih (učiniti dostupnim dokumente i izvješća o stanju ljudskih prava KZZ, podupirati organizaciju volonterskih kampova mladih i sl.), s mjerama usmjerenim na obrazovanje. Obrazovanjem se želi spriječiti sve oblike nasilja, rasizma, šovinizma, seksizma, homofobije i ksenofobije; osmisliti programe društvenog uključivanja mladih s manje mogućnosti, poticati mlade na aktivno sudjelovanje u demokratskim procesima kroz promoviranje demokratske političke kulture i edukaciju o političkom sustavu. Ističe se važnost poznavanja vladavine prava, ljudskih prava, prava na zdravlje, ali i ženskih ljudskih prava. Program uključuje **i rodnu dimenziju u području obrazovanja** jer govori o potrebi dekonstrukcije rodnih stereotipa. Predložena je mjera koja se tiče poticanja obrazovnih programa vezanih uz dekonstrukciju rodnih stereotipa i prevenciju nasilja u partnerskim odnosima mladih.

„Program rada Savjeta mladih Dubrovačko-neretvanske županije za 2012. godinu” predlaže pet aktivnosti od kojih se dvije odnose na sudjelovanje mladih u društvu. Prva aktivnost je „Mladi i zajednica – dijalog i međusobno razumijevanje” kojoj je cilj primjerima dobre prakse potaknuti mlade na aktivno sudjelovanje u društvu. Druga je „Pokrenimo Jug!” kojom se želi potaknuti sudjelovanje mladih i njihov dijalog s osobama odgovornim za politiku prema mladima na lokalnoj i županijskoj razini.

“*Gradski program djelovanja za mlade Grada Zagreba*” naglašava ustrajanje na promjeni javne svijesti o važnosti aktivnog sudjelovanja mladih te na otvaranju društvenog i političkog prostora za djelovanje mladih. Predložene mjere odnose se na promjenu svijesti o aktivnom sudjelovanju (uključivanjem u škole obrazovanja za demokraciju i civilno društvo) i institucionalna pitanja (izrada programa kojim bi mladi pratili rad Gradske skupštine i vijeća četvrti, osnivanje Vijeća mladih i osnivanje Gradske koordinacije Vijeća učenika zagrebačkih srednjih škola). Izgradnja civilnog društva i volonterski rad također je jedno od poglavlja Programa. Kao i kod aktivnog sudjelovanja mladih u društvu, mjere se istovremeno dotiču i mijenjanja svijesti i institucionalnih kapaciteta. Ovaj program na deklaratornoj razini ukazuje na neka pitanja vezana uz rodnu ravnopravnost. U dijelu „Zapošljavanje i poduzetništvo” kao jedan od ciljeva ističe se stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce. Također, u dijelu „Socijalna politika među mladima” ističe se da Grad Zagreb treba sustavno ulagati u žensko poduzetništvo. Međutim, nema predloženih mjera koje bi se eksplicitno, niti implicitno doticale rodne ravnopravnosti.

3.4. ŠTO NEDOSTAJE?

Nedostaci dokumenata s aspekta sudjelovanja mladih u društvu

Analiza pokazuje da se svi dokumenti u različitom opsegu bave temom aktivnog sudjelovanja mladih u društvu. Iako dokumenti sadrže mjere i aktivnosti vezane uz aktivno sudjelovanje mladih u društvu vidljivo je ne postojanje rodne perspektive. Nacionalni program za mlade 2009-2013, u analizi stanja- koja bi trebala poslužiti kao temelj za donošenje mjera i aktivnosti, ne samo na nacionalnom već i na regionalnom i lokalnom nivou- navodi kao problem podzastupljenost mladih žena u tijelima formalnog političkog odlučivanja. Međutim, analizirani dokumenti ne problematiziraju uočeni problem i ne donose mjere vezane uz rodnu ravnopravnost. U skladu s ranije navedenim, dokumenti ne sadrže konkretne mjere vezane uz unaprjeđenje položaja mladih žena u društvu ili njihovog društveno-političkog angažmana ili potrebu za povećanjem zastupljenosti mladih žena u tijelima političkog odlučivanja.

Iznimku predstavlja dokument Krapinsko-zagorske županije koji jedini uključuje i rodnu dimenziju ali samo u području obrazovanja (kroz edukacijsko-prevenzijski rad s mladima). Program se referira na važno pitanje dekonstrukcije rodnih stereotipa kroz mjeru usmjerenu na programe prevencije nasilja u partnerskim odnosima mladih.

Heterogenost mladih kao populacije ukazuje na važnost da se potrebe i problemi različitih podskupina mladih uzmu u razmatranje pri donošenju mjera kojima se nastoji poboljšati njihov položaj i društveno-politički angažman. Većina analiziranih dokumenata promatra mlade kao homogenu skupinu predlažući mjere koje se odnose na „mlade“ bez uvažavanja njihovih specifičnosti i razlika. U području aktivnog sudjelovanja mladih u društvu, jedan dio analiziranih dokumenata na deklaratornom nivou spominje „mlade s invaliditetom“, „pripadnike nacionalnih manjina“, „etničke skupine“, „učenike i studente“. Međutim, predložene mjere i aktivnosti ne donose specifične mjere/aktivnosti usmjerene na različite skupine mladih koji bi rezultirali njihovom većom društvenom participacijom.

3.5. ISKUSTVA MLADIH ŽENA Sudjelovanje u procesima odlučivanja

Nedovoljna zastupljenost žena u tijelima i procesima odlučivanja na koje ukazuju brojne statistike utječe i na rad mladih žena aktivnih u tim procesima i tijelima. Zastupljenost je nužan preduvjet za ostvarivanje utjecaja, a rezultati fokus grupne diskusije pružaju nam uvid u iskustva mladih žena u tijelima odlučivanja.

Fokus grupna diskusija (FGD) organizirana je s ciljem identifikacije različitih percepcija, mišljenja i stavova o sudjelovanju mladih žena u društvu i procesima odlučivanja te o temi rodne ravnopravnosti. U fokus grupnoj diskusiji sudjelovalo je pet žena u dobi od 25-28 godina aktivnih u političkim strankama, organizacijama civilnog društava i tijelima odlučivanja na lokalnoj razini. Neke od sudionica su bile ili jesu članice Savjeta mladih. Diskusija je obuhvatila temu participacije mladih žena u tijelima i procesima odlučivanja s naglaskom na motivaciju za angažman, teme kojima se bave žene u tim tijelima, razinu zastupljenosti žena i odnos prema ženama unutar tijela, odnosno u procesima odlučivanja. Rodna ravnopravnost je također bila tema diskusije gdje se razgovaralo o pitanjima i problemima vezanim uz proces postizanja rodne ravnopravnosti i ulogi aktivnih mladih žena u tom procesu te o problemima s kojima se susreću ako žele promovirati ili zagovarati rodnu ravnopravnost.

Sve sudionice imaju otprilike desetogodišnje iskustvo sudjelovanja u društveno-političkoj sferi. **Putevi ulaska** mladih žena u svijet politike

i društvenog angažmana su vrlo različiti i obuhvaćaju raspon od: želje za promjenom društva i vlastitim doprinosom u tom procesu, zatim obiteljske tradicije društvenog djelovanja, samoorganiziranjem kroz udrugu mladih ili poticaj od strane već aktivnih vršnjaka/vršnjakinja. Sudionice FGD-a uočavaju **nedovoljnu participaciju mladih žena** na lokalnom i regionalnom nivou iznoseći i svoja osobna iskustva:

„U prošlom mandatu gradskog vijeća ja sam bila jedina ispod 45 godina“.

„Osjećam da je participacija žena sve teža i teža. Prije će se poštovati geografski kriterij, da budu zastupljene sve mjesne organizacije. Na to se jako pazi. Postoje kriteriji o kojima se vodi računa a kriterij žena, znam osobno jer sudjelujem u vodstvu, i znam koliko ja aktivno na tome radim i imam cure za koje se trudim da se nekako probiju“.

Sudionice vide **razloge nedovoljne zastupljenosti mladih žena** u tijelima odlučivanja kroz stereotipno viđenje žena i neravnopravan položaj koji zauzimaju u društvu. Uočeni problemi vežu se uz stereotipnu žensku rodnu ulogu gdje se očekuje od žene da usklađuje privatni i poslovni život pa joj nedostaje vremena za politički angažman; nedovoljno vrednovanje poslova koje obavljaju muškarci i žene; te pasivnost i neosvijestjenost mladih žena. Dodatni razlozi također obuhvaćaju i pitanje osobne motivacije ali i nepostojanje mehanizama poput kvota koji bi omogućili ravnopravno sudjelovanje žena.

„Imam kolegicu koja je samohrana majka koja je rekla da ne može doći nakon posla i ići u kampanju, sad zadnja tri mjeseca, jer ima sina o kojem se mora brinuti, kuhati. To je nešto što mene dugoročno koči. Imam posao, i onda imam stranački dio gradsko vijeće od 18/ 19h pa negdje do 22/23h i možda ružno zvuči ali već sad me brine gdje ću ja „ugurati“ dijete i obitelj“.

„U političkom smislu ima dosta tih banalnih stvari, tipa imaš li ti vozačku dozvolu i možeš li skočiti od točke A do točke B i prenijeti 500 plakata. I sad netko tko je prenio 10 puta tih 500 plakata u godinu dana i on se tu dokazao više nego neka cura koja je radila neku logistiku. Jer logistika se toliko ne prepoznaje kao važna, više se cijeni terenski rad i takve stvari se više vrednuju nego logistički rad. Tu se cure onda povlače i u konačnici nedovoljno participiraju u tijelima“.

„Govorim o politički aktivnim curama, osjećam kod njih da imaju osjećaj da tu ne trebaju biti, da su muški kolege bolje, ne nameću se dovoljno, ne uzimaju sebi taj prostor u jednakoj mjeri. Kad nastupe izbori, konvencije, ja vidim koliko ću teže nagovoriti neku curu da ide na neku funkciju nego nekog kolegu. Oni puno prije misle da njima to pripada, da, ja sam odradio to i to i ja tu trebam biti, i puno prije hrle za kandidaturama, nego što će to cure. Cure uglavnom idu metodom: Slušaj Pero/ Mato je radio više...teško ću ja tu moći proći i ne žele se ni izložiti da ne bi prošle nego idu metodom ja ću i ovako i onako raditi... ne treba meni funkcija... ne želim se dovesti u situaciju da mi neko kaže šta ti tu radiš i nisi zaslužila tu biti i tu se povlače. Govorim to iz iskustva“.

Iznesena su dva pogleda na **načine dolaska mladih žena na mjesta/tijela odlučivanja**. Jedan pogled odraz je liberalnog individualizma gdje svatko može uspjeti dok drugo mišljenje ističe kvote koje osiguravaju uravnoteženu zastupljenost mladih žena, ali s kritičkim odmakom od mehanizma kvota.

„Nikad nisam osjetila da je moj uspjeh ili neuspjeh povezan s time što sam žena. Uvijek sam se trudila da moj karakter i moje unutarnje ja mijenja stvari, nisam se oslanjala na vanjske čimbenike, izgled niti sam to koristila. Meni se čini da svatko tko hoće raditi može uspjeti, bar je tako kod nas u stranci, ne mogu reći da se nekog omalovažava ili ga se koči jer je žena“.

„Po meni kvota nije konačno rješenje već je to mehanizam dolaska do svijesti o ravnopravnosti. Kvota meni osobno jako šteti. Ja znam da činjenica da sam negdje, koliko nosim taj teret (da ne zvuči patetično) ali je uvijek prvi komentar „tu je zato što je žena“. Kvote su puno otegotnije nego što su olakotne, kako trenutno funkcioniraju. One će meni omogućiti da moj rad dođe do izražaja ali nitko neće reći ona je tu zato što je to zaslužila...puno češće će reći to je zato što je žena nego što je to zaslužila. Cure budu na nekim funkcijama jer treba nam neka cura, moramo ih imati, ali ti muškarci nisu svjesni zašto to govore i zašto je to potrebno.(...) Ja ni sama ne znam kako bi se tu kvote ukinule a ta svijest nasilno razvila da ide u smjeru da smo svi isti“.

U okviru tijela odlučivanja, neke **teme su prepuštene ženama**. Najčešće su to teme koje se tradicionalno vežu uz žensku rodnu ulogu, odnosno uz pomoć i brigu o drugima. Sudionice kao primjer navode teme obrazovanja, kulture, mladih, socijalne politike, osoba s invaliditetom i reproduktivnog zdravlja, te općenito ljudsko-pravaška pitanja te *sve ono što se smatra manje bitnim*.

„Koliko ja vidim u stranci, žene se bave pregovaranjima ali nikad finalnim odlukama. Krucijalna pitanja rješavaju dečki i oko tih terenskih stvari i organiziranja kampanje- to je muški posao. Razvijanje politika, programa rada, smjernica- time se cure bave“.

Iskustva sudionica ukazuju na **neravnopravan tretman žena** u procesima i tijelima odlučivanja. Neravnopravan položaj i odnos prema ženama manifestira se kroz omalovažavanje, ignoriranje i seksističke komentare. Ovakav odnos muškaraca prema ženama ukazuje na prisutnost dominacije, nadmoći i kontrole.

„Žene se moraju više odupirati muškim komentarima koje nailaze na putu do svog cilja. Moraju trošiti više energije jer moraju paziti što su obukle, što su rekle, s kim su pričale kako su pričale....pogotovo ako radite u okruženju u kojem su muškarci šovinistički raspoloženi. Moraju ulagati više energije da ih se shvati ozbiljno“.

„To nikad nije direktno, ali kad god mlađa ženska osoba uspije, a koja je k tome lijepa i atraktivna, uvijek netko priča, da je s nekim spavala ili je u vezi“.

„Ja sam prvih godinu, godinu i pol dana, govorila i vidim da oni zuje okolo i da me nitko ne sluša na gradskom vijeću. Jedino je bilo dobacivanja: „Ajde ti tamo, sigurno bi radije bila u diskoteci nego tu govorila pred nama“. Vijećnik je to rekao pred svima i nije bio uklonjen sa sjednice“.

„Teško je jer je to muški svijet i onda komentara ne nedostaje: „Lijepo ju je za vidjeti, „Lijepo mirišiš“, „Pa cijeli dan je tu i ona se zrihtala⁸⁵“ i važno je to kako sam se zrihtala a ne što imam za reći“.

„Na jednoj sjednici vijeća, na moje vijećničko pitanje koje se ticalo nekog dužnosnika, prvo što je on pitao: „A koliko koštaju te vaše lijepe cipele, uvijek su vam pasent⁸⁶ s noktima“.“

Sudionice su tokom godina razvile i neke **mehanizme reagiranja i strategije** nošenja sa situacijom koje uključuju korištenje „muških“ metoda i tehnika dominacije.

85 uredila

86 u skladu

„Što se tiče nekih rasprava, da ne kažem svađa, onda se tu traže muške metode- onda ako nisam glasna onda me se ne čuje. Argumentacija tu nema efekta. Onda ja moram ono poludit- onako muški- i čak mi se to i sugerira, kao *ako te nešto smeta, podigni glas. Ja ne mislim da je rješenje da počnem urlikati i da svi šute. Ako postoje neki problemi, jedino će me se uvažiti ako sam agresivna- glasna, poludim, demonstriram, ako se prijetim - te metode često oni koriste.*“

„Na aktualnom satu sa gradonačelnikom, on je samo prešao preko mojih pitanja, nije ni čuo pitanje, i ja sam se morala naknadno javiti da nisam dobila odgovor na svoje pitanje. To se s godinama poboljšalo nažalost samo zbog mog jezika koji je postao oštriji. Dok sam na lijepi način pokušavala, to bi otišlo u vjetar - ja se pripremam za raspravu, sa svim materijalima, potkrijepim sve, a oni samo kao dobro, što je rekla-dobro“.

Iskustvo sudionica pokazuje da djeluju u okolini koja **rodnu ravnopravnost** doživljava ili kao apsolviranu stvar, odnosno nešto već postignuto ili postoji distanciranost, najčešće mladih aktivnih žena, od teme rodne ravnopravnosti zbog negativnih konotacija koje ova tema nosi.

„Ja često od kolega čujem „konačno ste ravnopravne“ kao da je taj proces završen. „O čemu mi sad više imamo pričati? i ne da im se slušati o ravnopravnosti spolova. Uvijek mora biti taksativno (plaće su nam takve i takve, zastupljenost takva i takva...itd.) i jedino takvom argumentacijom mogu dati do znanja da mi nismo ravnopravne. U svijesti mladih muškaraca ne postoji takvo razmišljanje da treba raditi na ravnopravnosti žena i muškaraca. Ako mladi muškarci u nekoj lijevoj partiji misle da je taj proces završen, pitam se kako je tek u nekim drugim sferama života i kod ljudi koji se uopće ne bave politikom i to doživljavam dosta zabrinjavajuće.“

„Mislim da se problematika ženskih prava ne problematizira i tu je dosta odgovornost samih žena. Ja znam da se puno cura ne želi baviti ženskim pitanjima radi dopadljivosti muškim kolegama jer misle to nije „cool“ jer ti si kao zadrta feministkinja. Više se žele dopast dečkima i ići metodom one su se sad pojavile na tribini o ženskim pravima i „ako je meni OK, daj ono, ne razumijem što sad ona brije“.

Pokazalo se da je bavljenje temom rodne ravnopravnosti dugotrajan i zahtjevan proces koji uključuje senzibilizaciju i edukaciju, prvenstveno muškaraca ali i žena u tijelima odlučivanja.

„Bavljenje tom temom kod kolega je u početku izazvalo neke reakcije – i u početku je to bilo predmet sprdnje i to je prvo počelo sa rodno-osjetljivim jezikom. Ali što je više nas žena i što se više držimo zajedno to su muškarci u manjini i nema zlobnih komentara i oni sami su uvidjeli neke stvari. Stvar je toga da nismo više u manjini pa nema neugodnih situacija“.

„Ono što je meni uspijevalo je najteži načini, jedan na jedan. Cure i dečki s kojima sam razgovarala baš o toj temi i posvetila im se i osjetila sam da utičem na njih. U toj “jedan na jedan“ varijanti, nekako analitički, sistematizirano, bez agresije i nametanja objašnjavam neke stvari i to ljudi prihvaćaju. Mislim da bi trebalo biti više ljudi koji to prepoznaju, govore o tome i mislim da ima takvih ljudi u stranci ali se na neki način srame o tome govoriti.“

4. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Analizirani dokumenti ne prepoznaju važnost i potrebu aktivnog sudjelovanja mladih žena u društveno-političkim procesima. Sukladno tome rodna ravnopravnost ne prepoznaje se kao vrijednost i opće dobro koja treba biti sastavni dio policy dokumenta. Participacija mladih žena još je uvijek opterećena problemima poput podzastupljenosti i neravnopravnog tretmana u procesima i tijelima odlučivanja.

Evidentno je da postoji potreba za osnaživanjem mladih žena za sudjelovanjem u društveno-političkim procesima i angažmanom na postizanju rodne ravnopravnosti ali i generalno senzibilizacije i edukacije za rodnu ravnopravnost. Ova pitanja moraju biti dio širih društvenih i strukturalnih promjena koje uključuju promjene u rodnim odnosima u smjeru ostvarenja rodne ravnopravnosti i transformacije odnosa moći između muškaraca i žena u smjeru ukidanja rodne hijerarhije.

LITERATURA:

Broz, T. (2013): Sudjelovanje mladih žena u procesima odlučivanja na regionalnoj razini. Zagreb: CESI. /neobjavljeno/

Broz, T. (2012): (Pred)izborne kampanje ženskih i feminističkih organizacija /u tisku/

Broz, T. (2009): Sudjelovanje mladih u politici Grada Zagreba. Zagreb: CESI.

Buković N., Miošić, N. (2012): S kim i kako lokalne vlasti surađuju. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske.

Ilišin, V., Bouillet, D., Gvozdanović, A., Potočnik, D. (2013): Mladi u vremenu krize. Zagreb: IDIZ i Friedrich Ebert Stiftung.

Ilišin, V. (2005): Mladi u lokalnoj vlasti u Hrvatskoj. Zagreb: DIM

Ilišin V., Radin, F. (2007): Mladi: Problem ili resurs. Zagreb: IDIZ.

Miharija M. i Kuridža B. (2011): Mišljenja i stavovi djece i mladih u Hrvatskoj, istraživanje o dječjim pravima među djecom osnovnoškolskog uzrasta – rezultati. Zagreb: UNICEF.

Radin-Štimac, H. (2007): Politička participacija žena i rodna (ne) osviještenost mladih, u Ilišin, V. i F. Radin (ur.), Mladi: problem ili resurs. Zagreb: IDIZ

PRILOG:

Popis analiziranih dokumenata u RH:

Nacionalni program za mlade 2009-2013

„Program rada Savjeta mladih Bjelovarsko-bilogorske županije za 2013. godinu“

„Program rada Županijskog savjeta mladih Primorsko-goranske županije za 2012. godinu“

„Program rada i financijski plan Županijskog savjeta mladih Osječko-baranjske županije za 2013. godinu“

„Program rada Županijskog savjeta mladih Karlovačke županije za 2013. godinu“

„Program rada Županijskog savjeta mladih Splitsko-dalmatinske županije za 2013. godinu“

„Program rada Savjeta mladih Šibensko-kninske županije za 2013. godinu“

„Program rada Savjeta mladih Ličko-senjske županije za 2013. godinu“

„Program rada Savjeta mladih Vukovarsko-srijemske županije za 2013. godinu“

„Program rada Savjeta mladih Brodsko-posavske županije za 2012. godinu“

„Program rada županijskog savjeta mladih Istarske županije za 2013. godinu“

„Gradski program djelovanja za mlade Grada Zagreba“

„Županijski program za mlade Sisačko-moslavačke županije 2011-2015“
/prijedlog/

„Program djelovanja za mlade na području Zagrebačke županije od 2012. do 2015. godine“

„Županijski program djelovanja za mlade Varaždinske županije 2009-2011“

„Županijski program djelovanja za mlade Krapinsko-zagorske županije od 2012. do 2016. godine“

„Program rada Savjeta mladih Dubrovačko-neretvanske županije za 2012. godinu“

ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Iako je istraživanje provedeno u tri različita društvena konteksta - BiH, Srbija i Hrvatska- moguće je uočiti sličnosti vezane uz aktivno sudjelovanje mladih žena u procesima odlučivanja i pitanje rodne ravnopravnosti. Rodna ravnopravnost, ako postoji kao sastavni dio policy dokumenata, prisutna je više kao princip dok istovremeno operacionalizacija tog principa u vidu mjera i financiranih aktivnosti izostaje. Rodna ravnopravnost i aktivno sudjelovanje mladih žena u društveno-političkim procesima spominje se na deklaratornom nivou a aktivnosti/mjere vezane uz unaprijeđenje položaja mladih žena ne postoje ili su više iznimka nego sustavna praksa. Participacija mladih žena obilježena je problemima poput podzastupljenosti i neravnopravnog tretmana u procesima i tijelima odlučivanja. Položaj mladih žena u tijelima i procesima odlučivanja karakteriziraju dobni i rodni stereotipi i predrasude a teme kojima se bave svode se na „ženske teme“ (npr. obrazovanje, socijalna politika, kultura).

Rezultati istraživanja ukazuju na važnost i potrebu za osnaživanjem mladih žena za sudjelovanjem u društveno-političkim procesima i angažmanom na postizanju rodne ravnopravnosti ali i generalno društvene senzibilizacije i edukacije za rodnu ravnopravnost. Ova pitanja moraju biti dio širih društvenih i strukturalnih promjena koje uključuju promjene u rodnim odnosima u smjeru ostvarenja rodne ravnopravnosti i transformacije odnosa moći između muškaraca i žena te ukidanju rodne hijerarhije.

S obzirom na rezultate istraživanja donosimo i **preporuke** koje mogu biti korisne u formuliranju zahtjeva i ciljeva zagovaranja ili kreiranja budućih strategija i programa.

1. Analiza strateških dokumenta kojima se uređuje područje sudjelovanja mladih u društvu utvrdila je nepostojanje rodne perspektive. Rodna ravnopravnost nije operacionalizirana u vidu mjera ili aktivnosti. Neophodno je **uključivanje rodne perspektive i rodne ravnopravnosti** kroz konkretne ciljeve, mjere i aktivnosti kako bi se osiguralo da mlade žene i muškarci imaju jednaku korist od politika i programa. Također potrebno je razviti sustav praćenja provedbe politika i akcijskih planova te omogućiti dostupnost ovih informacija ali i evaluirati provedbu.

- 2. Osnaživanje mladih žena za aktivno sudjelovanje u društveno-političkim procesima.** Podzastupljenost i neravnopravan tretman u procesima i tijelima odlučivanja te prisutnost muške dominacije i kontrole ukazuje na nepovoljan/neravnopravan položaj u kojem se nalaze mlade žene. Društveno-politički angažman žena uključuje osnaživanje mladih žena na individualnom nivou ali i poštivanje mehanizma kvota koji omogućava ravnopravno sudjelovanje.

- 3. Edukacija za rodnu ravnopravnost** podrazumijeva senzibilizaciju, edukaciju i osnaživanje mladih žena za sudjelovanje u društveno-političkim procesima. Također ovakav oblik edukacije trebao bi biti usmjeren generalno na mlade ali i na senzibilizaciju šire javnosti putem različitih kampanja i aktivnosti. Edukacija o rodnoj ravnopravnosti predstavlja važan doprinos rodno-ravnopravnim stavovima i praksama a može rezultirati i većim angažmanom mladih žena na postizanju rodne ravnopravnosti.

- 4. Senzibilizacija i edukacija tijela odlučivanja za pitanje rodne ravnopravnosti i provedbu politika rodne ravnopravnosti.** Kreatori/ce politika i donositelji/ce odluka ne prepoznaju u dovoljnoj mjeri važnost i dobrobit koju donosi rodna ravnopravnost. U prilog tome, govore i nalazi istraživanja gdje se rodna ravnopravnost i aktivno sudjelovanje mladih žena u društveno-političkim procesima spominje uglavnom na deklaratornom nivou a aktivnosti/mjere vezane uz unaprijeđenje položaja mladih žena ne postoje ili predstavljaju iznimku.

CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

Although the research was conducted in three different social contexts – Bosnia and Herzegovina, Serbia and Croatia-one can observe similarities associated with the active participation of young women in the decision making process and the issue of gender equality. Gender equality, if there is such an integral part of the policy document, is more like a principle, while operationalization of this principle in the form of measures and financial actions is absent. Gender equality and the active participation of young women in the socio-political processes are mentioned on a declarative level, and actions / measures related to the improvement of the position of young women do not exist, or are more the exception than the systematic practice.

Participation of young women is characterized by problems such as under-representation and unequal treatment in processes and decision-making bodies. The position of young women in the bodies and decision-making processes is characterized by age and the gender stereotypes and prejudices and the topics to be addressed are reduced to “women’s issues” (eg, education, social policy, culture).

Survey results indicate the importance of and the need for the empowerment of young women to participate in the socio-political processes and the commitment to achieving gender equality and general community sensitization and education regarding gender equality. These issues must be a part of broader social and structural changes that include changes in gender relations in the direction of achieving gender equality and the transformation of power relations between men and women and the abolition of gender hierarchy.

Given the results of the research, we draw some **recommendations** that may be useful in formulating requirements and objectives of advocacy and the creation of future strategies and programs.

1. The analysis of the strategic documents which regulate the participation of young people in the society has identified the lack of a gender perspective. Gender equality is not operationalized in the form of measures or actions. It is necessary to **integrate gender perspectives and gender equality** through specific objectives, measures and actions to ensure that young women and men have equal benefit from policies and programs. Also, it is necessary to develop a system for monitoring of the implementation of policies and action plans, and make available these pieces of information, as well as evaluate the implementation.
2. **Empowerment of young women to actively participate in the socio-political processes.** Under-representation and unequal treatment in processes and decision-making bodies and the presence of male dominance and control points to the negative / unequal position of young women. Socio-political involvement of women includes the empowerment of young women on an individual level but also the respect of mechanisms that allow equal participation.
3. **Education for gender equality** involves sensitizing, educating and empowering young women to participate in the socio-political processes. Also this kind of education should be aimed at young people in general, and the sensitization of the general public through a variety of campaigns and activities. Trainings on gender equality is an important contribution to gender-equitable attitudes and practices and may result in bigger involvement of young women in achieving gender equality.
4. **Sensitization and training of decision-makers regarding the issue of gender equality and the implementation of gender equality policies.** Developers of policies, and decision makers do not recognize enough the importance and the benefits gender equality brings. In addition to that are the results of this research, where gender equality and active participation of young women in the socio-political processes is mentioned mainly on a declarative level and actions /

